KUOPIO

Kuopion kaupunki

Talousarvio 2027

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2027–2030

Kaupunginhallituksen esitys

KUOPION KAUPUNGIN TALOUSARVIO 2027
TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA 2027–2030

Kaupunginhallituksen esitys

KUOPIO

Kaupunginvaltuusto 16.11.2026, päätöskokous

Sisällysluettelo

Kaupunginjohtajan katsaus ... 5
Yleiset perusteet ja kehitysnäkymät ... 7
Kuopion kaupungin kehitysnäkymät ... 7
Väestökehitys ... 7
Asuntorakentaminen ... 8
Elinkeinot ja työllisyys ... 9
Työttömyys ... 9
Ilmasto ja luonto ... 10
Hyvinvointi ... 11
Taloudelliset lähtökohdat ... 13
Talouden kehitysnäkymät ... 13
Kuntatalous ... 14
Kuopion strategia vuoteen 2035 ja tavoitteet vuodelle 2027 ... 16
Vuoden 2027 strategiset painopisteet ja tavoiteltavat muutokset ... 17
Strategian vaikuttavuusmittarit ... 18
Sitovat tavoitteet ... 19
Ilmastobudjetointi ... 40
Päästöbudjetti ... 40
Ilmastotoimien taloussuunnitelma ... 42
Konserniyhteisöt ... 44
Olennaiset tulevat tapahtumat ja taloudelliset riskit ... 45
Konserniyhteisöille asetetut tavoitteet 2027 ... 45
Merkittävimpien konserniyhteisöjen talousarvioiden tunnusluvut vuonna 2027 ... 46
Talousarvion perustelut ... 54
Talousarvio ... 54
Talouden tasapainotustavoitteet ... 55
Verotulot ... 56
Valtionosuudet ... 57
Henkilöstö ... 60
Yleistä ... 60
Vaikutusten arviointi ... 64
Vaikutukset lapsiin ja nuoriin ... 64
Ympäristö- ja ilmastovaikutukset ... 65
Yritysvaikutukset ... 66
Maaseutuvaikutukset ... 68
Talousarvion ja -suunnitelman rakenne, sitovuus ja seuranta ... 70
Talousarvion rakenne ... 70
Talousarvion sitovuus ... 70
Talousarviossa annettavat toimintavaltuudet ... 72
Talousarvioon sisältyvät riskit ... 73

Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden seuranta ... 73
Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ... 74
Tilivelvolliset viranhaltijat ... 74
Alijäämän kattamisvelvollisuus ... 75
Käyttötalousosa ... 76
Kuopion kaupungin organisaatio ... 77
Keskusvaalilautakunta ... 79
Tarkastuslautakunta ... 79
Konsernijaosto ... 80
Elinvoimajaosto ... 84
Kaupunkirakennelautakunta ... 88
Sivistyslautakunta ... 94
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta ... 100
Kuopion Tilapalvelut ... 103
Kuopion työllisyysalue ... 106
Tuloslaskelmaosa ... 108
Tuloslaskelman lukuohje ... 109
Tuloslaskelma 2027 ... 110
Tuloslaskelmaosa ... 111
Investointiosa ... 113
Investointiosan esitystapa ... 114
Investointiosa ... 115
Rahoitusosa ... 121
Rahoituslaskelman lukuohje ... 122
Rahoituslaskelma 2027 ... 123
Rahoitusosa ... 124
Liitteet ... 126
Kuopion väestö ja väestösuunnite ... 127

Kaupunginjohtajan katsaus

Talousarvio vuodelle 2027 on ensimmäinen Kukoistava Kuopio -strategiaa toteuttava talousarvio. Sitä voi luonnehtia kasvun, uudistumisen ja luottamuksen talousarvioksi, jolla rakennamme edellytyksiä Kuopion menestykselle pitkälle tulevaisuuteen.

Kestävän kasvun näkökulmasta vuosi 2027 on ennen kaikkea kasvua kiihdyttävä. Vahvistamme yritys- ja työpaikka-alueiden tarjontaa, edistämme uusien investointien sijoittumista Kuopioon sekä viemme eteenpäin Savilahden ja muiden strategisten kaupunkikehityshankkeiden toteutusta. Maanhankintaan, elinkeinoalueiden kaavoitukseen ja infrastruktuurin kehittämiseen on kohdennettu panostuksia, jotta Kuopio pystyy vastaamaan kasvun mahdollisuuksiin nopeasti ja kilpailukykyisesti. Samalla rakennamme Kuopiosta entistä vahvempaa osaamis- ja innovaatiokeskittymää kokonaisturvallisuuden, terveysteknologian, lääkealan, matkailun ja vihreän siirtymän ympärille. Panostamalla elinkeinojen toimintaedellytyksiin ja yritysten kasvuun tavoitteenamme on luoda kuopiolaisille työtä ja vähentää työttömyyttä sekä vahvistaa kaupungin verotulopohjaa.

Kuopio on kuudetta vuotta peräkkäin Suomen toiseksi vetovoimaisin kaupunki, jossa asuu suurten kaupunkien toiseksi onnellisimmat asukkaat. Siksi tähtäin ensi vuonna ei voi olla muuta kuin kohota vetovoimatutkimuksen kärkisijalle. Kuopiolaisten tyytyväisyys kotikaupunkiinsa on korkea ja talousarvio vuodelle 2027 ylläpitää, osin vahvistaa näitä erinomaisen asukaskokemuksen edellytyksiä. Elämänvoimaa luodaan toimivalla varhaiskasvatuksella sekä laadukkaalla perusopetus- ja lukiokoulutuksella, mutta myös kulttuurin, liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisen työllä. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan kaupungin kasvaessa. Kukoistuksen perustana on ainutlaatuinen luontomme, jonka monimuotoisuuden turvaamiseen kaupungin kasvaessa olemme sitoutuneet. Vuonna 2027 jatkamme määrätietoisia toimenpiteitä tältä osin.

Oppilaitoksissamme opiskelevilla nuorilla ja kansainvälisillä osaajilla on tarjota alueelle ainutlaatuinen kasvupotentiaali. Kaupunki haluaa vauhdittaa heidän kiinnittymistään Kuopioon harjoittelun, työn, yrittäjyyden ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan kautta. Nuorten pitovoimaa vahvistamme tarjoamalla mahdollisuuksia vaikuttaa oman arjen rakentumiseen, rakentamalla yhteisöllisyyttä ja luomalla vetovoimaisia tapahtumia sekä elinympäristöjä.

Kuopion tavoitteena on parantaa kaupunkiorganisaation muutosvoimaisuutta. Uuden johtamisjärjestelmän puitteissa lisäämme entisestään yhteistyötä yli toimialarajojen, digitalisaation ja tekoälyn hyödyntämistä sekä panostamme johtamiseen, joka vie strategian tavoitteet osaksi jokapäiväistä toimintaa. Henkilöstön työtyytyväisyys ja hyvinvointi on keskeistä, mitä tuemme muun muassa työkykyjohtamisen valmennuksin.

Kukoistava Kuopio -strategian toteutumisen kannalta ratkaisevaa on, miten onnistumme tekemään yhteisiä valintoja ja kohdentamaan voimavaroja vaikuttavimpiin toimenpiteisiin. Talouden näkymät ovat yhä epävarmat ja valtionosuuksien taso näyttää laskevan jopa alle 10 %iin kaupungin kaikista tuloista. Kestävä talous asettaa raamit, jonka puitteissa voimme viedä strategisia tavoitteita todeksi. Tavoitteemme on, että strategia näkyy konkreettisina muutoksina kaupunkilaisten, yritysten ja henkilöstön arjessa.

Kaupungin talousarviovalmistelua on tehty orastavissa kasvuodotuksissa. Talousennusteita on kilvan päivitetty positiivisempaan suuntaan ja vihdoin myös työllisyyskehitys on antanut merkkejä siitä, että muutos on todellista. Vielä on matkaa siihen, että nämä merkit muuttuvat kuntatalouden konkreettiseksi kohenemiseksi. Toiveikkuutta on kuitenkin siinä määrin, että esimerkiksi vuoden 2027 verotulokertymien pohjatietoja on arvioitu uudelleen.

Talousarvio on valmisteltu strategiaohjelman keskeisten taloustavoitteiden mukaisesti. Vuoden 2027 tulos on +0,5 milj. euroa ja vuosikate 54,6 milj. euroa kattaa poistot ja merkitsee 81 %:n tulorahoitusta investoinneille. Seuraavan neljän vuoden investointikokonaisuus antaa hyvän tuen kaupungin kasvuun, sisältää kohdennettuja varauksia elinkeinoelämän tarpeisiin, pitää kaupungin keskeisestä infrastruktuurista huolta ja parantaa lasten ja nuorten kasvun ja oppimisen olosuhteita. Suurimpina rakennuskohteina valmistuvat Minna Canthin yläkoulu Mölymäelle sekä Peukaloisen päiväkoti Kinnulanmäelle. Infrahankkeista mittavimmat ovat väylien saneerauksia, keskustassa tämä tarkoittaa Puijonkadun perusteellista kunnostamista torin ja rautatieaseman välillä.

Vuosi 2027 on toimeenpanon vuosi. Yhdessä henkilöstön, päättäjien, asukkaiden ja sidosryhmien kanssa vahvistamme asemaamme vetovoimaisena kasvukaupunkina, yhteisöllisenä kotikaupunkina ja kuntasektorin rohkeana uudistajana.

Soile Lahti
kaupunginjohtaja

Yleiset perusteet ja kehitysnäkymät

Kuopion kaupungin kehitysnäkymät

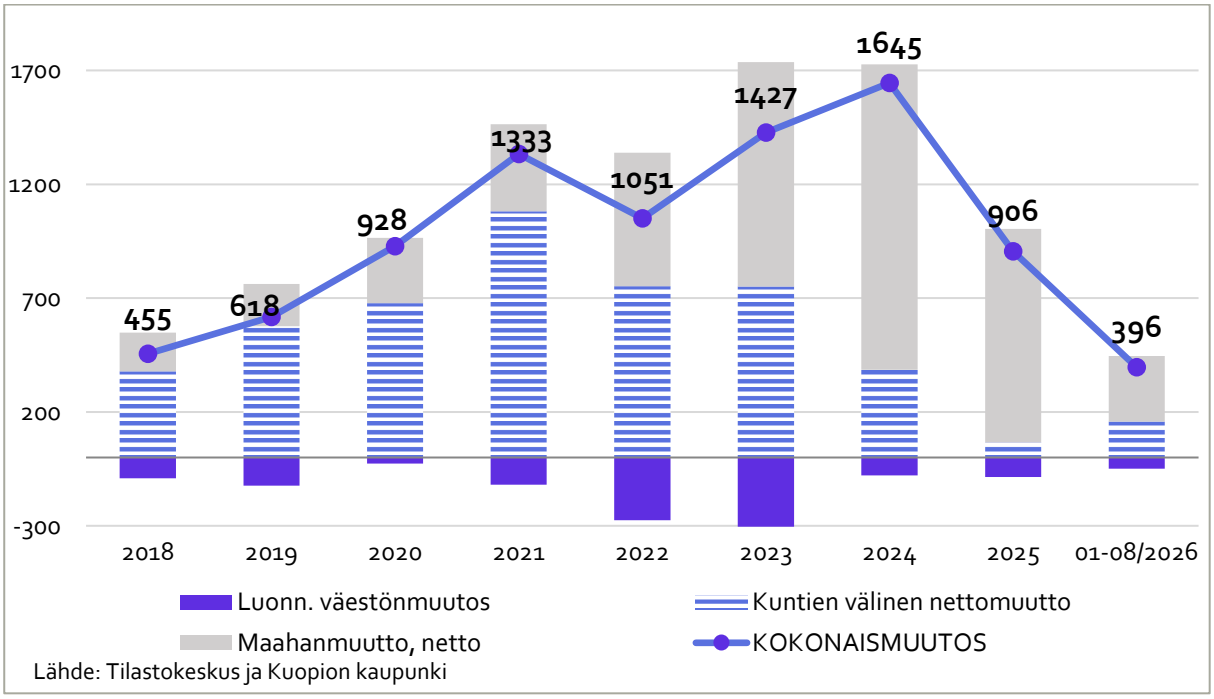
Väestökehitys

Vuodenvaihteessa 31.12.2025 Kuopion väkiluku oli 126 572. Kasvua edellisvuoteen oli 906 henkeä, mikä on 0,7 %. Kuopion kasvu perustui erityisesti muuttovoittoon ulkomailta. Nettomaahanmuutto oli edelleen suuri ennätyksellisen suuri, 938 henkeä, ja kuntien välinen nettomuutto 66 henkeä. Luonnollinen väestönmuutos oli negatiivinen (-86), mikä oli hieman enemmän kuin edellisenä vuonna 2024 (-79 henkeä). Syntyneitä oli 1 118, mikä oli 72 enemmän kuin edellisenä vuonna. Kuolleita oli 1 204, ja heidän määränsä kasvoi 79 hengellä edellisvuoteen verrattuna.

Vuonna 2025 alle kouluikäisten määrä kasvoi 54 lapsella, peruskouluikäisten (7–15 v.) määrä väheni 84 lapsella ja nuorien (16–24 v.) määrä kasvoi 112 nuorella. Kuopiossa työikäisten määrä kasvaa edelleen, vuonna 2025 kasvu oli 297 henkeä. Yli 65 -vuotiaiden määrä kasvoi 520 henkeä.

Kuopion väestönkasvu on hidastumassa vuosien 2023 ja 2024 ennätyksellisen voimakkaan kasvun jälkeen. Elokuun 2026 lopussa Kuopion väkiluku oli 126 968 ja väestönmuutos oli tammi-elokuussa 396 henkeä., mikä oli kuitenkin vuoden takaiseen verrattuna vahvempi. Väestönlisäyksen taustalla oli nettomaahanmuutto (289) ja kuntien välinen muutto (157). Opiskelijoiden tulomuutto nostaa väkilukua syksyllä. Luonnollinen väestönmuutos oli negatiinen (-49).

Kuopion väestönmuutos 2017–2025 ja tammi- elokuu 2026

Lähde: Tilastokeskus ja Kuopion kaupunki

Väestöennuste

Kuopion väestöennusteet laadittiin vuonna 2024 yhteistyössä konsulttitoimisto MDI:n kanssa. Kuopion ennusteesta laadittiin kolme eri skenaariota (matala, keskivahva ja vahva), joista keskivahva skenaario on jaettu suunnittelualueille. Kuopion ennuste ulottuu vuoteen 2040 saakka ja suunnittelualueittaiset ennusteet aina vuoteen 2035 saakka. Kuopion ennusteet hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 13.1.2025 kaupungin suunnittelun perusteeksi.

Kuopion väestöennusteet päivitetään yhteistyössä konsulttitoimisto MDI:n kanssa vuoden 2026 aikana. Päivitystarve johtuu viime vuosien heikosta asuntotuotannosta. Asuntotuotanto ei ole elpynyt odotetusti. Lisätietoa Kuopion vuonna 2024 hyväksytystä väestöennusteesta löytyy Kuopion kaupungin verkkosivuilta.

Asuntorakentaminen

Heikentyneen asuntokysynnän ja yleisen suhdannetilanteen vuoksi asuntorakentamisen määrä on vähentynyt merkittävästi Kuopiossa viime vuosina. 2020-luvulla Kuopiossa on valmistunut keskimäärin 1300 uutta asuntoa/vuosi, mutta vuonna 2024 jäätiin asuntotuotannossa 538 asunnon tasolle ja vuonna 2025 ennätyksellisen alhaiseen 310 valmistuneeseen asuntoon. Kuluvana vuonna 2026 valmistuu noin 550 uutta asuntoa, joista yli 340 asuntoa on valtion tuella rakennettuja. Näistä 137 asuntoa on Savilahden Kampuksen opiskelija-asuntoja. Myönnetyt rakennusluvat ennakoivat myös vuoden 2027 tason jäävän varsin vaisuksi rakentamisen vuodeksi.

Kuopio tavoittelee MAL-sopimuksen mukaisesti 1000 asunnon vuosituotantoa. Nykyiseen asuntomarkkinatilanteeseen nähden tavoite on erittäin kunnianhimoinen, sillä uudisasuntojen kysyntä ei ole elpynyt Kuopiossa odotetulla tavalla. Sen sijaan vanhojen asuntojen markkinassa on nähtävissä pientä elpymistä viime vuoteen nähden.

Kuopion tavoitteena on nostaa asuntorakentaminen vähitellen MAL-sopimuksessa määritetylle tasolle. Strategian mukaisesti maankäytön suunnittelulla varmistetaan, että uudet asuntorakentamisen alueet ja kaavat vastaavat kysyntää ja ne saadaan käyttöön suunnitellussa aikataulussa. Pientalojen täydennysrakentaminen on kaavoituksen keskeinen painopiste ja näin turvataan Kuopion pientalotonttitarjonta kaupunkialueella Hiltulanlahden jälkeisinä vuosina.

Kuopio on tavoitellut myös asumisessa monipuolisuutta jo vuosikymmenten ajan. Tämä tarkoittaa, että kerrostalotuotannon lisäksi kaupungissa on tarjolla rakennuspaikkoja erikokoisille ja -tyyppisille omakoti- ja rivitaloille. Lisäksi pyritään varmistamaan eri hallintamuotojen, kuten omistus- ja vuokra-asumisen toteutuminen. Viime vuosina Kuopioon on valmistunut myös paljon asumisoikeuskohteita, joiden tuotanto on päättymässä koko maassa.

Valtion korkotuetun vuokratalotuotannon valtuudet ovat vähenemässä merkittävästi koko maassa. Tämän seurauksena on mahdollista, että valtion korkotuettu tuotanto vähenee huomattavasti tai loppuu kokonaan myös Kuopiossa. Valtion korkotukivaltuuksien väheneminen lisää tarvetta etsiä yhtiöiden tuleville hankkeille vaihtoehtoisia rahoitusratkaisuja.

Lähivuosina asuntotuotanto jatkuu usealla kunnallistekniikaltaan valmiilla alueella, kuten Saaristokaupungissa (Keilanrinne, Kuikkalampi ja Lehtorinne), Savilahdessa, Mölymäellä sekä Puijonkuppeen ja Kotikatu365 Hatsalan alueella. Vuonna 2025 rakentaminen alkoi myös Kivilammen uudella alueella Rauhalahden leirintäalueen läheisyydessä. Alueelta myyntiin pieni määrä omakotitalotontteja nopeasti.

Kuopion laajin omakotitalorakentamisen alue on vuodesta 2015 lähtien ollut Hiltulanlahti, jonne on rakennettu myös paljon rivitaloja. Viime vuosina omakotitalotonttien luovutusmäärä kaupunkialueella on ollut noin 30 tonttia vuodessa. Vuoden 2027 jälkeen Hiltulanlahdessa ja Saaristokaupungissa on luovutettavissa enää pieni määrä yksittäisiä tontteja. Sen sijaan maaseudun kylissä ja taajamissa on runsaasti rakennusvalmiita tontteja. Tavoitteena on, että Kuopion vanhoille asuntoalueille kaavoitetaan jatkossa vuosittaista luovutustarvetta vastaava omakotitalotonttien määrä. Tällaisia uusia asemakaavahankkeita on käynnissä tai käynnistymässä mm. Neulamäessä, Saarijärvellä sekä Särkiniemessä. Lisäksi Kurkimäen taajaman laajentamiseksi valmistellaan uutta asemakaavaa, jonka tavoitteena on omakotitalotonttitarjonnan lisääminen.

Elinkeinot ja työllisyys

Kuopio on monipuolinen palvelukaupunki, jossa työpaikkoja on eniten terveys- ja sosiaalipalveluissa, kaupan alalla, hallinto- ja tukipalveluissa, koulutuksessa sekä rakentamisessa. Vuoden 2024 lopussa Kuopiossa oli noin 55 760 työpaikkaa, mikä oli 368 enemmän kuin vuotta aiemmin. Työpaikkamäärä kasvoi erityisesti terveys- ja sosiaalipalveluissa, joihin syntyi 738 uutta työpaikkaa. Teollisuudessa voimakkainta kasvu oli lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistuksessa, jossa työpaikkojen määrä lisääntyi noin 500 työpaikalla. Koko maassa työpaikkojen määrä kasvoi vuonna 2024 yhteensä 0,3 %.

Kuopion työpaikkakehitys on ollut pitkällä aikavälillä vahvaa. Vuosina 2015–2024 työpaikkojen määrä kasvoi noin 5 400 työpaikalla eli 10,7 %. Kuopion yritysten liikevaihdon kehitys on jatkunut tasaisena koronavuosien jälkeen. Vuoden 2025 liikevaihdon vuosimuutos oli 1,0 %. Tammi-maaliskuussa 2026 Kuopion yritysten liikevaihto kasvoi 3,6 % edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Koko maan osalta liikevaihdon muutos oli 1,0 %.

Viime vuosien heikko suhdannetilanne on alkanut vähitellen väistyä, vaikka talouden elpyminen on edelleen hidasta ja toimialoittain epätasaista. Vuodet 2024–2026 ovat olleet Kuopion elinkeinoelämälle haastavia, kun yritysten heikentynyt kannattavuus johti konkursseihin, henkilöstövähennyksiin ja investointien lykkäämiseen. Vuoden 2026 aikana toimintaympäristössä on kuitenkin nähty varovaisen myönteisiä merkkejä. Kuopion yritysten liikevaihto on kääntynyt kasvuun, yritysrahoituksen kysyntä on vahvistunut ja Pohjois-Savon yritysten kannattavuus- ja kasvunäkymät ovat parantuneet. Talouden elpyminen luo edellytyksiä yritysten investointien lisääntymiselle ja työmarkkinoiden asteittaiselle vahvistumiselle vuonna 2027. Epävarmuustekijöitä liittyy kuitenkin edelleen kansainväliseen talouskehitykseen, rakennusalan tilanteeseen sekä kuluttajien luottamuksen palautumiseen, minkä vuoksi kasvun arvioidaan jatkuvan maltillisena.

Kuopion yritysten palkkasummakertymä on kasvanut tasaisesti. Vuonna 2025 Kuopion yritysten palkkasumman vuosimuutos oli 2,6 %. Koko maassa kasvua oli 2,2 %.

Liikevaihto	2021	2022	2023	2024	2025	Q1/2026
Eurokertymä*, M€, Kuopio	6511	7284	7151	7071	7141	1710
Vuosimuutos, %, Kuopio	7,4	11,9	-1,8	-1,1	1,0	3,6
Vuosimuutos, %, koko maa	10,6	15,6	-3,6	-1,3	1,6	5,9

*) Euroestimaatti Alkuvuosi Q1/ 2026: Eurokertymä tammi-maaliskuu 2026

Palkkasumma	2021	2022	2023	2024	2025	H1/2026
Eurokertymä*, M€, Kuopio	2015	2157	2259	2336	2397	1214
Vuosimuutos, %, Kuopio	6,0	7,1	4,7	3,4	2,6	0,3
Vuosimuutos, %, koko maa	*5,0*	*6,9*	*4,9*	*2,4*	*2,2*	*2,6*

* Euroestimaatti. H1 eli tammi-kesäkuu 2026

Työttömyys

Kuopion työllisyystilanne on heikentynyt edelleen vuonna 2026. Elokuun lopussa kaupungissa oli 7 742 työtöntä työnhakijaa, mikä oli 176 henkilöä ja 2,3 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste oli 12,6 % ja nousi vuodessa 0,1 prosenttiyksikköä. Muutos heinäkuun ja elokuun välillä osoittaa kuitenkin varovaista käännettä parempaan.

Keskeisin rakenteellinen haaste on työttömyyden pitkittyminen. Elokuussa pitkäaikaistyöttömiä oli 3 729, mikä oli 471 henkilöä ja 14,5 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä työnhakijoista oli noin 48 %. Työttömyyden keskimääräinen kesto oli 82 viikkoa. Pitkittyvä työttömyys lisää asiakkaiden palvelutarvetta, vaikeuttaa siirtymistä takaisin työmarkkinoille ja kasvattaa kaupungin rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista.

Myös nuorten työttömyys on lisääntynyt. Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Kuopiossa heinäkuussa 1 327, mikä oli 471 henkilöä ja 8,3 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Kuopiossa alle 25-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi elokuusta 2023 elokuuhun 2026 yhteensä 678 henkilöstä 1 327 henkilöön eli noin 52 %. Samalla pitkäaikaistyöttömien

alle 25-vuotiaiden määrä nousi 128 henkilöstä 362 henkilöön ja heidän osuutensa työttömistä nuorista 18,8 %:sta 27,2 %:n. Työnhaun pitkittyminen koskee myös vastavalmistuneita. Kasvu painottuu erityisesti ilman ammattia oleviin sekä toisen asteen koulutuksen suorittaneisiin nuoriin. Työvoiman kysyntä on vähentynyt selvästi.

Kuopiossa oli elokuussa 408 avointa työpaikkaa julkisessa työnvälityksessä työmarkkinatorilla, kun vuotta aiemmin niitä oli 576. Määrä väheni 23 %. Työnhakijoita oli 19,2 yhtä avointa työpaikkaa kohden, kun vuotta aiemmin suhdeluku oli 12. Kuopion työllisyysalueella avoimien työpaikkojen vuosittainen määrä väheni noin 59 % vuosien 2023 ja 2025 välillä. Työnhakijoiden määrän kasvu ja julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen työpaikkojen väheneminen ovat lisänneet työvoiman kysynnän ja tarjonnan välistä epäsuhtaa.

Elokuussa 2026 Kuopion työttömyysaste oli 0,6 prosenttiyksikköä koko maan tasoa korkeampi. Suurten kaupunkien vertailussa Kuopio sijoittuu matalan työttömyysasteen kaupunkeihin. Suhteellisen hyvä vertailuasema ei poista sitä, että kaupungin työmarkkinatilanne on heikentynyt erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorten työttömyyden kasvun vuoksi.

Pitkittyvä työttömyys näkyy myös kaupungin taloudessa. Kuopion työttömyysetuuksien kuntaosuus oli elokuussa 2026 noin 1,63 miljoonaa euroa, mikä oli 16,9 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Tammi-elokuun kertymä oli 13,13 miljoonaa euroa, ja elokuussa kuntaosuutta kerryttäviä etuudensaajia oli 5 768. Kustannuspaineeseen vaikuttaa asiakasmäärän lisäksi etuudensaajien painottuminen pidempiin työttömyyskertymiin.

Vuoden 2027 kehitykseen liittyy epävarmuutta. Yritysten liikevaihdon kasvu ja parantuneet suhdannenäkymät luovat odotusta työvoiman kysynnän asteittaiselle vahvistumiselle. Myös uusien työttömyys- ja työnhakujaksojen virrassa on ollut tasaantumisen merkkejä. Tämä ei vielä merkitse työllisyystilanteen selvää paranemista, sillä avoimien työpaikkojen määrä on vähäinen ja työttömyys pitkittyy. Työttömyyden arvioidaan säilyvän vuonna 2027 korkealla tasolla, vaikka talouden elpyminen vähitellen parantaakin työllistymisen edellytyksiä.

Ilmasto ja luonto

Ilmastonmuutoksen hillintä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ovat keskeisiä tavoitteita Kuopion kaupungin strategiassa. Strategian arvojen mukaisesti kannamme Kuopiossa vastuuta ympäristöstä ja elämme sopusoinnussa luonnon kanssa. Kaupunkikonsernin ilmasto- ja resurssiviisaustyön toimenpiteet on hyväksytty vuonna 2024 Viksu Kuopio -ohjelmassa eli ilmasto- ja resurssiviisausohjelmassa vuoteen 2035. Luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja luontokadon torjumiseksi kaupunginvaltuusto on hyväksynyt luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman (LUMO) vuoteen 2030 saakka. Kuopio on myös sitoutunut luontokadon torjuntaan yhdessä muiden Suomen suurimpien kaupunkien kanssa.

Kuopion kaupunkikonsernin yhteisenä tavoitteena on hiilineutraalisuus vuoteen 2030 mennessä. Tämän mukaisesti alueellisia kasvihuonekaasupäästöjä tulee pudottaa vähintään 80 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta. Lisäksi on turvattava riittävät hiilinielut. Hiilineutraaliuden lisäksi Kuopion kaupunki on sitoutunut tavoittelemaan jätteettömyyttä ja globaalisti kestävää kulutuksen tasoa yhdessä muiden resurssiviisauden edelläkävijäkuntien eli FISU-verkostoon kuuluvien kuntien kanssa. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää ilmasto- ja luontonäkökulmien sisällyttämistä kaupungin kaikkeen toimintaan sekä riittäviä resursseja konkreettisten toimenpiteiden toteuttamiseen.

Vuoteen 2024 mennessä Kuopion alueella syntyvät asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt, sisältäen teollisuuden päästöt, ovat pienentyneet noin 62 % vertailuvuoden 1990 tasosta. Suurimmat kasvihuonekaasujen päästölähteet muodostuvat tieliikenteestä (30 %), teollisuudesta ja työkoneista (26 %), maataloudesta (17 %) sekä kaukolämmöstä (12 %). Ilmastopäästöjen kehitystä on kuvattu tarkemmin luvussa Ilmastobudjetti. Vuoden 2024 tiedot ovat uusimmat saatavilla olevat päästötiedot.

Päästöjen vähentämistoimien lisäksi tarvitaan varautumista ilmastonmuutoksen synnyttämiin sään ääri-ilmiöihin, sillä ne näkyvät jo nyt ja tulevat voimistumaan aiheuttaen uusia haasteita kaikille elämänaloille. Kuopiossa lisääntyvät sään ääri-ilmiöt tuovat mukanaan yhä enenevässä määrin esimerkiksi rankkasateita, helle- ja kuivuusjaksoja sekä haastavia talviolosuhteita, kuten useammin toistuvia sulamis- ja jäätymissyklejä. Ilmastonmuutoksen riskeihin varautuessa

kaupungin palveluista korostuvat kaupunkisuunnittelu ja rakentaminen. Ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma on parhaillaan valmistelussa ja se tullaan viemään päätöksentekoon vuoden 2027 aikana.

Monimuotoisen luonnon säilyminen kytkeytyy monella tavalla ilmastonmuutoksen torjuntaan ja sopeutumiseen. Luonnolla on myös merkittäviä ihmisten hyvinvointia ja terveyttä edistäviä vaikutuksia, ja se tuottaa kaupungille taloudellista hyötyä esimerkiksi vahvistamalla alueen vetovoimaa. Kaupungin kasvaessa ja tiivistyessä luonnon monimuotoisuuden huomioiminen on sisällytettävä ilmastonäkökohtien ohella osaksi kaupunkisuunnittelun ja rakentamisen prosesseja. Samalla on tärkeää edistää uusien luonnonsuojelualueiden perustamista sekä heikentyneiden elinympäristöjen ennallistamista luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja vahvistamiseksi. Luontonäkökulma tulisi ottaa vahvemmin huomioon myös luontojalanjäljeltään merkittävissä ruokapalveluhankinnoissa. Kaupunki laskettaakin vuoden 2026 aikana hankintojensa luontojalanjäljen ja sen osana tehdään myös yksityiskohtaisempi tarkastelu ruokatuotteiden luontojalanjäljestä.

Hyvinvointi

Kunnilla ja kaupungeilla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kuopion kaupungin on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Kaupungin eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. (ks. lisää laki 612/2021 6 §)

Kuopiossa hyvinvoinnin edistämistä linjaa ja ohjaa laaja hyvinvointisuunnitelma, joka laaditaan valtuustokausittain. Hyvinvointisuunnitelma pohjaa hyvinvointikertomukseen, joka niin ikään laaditaan kerran valtuustokaudessa. Hyvinvointisuunnitelma on vastine siihen, mitä hyvinvointikertomus kertoo asukkaiden hyvinvoinnin tilasta. Nämä molemmat käsitellään keskeisimmissä lautakunnissa ja valtuustossa. Lisäksi keskeisimmille lautakunnille ja valtuustolle raportoidaan vuosittain asukkaiden hyvinvoinnin tilan kehitystrendeistä. Kaiken kaikkiaan hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan liittyy n.110 seurattavaa indikaattoria ihmisten hyvinvointiin liittyen.

Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2030 on laadittu monialaisesti syystalven 2025 aikana ja se on hyväksytty valtuustossa keväällä 2026. Kuopion hyvinvointisuunnitelmassa on 14 tavoitetta ja 28 toimenpidekokonaisuutta lukuisine tekoineen kuopiolaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimenpidekokonaisuudet jakautuvat ns. hyvän elämän elementtien mukaisesti, huomioiden hyvinvoinnin ne osa-alueet joihin kaupunki voi vaikuttaa. Hyvän elämän ajatellaan koostu-van elintavoista, kanssakulkijoista, innostajista, koulutuksesta, taidoista ja toimeentulosta, sekä asuinympäristöstä. Hyvinvointisuunnitelman toimeenpano tapahtuu osana normaalia johtamisjärjestelmää, sen vastuita ja yksiköiden toimintaa eli kuntatyön arjessa. Toimenpidekokonaisuuksien tehtävien toteutuminen mahdollistuu, kun ne huomioidaan päätöksenteossa ja toiminnassa eri toimialoilla, yksiköissä ja tiimeissä osana toiminnan ja talouden suunnittelua. Kaikilla kaupungin palveluilla nähdään olevan oma erityinen roolinsa alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistämisessä. Lisäksi hyvinvoinnin edistämistä toteutetaan laajalla sidosryhmäyhteistyöllä. Keskeisinä yhteistyötahoina toimivat muun muassa hyvinvointialue sekä alueen järjestöt ja oppilaitokset. Lisätietoja: Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma - Kuopio.

Kukoistava Kuopio strategiaohjelmassa hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoon on määritelty huomioitaviksi painopistealueiksi mielenhyvinvoinnin ja liikkumisen sukupuolittuneet erot sekä tyttöjen ja poikien eriytyvän kehityksen ehkäisy, asukasosallisuus osana toiminnan suunnittelua, yhteinen hyvinvointi ja luontopositiivisuuden vaaliminen elämisen ympäristöissä, sekä yhteisöllisyys ja sosiaalinen hyvinvointi osana eriytymisen ehkäisyä. Kukoistava Kuopio strategiaohjelman seurattaviin indikaattoreihin on myös nostettu tiettyjä hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita hyvinvointikertomuksesta ja -suunnitelmasta.

Osana hyvinvoinnin edistämisen kokonaistyötä seurataan muun muassa yleistä sairastavuutta (kokonaisindeksi, joka jakautuu alaindekseihin) ja mielenterveyden tilaa (eri indeksit vakavissa ja lievemmissä haasteissa). Kuopiolaisten hyvinvoinnin haasteet ovat liittyneet vuosien ajan korkeaan sairastavuuteen ja mielenterveyden haasteisiin, jotka linkittyvät muun muassa osaltaan epäedullisiin elintapoihin, ylipainoon ja lihavuuteen. Lihavuus ja liikkumattomuus voivat lisätä pidemmällä aikavälillä mielenterveysongelmia, tuki- ja liikuntaelinten sairauksia ja verenkiertoelinten sairauksia. Kuopiossa korkea sairastavuus, vakavat mielenterveyden haasteet ja mielenterveyssyistä johtuva työkyvyttömyys on ollut koko maahan verrattuna korkeaa. Suomen kymmenen suurimman kaupungin joukossa Kuopio on sairain, työkyvyttömin ja vakavista mielenterveyden häiriöistä kärsivin kaupunki.

Fyysisen sairastavuuden negatiivinen kehitys liittyy etenkin kasvavaan diabetekseen ja keuhkosairauksiin väestössä, joissa on koko maahan verraten ja c10 kaupunkien keskuudessa verrattain korkeat luvut. Myös hyvin korkea vakavien mielenterveyshäiriöiden määrä vaikuttaa Kuopion korkeaan sairastavuuslukuun (mielenterveysindeksi 160) eikä sen osalta ole pystytty vielä palaamaan korona-aikaa edeltävään tilanteeseen tai sitä parempaan vuosien kehittämistoimista huolimatta (mielenterveysindeksi 157 vuonna 2019). Sairastavuudessa on kuitenkin myönteistä kehitystä nähtävissä syöpien, sepelvaltimotaudin, aivoverisuonitautien, muistisairauksien ja alkoholisairastavuuden laskevissa trendeissä, lisäksi em. osalta sairastavuus on koko maata alemmalla tasolla. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien osalta Kuopiossa on hienoista laskutrendiä, vaikka luvut ovatkin verrattain korkeita koko maahan ja isoihin kaupunkeihin verraten.

Jokainen menetetty päivä ansiotyöstä maksaa paitsi julkisia varoja, on myös poissa tuottavasta ja julkista taloutta vahvistavasta työstä. Työikäisten työkykyisyyden ennustetaan heikkenevän, ja Suomessa neljännes työikäisistä on vaarassa uupua tai jo uupunut. Yleisin syy työkyvyttömyyteen Suomessa on mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriö. (THL, TTL). Kuopiossa mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus on kasvanut 24:sta 44:ään / 1000 vastaa-van ikäistä seitsemässä vuodessa (2017–2025). Luku on suurin koko maan lukuun ja C10 kaupunkeihin verraten. Vuonna 2024 mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä sai 4,4 % työikäisistä kuopiolaista.

Lasten ja nuorten osalta tietoa saadaan etenkin kouluterveyskyselystä ja Move! mittauksista. Näiden mukaan kuopiolaisista lapsista ja nuorista valtaosa (74 %) on tyytyväisiä elämään, mutta vielä ei olla kuitenkaan palattu tasolle, joka oli ennen 2020-lukua ja koronaa. Trendi mukailee koko valtakunnan tasoa. Kuopiolaisten lasten ja nuorten kokema vahva positiivinen mielenterveys on kääntynyt hienoiseen nousuun. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokee kuitenkin viidennes nuorista, mutta etenkin yläkoululaiset tytöt. Laajassa kuvassa lasten ja nuorten liikkuminen on vähentynyt ja fyysinen toimintakyky hieman heikentynyt. Hyvinvointia kuluttavalla ja haittaavalla tasolla oleva fyysinen toimintakyky on yli kolmanneksella kuopiolaisista lapsista ja nuorista. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien lasten ja nuorten tulokset mukailevat vuoden 2025 osalta koko maan lukuja, ollen pääosin kuitenkin hieman parempia. Lukiolaiset ja etenkin lukiolaiset pojat harrastavat hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajallaan eniten. Sosiaalisen hyvinvoinnin osalta kiusaaminen ja yksinäisyys ovat vähentyneet ja läheisten ystävien määrä on noussut.

Vaikuttava hyvinvoinnin edistäminen edellyttää systemaattista hyvinvointisuunnitelman toteuttamista kaupungin toimialueilla sekä laajaa monialaista yhteistyötä eri toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Keskeistä on ennaltaehkäisevä, hyvinvointia vahvistava ja suojaava toiminta yhdenvertaisuus ja eri ikäryhmät huomioiden. Monissa lapsia, nuoria ja aikuisia koskevissa tilastoissa huomataan myös naissukupuolen huonompi hyvinvoinnin tila ja epäedullisen kehityksen huolettava kasvu.

Selkeästi johdetut ja oikein kohdennetut hyvinvointia tukevat toimenpiteet, jotka perustuvat laadukkaaseen tietoon hyvinvoinnin tilasta sekä tutkitusti vaikuttaviin keinoihin ja menetelmiin, ovat tärkeässä roolissa. Hyvinvoinnin perusta luodaan lapsuudessa ja lapsuusajan elämisen ja arjen ympäristöissä. Huomiota tulisikin kiinnittää hyvinvoinnin edistämisessä paitsi lapsiin ja nuoriin ja heidän tilanteeseensa, myös lapsia eri ympäristöissä kohtaavien aikuisten ja ammattilaisten hyvinvointiin ja työkykyyn.

Suomessa kuntia kannustetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myös vuonna 2023 käyttöön otetun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosan, HYTE-kertoimen avulla. HYTE-kertoimen suuruus määräytyy hyvinvoinnin edistämistyötä kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja toiminnan tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. 2025 Kuopion HYTE-kerroin oli 70, mikä tarkoitti 21,6 euroa asukasta kohden ja kokonaisuutena 2,7 milj. euroa. Valtiovarainministeriön kesäkuussa 2026 julkaisemien valtionosuuslaskelmien mukaan Kuopion HYTE-kerroin pysyy vuoden 2026 osalta edelleen 70:ssä, mutta nousisi ennakkolaskelmissa 73:een vuonna 2027 tarkoittaen kokonaisuutena 2,8 milj. euroa.

Taloudelliset lähtökohdat

Talouden kehitysnäkymät

Valtiovarainministeriön syksyn 2026 taloudellisen katsauksen mukaan Suomen talous on kasvanut aiemmin arvioitua nopeammin. Tilastotietojen tarkentuminen nosti myös arviota vuosien 2024 ja 2025 kasvusta ja tuottavuudesta. Bruttokansantuotteen ennustetaan kasvavan 1,6 prosenttia vuonna 2026, 1,8 prosenttia vuonna 2027 ja 1,5 prosenttia vuonna 2028. Kasvun perustan muodostavat kotitalouksien ostovoiman koheneminen, investointien lisääntyminen sekä asteittain vahvistuva vientikysyntä. Talouden suhdannetilanne paranee, mutta epävarmuus ja heikko työmarkkinatilanne hidastavat kasvun välittymistä laajasti kotimaiseen kysyntään. Valtiovarainministeriö tiivistääkin tilanteen katsauksen esipuheessa osuvasti: ”Odotimme, että huomenna hän tulee, mutta hän tulikin jo eilen.”

Kotitaloudet ovat edelleen varovaisia, minkä vuoksi yksityisen kulutuksen kasvu jää vuonna 2026 hitaaksi. Ostovoimaa vahvistavat ansiotason nousu, inflaation maltillistuminen ja ansiotuloverotuksen kevennykset, mutta työttömyyden kasvu ja epävarmuus ylläpitävät korkeaa säästämistä. Kuluttajien luottamuksen arvioidaan kohentuvan vähitellen. Sen myötä kulutuksen kasvu nopeutuu erityisesti vuonna 2027 ja tukee aiempaa selvemmin kotimaista kysyntää. Kotitalouksien tilanteessa on kuitenkin eroja, sillä työllisyyskehitys ja aiempien vuosien kustannustason nousu rajoittavat osan kotitalouksista kulutusmahdollisuuksia vielä pitkään.

Investoinnit kasvavat ennustejaksolla selvästi ja muodostavat keskeisen talouskasvun lähteen. Puolustushankinnat, datakeskukset ja energiasiirtymään liittyvät investoinnit lisäävät erityisesti kone-, laite- ja rakennusinvestointeja. Asuntorakentaminen on sen sijaan edelleen hyvin vähäistä, ja sen toipumisen arvioidaan alkavan vasta vuonna 2027. Rahoitusolojen helpottuminen ja kysynnän vahvistuminen tukevat vähitellen myös muita yritysten investointeja. Investointien rakenne säilyy kuitenkin epätasaisena, sillä kokonaiskasvu nojaa lähivuosina suurelta osin suuriin yksittäisiin hankkeisiin.

Viennin kasvua tukevat maailmantalouden ja ulkoisen kysynnän asteittainen vahvistuminen sekä suomalaisen tuotannon parantunut kilpailukyky. Vienti lisääntyy ennustejaksolla, mutta kansainväliseen kauppaan liittyvät riskit pysyvät suurina. Kauppapolitiikan kiristyminen, geopoliittiset jännitteet ja keskeisten vientimarkkinoiden odotettua heikompi kehitys voisivat hidastaa kasvua. Tuonnin kehitys seuraa kotimaisen kulutuksen ja investointien vahvistumista. Nettoviennin vaikutus talouskasvuun jää siten rajalliseksi, vaikka vienti yhdessä investointien kanssa laajentaa kasvun pohjaa.

Tuotannon kasvu vahvistuu vähitellen useilla toimialoilla. Teollisuutta ja rakentamista tukevat suuret investointihankkeet, mutta asuinrakentamisen matala taso jarruttaa rakentamisen laaja-alaista elpymistä vielä vuonna 2026. Palvelutuotannon kasvu hyötyy kotitalouksien kulutuksen piristymisestä ja yritysten kysynnän kohenemisesta etenkin vuonna 2027. Tilastotarkistusten perusteella talouden tuottavuuskehitys on ollut aiemmin arvioitua vahvempaa, mikä parantaa kuvaa talouden lähtökohdista. Pidemmän aikavälin kasvua rajoittavat silti väestön ikääntyminen ja työpanoksen vaimea kehitys.

Työmarkkinoiden elpyminen seuraa tuotannon kasvua viiveellä. Työllisyys vähenee vielä vuonna 2026 ja alkaa kasvaa vasta vuodesta 2027 alkaen. Työttömyysaste nousee vuonna 2026 yli 10 prosenttiin, mikä heikentää kotitalouksien luottamusta, hidastaa palkkasumman kasvua ja kasvattaa julkisen talouden menoja. Talouskasvun vahvistuminen lisää työvoiman kysyntää vuosina 2027–2028, mutta työttömyyden aleneminen on asteittaista. Samalla työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmat voivat jatkua: heikosta kokonaistilanteesta huolimatta osa toimialoista kärsii osaavan työvoiman puutteesta.

Talouskasvun vahvistuminen ei vielä riitä tasapainottamaan julkista taloutta. Julkisyhteisöjen alijäämän arvioidaan kasvavan 4,2 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2026 ja pysyvän noin 4,5 prosentissa vuosina 2027–2030. Menojen kasvu, korkea työttömyys sekä veroihin tehtävät kevennykset hidastavat julkisen talouden vahvistumista. Julkinen velkasuhde nousee vuonna 2026 noin 90 prosenttiin ja lähestyy 98 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Kansantalouden keskeisiä lukuja 2023–2030

%	2023	2024	2025	2026*	2027*	2028*	2029*	2030*
BKT määrän muutos	-1,2	0,9	0,8	1,6	1,8	1,5	1,5	1,3
Työttömyysaste	7,2	8,4	9,7	10,3	9,9	9,5	8,9	8,5
Työllisyysaste	73,6	72,1	71,4	71,0	71,6	72,1	72,6	73,0
Kuntien ansiotasoindeksi	5,2	3,8	3,2	3,6	4,3	4,3	3,3	3,2
Kuluttajahinnat	6,2	1,6	0,3	2,0	1,9	2,1	2,0	2,0
Rakennuskustannusindeksi	3,0	0,0	0,9	2,0	1,7	1,8	1,8	1,8

*Ennuste

Lähde: Tilastokeskus, VM Kuntatalousohjelma syksy 2026

Kuntatalous

Syksyn 2026 Kuntatalousohjelman mukaan kuntatalous kokonaisuutena sopeutui vuonna 2025 ennakoitua paremmin kuntia kohdanneisiin toimintaympäristön ja palvelu-uudistusten muutoksiin, mutta investointipaineet, heikentynyt tulorahoitus ja kasvava velkaantuminen pitävät kuntien ja kuntakonsernien talouden edelleen haastavana. Kuntien välillä erot taloudellisessa tilanteessa säilyivät merkittävinä, ja heikoimmat tunnusluvut painottuivat pääosin pieniin kuntiin.

Kuntatalousohjelma sisältää kuntatalouden kehitysarvion vuosille 2027–2030. Kuntatalouden rahoitusasema pysyy alijäämäisenä koko ennustejakson. Toimintakate heikkenee vuosittain erityisesti palkkamenojen ja työttömyyskustannusten kasvaessa. Kuntien tulojen kasvu jää menojen kasvua hitaammaksi erityisesti valtionosuuksiin kohdistuvien vähennysten ja sovittujen palkkaratkaisujen vuoksi. Toimintakulut kasvavat palkankorotusten ollessa suurimmillaan, ja korotusten ennakoidaan ylittävän yleisen ansiotasokehityksen. Kuntien verotulot kasvavat tasaisesti koko ennustejaksolla. Kasvua tukevat talous- ja tulokehitys sekä veropohjien vahvistuminen.

Kuntien vuosikate heikkenee ja kattaa poistot niukasti. Vuosikate ei kuitenkaan riitä kattamaan nettoinvestointeja ja toiminnan ja investointien rahavirta pysyy negatiivisena vuosina 2028–2030. Lainakanta kasvaa vuodesta 2026 lähes 4 miljardilla eurolla 2030 mennessä. Kuntien lainamäärän tulkinnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että osa investointi hankkeista toteutetaan ja niiden rahoittamiseksi tarvittavista lainoista nostetaan kuntien tytäryhtiöissä. Tytäryhtiöiden lainat esitetään vain konsernitilinpäätöksessä, mutta ei emokunnan tilinpäätöksessä. Lisäksi kunnat ja niiden tytäryhtiöt voivat toteuttaa investointihankkeita omassa taseessa esitettävien investointien ja lainojen sijasta toimintakuluihin vaikuttavilla pitkäaikaisilla vuokrasopimuksilla.

Kuntien peruspalvelujen painopiste säilyy sivistys- ja kulttuuripalveluissa, joiden yhteenlaskettu palvelutarve on aleneva. Tarpeen supistuminen välittyy menoihin kuitenkin vain osittain, sillä palveluverkon, henkilöstörakenteen ja lainsäädännöllisten velvoitteiden jäykkyydet hidastavat menojen sopeutumista palvelutarpeen mukana. Lisäksi varhaiskasvatuksen osallistumisaste ja erityisen tuen tarve ovat viime vuosina kasvaneet.

Väestökehitys eriyttää kuntia toisistaan. Syntyvyyden lasku ja maan sisäinen muuttoliike heikentävät muuttotappiokuntien tulopohjaa ja vähentävät niiden työikäistä väestöä, kun taas kasvukeskuksissa väestön lisääntyminen ylläpitää voimakkaita investointitarpeita. Kokonaisuutena kuntahallinnon investoinnit pysyvät ennustejaksolla korkealla tasolla. Valtaosa panostuksista kohdistuu välttämättömään perusinfrastruktuuriin, kuten rakennuksiin ja teihin, ja tasoa ylläpitävät osaltaan myös vihreän siirtymän investoinnit.

Kuntatalouden kehitysennusteeseen liittyy riskejä molempiin suuntiin. Suhdannevaihtelut välittyvät kuntatalouteen aiempaa voimakkaammin erityisesti verotulojen ja työttömyyskustannusten kautta. Tilanteeseen voivat vaikuttaa kuntien omat sopeutustoimet.

Kuntaliiton Talousbarometrissä kuntien talousjohtajat arvioivat kuntien talouden nykytilaa syyskuussa 2026. Melko hyväksi taloutensa tilan arvioivien vastaajien osuus nousi aikaisemmista kyselyistä. Vastaukset hajoavat enemmän, kun talouden tilaa tarkastelee kuntakokoryhmittäin ja alueellisesti. Vastausten eroja selittää muun muassa vihreä

siirtymä, yleinen suhdanne, kuntien erilainen väestörakenne sekä kuntien omat sopeutustoimet. Kuntien talouden tilasta saadaan monenlaisia viestejä, kun tarkastellaan ohella myös kuluvan vuoden talouden toteutumasta kertovia tilastoja sekä julkisen talouden kokonaistilannetta. Kansantalouden piristynyt vire ja kohonneet BKT-ennusteet kuluvalle vuodelle eivät näy vielä kuntien kukkarossa, vaan kuntien talouden tila on pikemminkin tiukkenemassa. Toisaalta kuntien talousongelmien mittaluokka on todella pieni suhteessa valtion alijäämään.

Kuntatalouden kehitysarvio vuosina 2025–2030

Mrd€	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	**-15,3**	**-15,9**	**-16,6**	**-17,1**	**-18,0**	**-18,5**
2. Verotulot	14,0	14,7	15,3	15,9	16,4	17,0
3. Valtionosuudet, käyttötalous	4,1	4,3	4,2	4,5	5,3	5,5
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
5. Vuosikate	**3,2**	**3,4**	**3,2**	**3,6**	**4,0**	**4,4**
6. Poistot	-3,0	-3,1	-3,2	-3,3	-3,4	-3,5
7. Satunnaiset erät, netto	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Tilikauden tulos	**0,7**	**0,3**	**0,1**	**0,3**	**0,6**	**0,9**
Rahoitus						
9. Vuosikate	**3,2**	**3,4**	**3,2**	**3,6**	**4,0**	**4,4**
10. Satunnaiset erät	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Tulorahoituksen korjauserät	-0,9	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
12. Tulorahoitus, netto	**2,8**	**2,9**	**2,7**	**3,1**	**3,5**	**3,9**
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-4,9	-5,0	-5,1	-5,4	-5,6	-5,8
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15. Investoinnit, netto	-3,6	-4,0	-4,1	-4,4	-4,6	-4,8
16. Rahoitusjäämä (tulorahoitus-investoinnit)	**-0,8**	**-1,1**	**-1,4**	**-1,2**	**-1,1**	**-0,9**
17. Lainakanta	21,4	22,4	23,7	24,7	25,6	26,3
18. Kassavarat	7,0	7,3	7,6	7,8	8,0	8,1
19. Nettovelka (lainat - kassavarat)	14,4	15,1	16,1	16,9	17,6	18,1

Kuopion strategia vuoteen 2035 ja tavoitteet vuodelle 2027

Kuntalaki edellyttää, että jokaisessa kunnassa on oltava voimassa oleva kuntastrategia ja se on tarkistettava vähintään kerran valtuuston toimikaudessa. Tällä halutaan korostaa erityisesti valtuuston roolia kunnan strategisena johtajana sekä toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteiden määrittäjänä. Kuopion strategia on kaupunkiyhteisön strategia ja se ohjaa koko kaupunkikonsernin toimintaa. Kaupunkikonsernin lisäksi keskeisiä kumppaneita strategian toteuttamisessa ovat yritykset, järjestöt ja yhteisöt sekä kuntalaiset.

Kuopion vuoteen 2035 ulottuva strategia uudistettiin vuoden 2025 aikana ja hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 17.11.2025, § 84. Strategian toimeenpanon tukena on Kukoistava Kuopio -toimenpideohjelma, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 08.06.2026, § 48 sekä muut ohjelmat ja suunnitelmat. Kukoistava Kuopio -toimenpideohjelmaan sisältyvät mittarit, joilla strategian toteutumista seurataan.

Kuopion strategiassa määritetään kehittämisen suuntaviivat lähivuosiksi. Visio kuvaa kaupungin tulevaisuuden tahtotilaa eli sitä millaiseksi Kuopion halutaan kehittyvän. Strategia sisältää menestystekijöitä eli asioita, joissa kaupungin tulee yhdessä kumppaneiden kanssa onnistua, jotta haluttu tulevaisuus toteutuu.

Tähän strategiaosaan on koottu valtuustoon nähden sitovat, kaupunkistrategiaa valtuustokaudella 2026–2029 toteuttavat tavoitteet. Tavoitteita on täsmennetty lautakuntien määrittelemillä, vuonna 2027 toteutettavilla toimenpiteillä. Strategian toteutumisen seuranta toteutetaan osana talousarvion seurantaa kaksi kertaa vuodessa: kesäkuun osavuosiseurannassa ja tilinpäätöksessä.

Kuopion vuoteen 2035 ulottuva strategia ja Kukoistava Kuopio -toimenpideohjelma löytyvät kaupungin verkkosivuilta osoitteesta: https://www.kuopio.fi/kuopionkaupunki/strategia-ja-kehittaminen/strategia/strategia-asiakirja/

Vuoden 2027 strategiset painopisteet ja tavoiteltavat muutokset

Vuonna 2027 strategian toimeenpano viedään käytäntöön kolmen toisiaan vahvistavan painopisteen kautta: kestävä kasvu, elämänvoima ja muutosvoimainen työyhteisö. Tavoitteena on saada aikaan näkyviä ja mitattavia muutoksia yritysten toimintaedellytyksissä, asukkaiden hyvinvoinnissa ja osallisuudessa sekä kaupungin toiminnan tuottavuudessa. Erityistä huomiota kohdennetaan yritys- ja investointipalvelujen uudistamiseen, Savilahti 2.0 -kokonaisuuden käynnistämiseen, opiskelijoiden ja kansainvälisten osaajien pitovoimaan, asukaskokemuksen, liikkuvan arjen ja urheilukaupungin vahvistamiseen, tekoälyn ja tuottavuusohjelman hyödyntämiseen sekä Kuopion tunnettuuden, saavutettavuuden ja vaikuttavuuden kasvattamiseen.

Kestävä kasvu – yritykset, osaajat ja investoinnit

Kuopio rakentaa yrityksille sujuvan ja ennakoitavan toimintaympäristön. Yritys- ja investointipalvelut, maankäyttö, kaavoitus, luvitus, yhdyskuntarakentaminen ja työllisyyspalvelut kootaan nykyistä yhtenäisemmäksi palveluketjuksi. Yritysten kanssa käynnistetään yhteiskehittämisen malli, Invest in Kuopio -toimintaa uudistetaan ja investointien etenemistä nopeutetaan. Tavoitteena on parantaa yritysten palvelukokemusta, lisätä sijoittumisia ja investointeja sekä nostaa Kuopio suurten kaupunkien parhaimmistoon yritysmyönteisyydessä.

Kasvua tuetaan varmistamalla osaavan työvoiman saatavuus ja vahvistamalla opiskelijoiden kiinnittymistä Kuopioon. Kaupunki, oppilaitokset ja yritykset rakentavat yhteisiä harjoittelu-, trainee- ja työllistymispolkuja erityisesti kansainvälisille osaajille ja kasvualoille. Savilahti 2.0 -kokonaisuudessa uudistetaan alueen yhteinen suunta, vauhditetaan investointeja ja asuntomessujen valmistelua sekä vahvistetaan yritysten, tutkimuksen ja koulutuksen yhteistyötä. Matkailun rakenteita ja yhteistä visiota uudistetaan, Puijon ja Tahkon kehittämistä jatketaan ja uutta liiketoimintaa synnytetään erityisesti kokonaisturvallisuuden sekä terveys-, hyvinvointi- ja lääkealan vahvuuksista. Pitkäjänteinen markkinointi ja vaikuttava viestintä tukevat muuttovoittoa, matkailua ja yritysten sijoittumispäätöksiä.

Elämänvoima – osallistuva, hyvinvoiva ja liikkuva Kuopio

Kuopio vahvistaa asukkaiden mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja rakentaa yhteisöllistä kaupunkia. Meidän Kuopio -osallisuusmalli kytketään osaksi valmistelua ja päätöksentekoa niin, että asukkaiden tieto ja kokemukset ovat mukana jo suunnittelun alkuvaiheessa. Asukas- ja aluefoorumit, teemaillat, pitäjäraadit ja muut dialogiset toimintatavat lisäävät vuoropuhelua, parantavat päätösten laatua ja vahvistavat luottamusta kaupungin toimintaan.

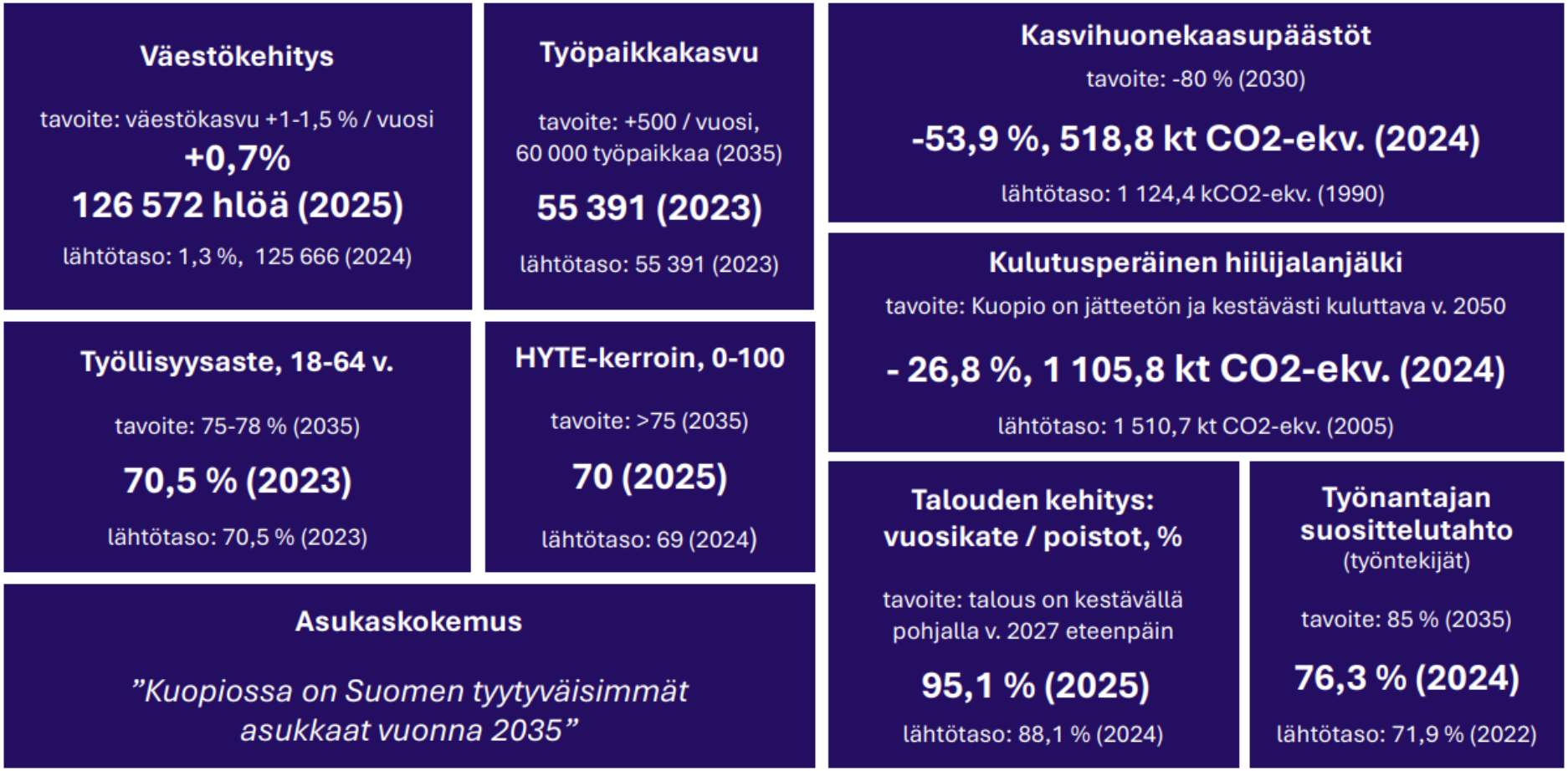
Asukkaiden hyvinvointia edistetään tekemällä liikkumisesta luonteva osa arkea ja vahvistamalla eri-ikäisille saavutettavia harrastus- ja virkistysmahdollisuuksia. Lähiliikuntapaikkoja, ulkokuntosaleja, leikkipuistoja, reittejä ja muita lähivirkistyskohteita kehitetään samalla, kun urheilun olosuhteita, seuratoimintaa, tapahtumia ja huippu-urheilua vahvistetaan. Tavoitteena on parantaa elämänlaatua ja yhteisöllisyyttä sekä rakentaa Kuopiosta Suomen paras liikkuvan arjen kaupunki ja kansallisesti johtava urheilukaupunki.

Muutosvoimainen työyhteisö – tuottava, uudistuva ja vaikuttava kaupunki

Kaupungin toimintaa uudistetaan parantamalla johtamista, prosesseja ja rakenteita sekä kohdentamalla voimavaroja vaikuttavimpiin tehtäviin. Tuottavuusohjelmassa kuvataan ja uudistetaan keskeisiä palvelupolkuja, poistetaan päällekkäistä työtä ja lyhennetään käsittelyaikoja. Tekoälyä, automaatiota ja tiedolla johtamista hyödynnetään hallitusti osana palvelujen ja työn uudistamista. Henkilöstön osaamista vahvistetaan yhteisillä koulutuksilla, käytännön piloteilla ja muutosta tukevalla johtamisella. Organisaation ja konsernin toimivuutta parannetaan selkeyttämällä vastuita, yhtenäistämällä projektijohtamista ja vahvistamalla monialaista yhteistyötä.

Toimintakulttuurin muutosta ohjaavat yhteinen suunta, selkeät vastuut, ennakointi ja tuloksellisuus. Strategisten verkostojen johtamista vahvistetaan määrittelemällä avainhenkilöiden roolit ja toteuttamalla yhteistä edunvalvonta- ja vaikuttamissuunnitelmaa. Viestintä kytketään osaksi johtamista ja toimeenpanoa yhteisillä viestikärjillä, johdon viestintävalmennuksella ja ennakoivan viestinnän toimintamallilla. Vuonna 2027 siirrytään organisaatiolähtöisestä tekemisestä asukas- ja yrityslähtöisiin palveluihin, yksittäisistä hankkeista pysyviin toimintamalleihin ja suoritteiden seurannasta vaikutusten arviointiin. Etenemistä tarkastellaan talousarvion seurannan yhteydessä, ja havaintojen perusteella tehdään tarvittavat korjaavat päätökset.

Strategian vaikuttavuusmittarit

Sitovat tavoitteet

Kestävä kasvu

Kriittinen menestystekijä

1. Kasvava, kansainvälinen ja monipuolinen elinkeinoelämä

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
1A. Uuden kasvun mahdollistajat, mm. kokonaisturvallisuus, lääkeala ja matkailu, sekä vihreä siirtymä houkuttelevat TKI- ja yritysinvestointeja ja alojen liiketoiminta kehittyy ja yritysten määrä kasvaa.	• Työpaikkakehitys • Yritysten määrän kehitys toimialoittain • Yritysten liikevaihdonkehitys / BKT • TKI –menot • Uudet yritykset/1000 asukasta/vuosi	Aktiivinen ja systemaattinen invest-in -työ. Matkailun toimenpideohjelman laatiminen ja toteuttaminen.	Savilahden innovaatioympäristö-kokonaisuuden ympärillä toimii uusi ohjausryhmä, jonka tehtävänä on poimia tutkimusinnovaatioista uusi yritysaihioita ja varmistaa resurssien parempi yhteiskäyttö Alueellinen elinkeinorahasto II käynnistyy tukemaan yritysten syntyä ja kasvua. Kuopio–Tahko–Puijo -ohjelman toimenpiteet ja uudet tapahtumat sekä kaupunkimarkkinoinnin yhteistyö lisäävät ympärivuotista matkailua sekä viipymää ja kasvattavat Kaupungin matkailutuloa merkittävästi verrattuna edelliseen vuoteen Tahkolle rakennetaan 30 km uusia moottorikelkkareittejä.	Elinvoimajaosto, Kaupunkirakennelautakunta
1B. Yritystonttitarjonta vastaa kysyntää ja tukee kasvua: 500 ha uutta elinkeinoaluetta vuoteen 2030 mennessä.	• Asemakaavoitetut yritysalueet (ha/kem²/vuosi) • Luovutetun / myydyn yritystonttialan määrä (ha/kem²/vuosi)	Elinkeinoalueiden toteuttamista ohjataan Asento-ohjelmassa. Elinkeinoalueita priorisoidaan kaavoitusohjelmassa. Maanhankinnassa huomioidaan pitkän aikavälin kasvutavoitteet. Elinkeinoalueen tontteja esirakennetaan tonttien paremman menekin varmistamiseksi.	Raakamaata hankitaan 100 hehtaaria uusille yritysalueille Elinkeinoalueiden aktiivinen kaavoitus tuottaa 130 ha uusia yritystontteja. Samaan aikaan työn alla 200 ha lisää (vuodelle 2028) Elinkeinoalueita esirakennetaan 3,5–4 hehtaaria Elinkeinotonttien luovuttamiseen otetaan käyttöön vyöhykehinnoittelu. Luvituksessa priorisoidaan isoja elinkeinohankkeita.	Elinvoimajaosto, Kaupunkirakennelautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
1C. Luomme yhdessä kumppanien kanssa elinvoimapalvelukokonaisuuden, jossa yritys- ja työllisyyspalvelut, kaavoitus, koulutus ja osaamisen kehittäminen mahdollistavat yritysten tarvitsemat palvelut. Kuopio on TOP 3 parhaiden yrityskaupunkien joukossa.	• Kaupungin tarjoamia yrityspalveluita käyttäneiden yritysten määrä • Yritysten tyytyväisyys kaupungin palveluihin • NPS KUOPIOLLE liiketoimintapaikkana • Yritysten arviot kunnan palveluista / Kuntabarometri	Palvelukehitys hyödyntäen tiedolla johtamista, digitalisaatiota ja tekoälyä tavoitteena saumattomat ja selkeät asiakaspalvelupolut yrityksille. Vahvistetaan elinvoimatoimialan yhteistä toimintamallia, jossa yritysten tarpeet ja kehittyminen ohjaavat palvelujen kohdentamista resurssointia. Järjestelmällinen asiakasprosessien, asiakastyytyväisyyden ja tuloksellisuuden mittaus.	KATTO (rakennetun ympäristön toiminnanohjaus) -järjestelmän käyttöönotto aloitetaan. Yrityspalvelut ja työllisyyspalvelut toteuttavat työllistämisessä uutta invest-in -mallia.	Elinvoimajaosto, Kaupunkirakennelautakunta

Kriittinen menestystekijä

2. Koulutus ja osaava työvoima

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
2A. Uudet alueelliset työllisyysratkaisut tukevat työntekijöiden ja työpaikkojen tarpeiden yhteensopivuutta sekä uusien työpaikkojen syntymistä. Kuopion työttömyysaste on koko maan keskiarvoa matalampi.	• Työttömyysaste • Työllisyysaste • Tehtyjen työtuntien määrä	Otetaan käyttöön nopean reagoinnin toimintatapa, jolla vastataan äkillisiin osaajatarpeisiin ja rakennemuutoksiin kohdennetuilla ratkaisuilla (esim. täsmäkoulutus + rekrytointi samanaikaisesti).	Erilaiset työllisyystoimenpiteet alentavat työttömyyden 11 %:iin. Työttömyystukien kuntaosuus alenee 2 milj. eurolla verrattuna vuoteen 2026.	Elinvoimajaosto

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
2B. Kuopio on houkutteleva 26.000 opiskelijan opiskelukaupunki. Yliopisto-opiskelijoista 40 % ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 65 % työllistyy alueelle.	• Opiskelijamäärä • Muualta tulleiden opiskelijoiden määrä koulutusasteittain • Nuorten työttömyysaste (%)	Otetaan käyttöön yhteinen toimintatapa, jossa alueelle työllistyminen on korkeakoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja työllisyyspalveluiden yhteinen ja seurattava tavoite. Vahvistetaan lukiokoulutuksen erityislinjoja.	Kuopion kaupunki lisää harjoittelu- ja ensityöpaikkoja opiskelijoille ja valmistuville. Rakennetaan erityisiä opiskelijoille ja nuorille suunnattuja tulevaisuusdialogeja ja luodaan näkymiä/yhteyksiä alueen yrityksiin ja organisaatioihin. Annetaan tukea, mikä avaa ovia ensimmäiseen työpaikkaan. Lukiokoulutuksen palveluverkkoselvityksessä sekä päivitettävässä kasvatus ja koulutuspoliittisessa ohjelmassa pyritään vahvistamaan valtakunnallisten erityislinjojen ja omien painotustenlinjojen toimintaedellytyksiä, joka tulee strategiaa tavoitetta vahvistaa lukiokoulutuksen erityislinjoja.	Elinvoimajaosto, Sivistyslautakunta
2C. Kansainvälisten osaajien osuus kasvaa 10 %:iin vuoteen 2035 mennessä. Osaajat työllistyvät alueelle ja integroituvat yhteisöön.	• Ulkomaalaisten määrä • Ulkomaalaisten työllisyysaste • Ulkomaalaisten työttömyysaste	Vahvistetaan yritysten kykyä hyödyntää kansainvälistä osaamista kohdentamalla palveluja erityisesti kasvaville ja rekrytoiville toimialoille. Kehitetään Kuopiosta kansainvälisten osaajien kiinnittymisen kilpailukykyinen ympäristö, joka tukee kansainvälisten osaajien työllistymistä ja alueelle jäämistä.	Rekrytointitukea kohdistetaan noin 35:lle ulkomaalaistaustaiselle Yhteistyössä kaupungin eri palveluiden kanssa kehitetään Kuopiosta kansainvälisten osaajien kiinnittymisen kilpailukykyinen ympäristö, joka tukee kansainvälisten osaajien työllistymistä ja alueelle jäämistä. Varhaiskasvatuksessa otetaan kansainvälisiä harjoittelijoita seitsemän eri päiväkodin lapsiryhmiin.	Elinvoimajaosto, Sivistyslautakunta

Kriittinen menestystekijä

3. Kestävä yhdyskuntarakenne ja täydennysrakentaminen

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
3A. Asuntotonttitarjonta vastaa kysyntää ja asumisratkaisut ovat ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä. Asuntoja valmistuu 1 000 asuntoa/vuosi. Lisätään kaupunginosien täydennysrakentamista ja kaavoitetaan maaseudulle 1000 rakennuspaikkaa vakituiseen asumiseen vuoteen 2030 mennessä.	• Uusien asuntojen määrä (kpl), tavoite 1000 asuntoa / vuosi. • Rakennuspaikkojen määrä hyväksytyissä kaavoissa maaseudulla (kpl), tavoite n. 250 rakennuspaikkaa /vuosi. • Uusi asuntokerrosala hyväksytyissä asemakaavoissa eriteltynä kerrostalot ja pientalot sekä okt-tonttien määrä (kerrosala / vuosi, tontti / vuosi) • Kaavoitetun uuden asunto- ja elinkeinorakentamisen kerrosalan sijoittuminen vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle (%, k-m²), tavoite: asunnoista 80 % ja elinkeinorakentamisesta 60 % (k-m²)) 2030	Ohjelmoimme asuntotuotantoa ASENTO-ohjelmassa ja kaavoitusohjelmassa, joissa painotamme täydennysrakentamista ja monipuolista asuntotarjontaa sekä erityisesti pientaloasumista. Tuemme täydennysrakentamiskaavojen etenemistä. Osoitamme uuden rakentamisen pääasiassa vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle. Edistämme asumisen mahdollisuuksia maaseudulla. Laadimme koko Kuopion yleiskaava 2050.	Uutta kerrosalaa asumiselle valmistuu yhteensä 40.000 k-m². Uusia omakotitontteja valmistuu 60 kappaletta, joista 10 kpl yksityiselle maalle. Sivistyspalvelut tekevät yhteistyötä kaavoitusohjelman ja asuntotuotannon suunnittelun kanssa. Tavoitteena on sovittaa yhteen kaupungin kehittäminen ja palvelutuotanto.	Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
3B. Strategiset kaupunkikehityshankkeet, mm. Savilahti, Kuopio Plus ja kaupunkikeskustan kehittäminen vahvistavat vetovoimaa.	• Nettomuutto • Keskustan elinvoimaluku •Keskustan vapaiden liiketilojen osuus •Savilahden oppilaitosten tutkinto-opiskelijoiden määrä	Toteutetaan Kuopio Plus – Kuopion sydämen kehittämishankeen (sis. Savilahden ja keskustan) kehittämisohjelmaa tavoitteineen kaupunkitasoisesti ja poikkihallinnollisesti. Kärkihankkeen alueelta muodostetaan vaikuttavia uusia hankekokonaisuuksia esim. Keskustan kehittämiskokonaisuus, vierekkäisten kaupunginosien yhteishankkeet (esim. Savilahti ja Neulamäki), lähiöuudistukset, liikennejärjestelmän kehityssuunnitelmat, toiminnalliseen sisältöön liittyvät kehittämisteemat). Huolehditaan alueellisten osahankkeiden etenemiseen liittyvien kriittisten vaiheiden toteutumisesta (esim. toteutusmallit, tarvittavat kokoavat-/yleissuunnitelmat, Keskustan kehittämissuunnitelma, Torin länsireunan asemakaava). Lukiokoulutuksen, varhaiskasvatuksen ja nuorisopalvelujen vahvistaminen Savilahden alueella. Hyödynnetään ulkopuoliset hankerahoitusmahdollisuudet.	Keskustan länsireunan asemakaava valmistuu. Savilahden asuntomessutyö ja suunnittelu käynnistyvät. Puijon alueesta laaditaan yleissuunnitelma (laajasti osallistaen) asemakaavoituksen pohjaksi. MAL (maankäyttö, asuminen, liikenne) -rahoituksella suunnitellaan viittä uutta väylähanketta (toteutus 2028 alkaen). Savilahti on osana lukioverkkoselvitystä ja kasvatus- ja koulutuspoliittisen ohjelman päivitystä. Nuorisopalvelut tekevät yhteistyötä HUMAKin kanssa yhteisöpedagogikoulutuksen kehittämisessä ja harjoittelujen järjestämisessä. Palvelujen kehittäminen sidotaan Kuopio Plus -ohjelmaan, Savilahden vahvaan oppilaitosyhteistyöhön sekä kaavoituksen, asuntotuotannon ja palveluverkon yhteensovittamiseen.	Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta
3C. Toteutamme puhtaita ja älykkäitä energiaratkaisuja. Lämpö ja sähkö tuotetaan puhtain energiaratkaisuin v. 2030.	• Uusiutuvien energialähteiden osuus energian tuotannossa (sähkö ja lämpö) (%) • Uusiutuvien energialähteiden osuus kaupungin toimitiloissa (%)	Yleiskaavassa 2050 huomioidaan puhtaan energiatuotannon ratkaisut. Pienydinvoimalan mahdollistavat asemakaavat. Kaupungin toimitilojen energiaratkaisut perustuvat uusiutuvaan energiaan.	Hepomäen asemakaava edistyy, kun pienydinvoiman YVA valmistuu 2027 lopulla. Tilojen suunnitteluratkaisuissa otetaan huomioon uusiutuvan energian käyttö.	Konsernijaosto, Kaupunkirakennelautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
3D. Edistämme kestävää kulutusta ja kiertotaloutta sekä lähiruoan käyttöä ja puurakentamista.	•Kulutusperusteiset CO_2 päästöt/asukas (t CO_2-ekv.), tavoite 6,9 t CO_2-ekv. 2030 • Korjatut kerrosneliöt suhteessa uudiskerrosneliöihin (kaupungin hankkeissa) • Lähiruoan (itäsuomalainen) osuus ruokapalveluissa (% kokonaisostoista) • Koulujen ja päiväkotien 5 viikon kiertävän ruokalistan hiilijalanjälki • Toteutuneet puurakentamisen kohteet / vuosi	Toteutamme vähähiilistä / puurakentamista kaupungin omissa hankkeissa. Selvitämme kaupungin palvelutuotannolle tarpeellisten rakennusten korjattavuuden ensisijaisena vaihtoehtona purkamisen ja uudisrakentamisen sijaan. Lisäämme kierrätysmateriaalien käyttöä rakentamisessa ja kunnossapidossa. Edistämme Hepomäen kiertotalousalueen toteuttamista. Tarjoamme kaupungin ruokapalveluissa ravitsemussuositusten mukaista ja ilmastoviisasta ruokaa lisäten lähiruoan osuutta.	Puunkäyttöä rakennushankkeissa pyritään edistämään. EAKR rahoitteisella pilotilla tutkitaan kierrätyssepelin puhdistamista ja uusiokäyttöä liukkaudentorjunnassa. Servican kanssa neuvotellaan mahdollisuudesta toteuttaa ilmastoviisasta ruokaa ja lisätä lähiruoan osuutta. Kaupungin ruokapalveluissa tarjotaan ravitsemussuositusten mukaista ja ilmastoviisasta ruokaa. Ruokahävikkiä vähennetään perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa.	Konsernijaosto, Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Kriittinen menestystekijä

4. Vaikuttaminen ja tunnettuus

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
4A. Aktiivinen vaikuttaminen ja verkostoituminen tukevat kasvua ja lisäävät tunnettuutta. Erityisenä painopisteenä saavutettavuuden edistäminen.	• Reputation and Trust: Veto- ja pitovoimatutkimus (potentiaaliset ja omat asukkaat) • Taloustutkimuksen kuntien imago tutkimuksen sijoitus (yrityspäättäjät) • Taloustutkimuksen opiskelukaupungit-tutkimus • Keskeisten edunvalvontatavoitteiden toteutuminen (esim. saavutettavuus: eteni/ei edennyt) • Strategisten kumppanuuksien määrä / laatu (esim. aktiiviset kumppanuudet vs. nimetyt kumppanuudet)	Laaditaan vaikuttamissuunnitelma ja toteutetaan linjattuja vaikuttamistoimenpiteitä yhdessä verkoston kanssa. Vaikuttamissuunnitelman kautta kaupungin johtamisen rakenne tukee systemaattista vaikuttamista ja johto jakaa vastuun vaikuttamistyöstä. Seudullisen sekä kansainvälisen yhteistyön vaikuttavuuden kasvattaminen. Laaditaan vaikuttamissuunnitelmasta johdettu vaikuttamisviestintäsuunnitelma ja toteutetaan suunniteltuja viestinnän toimenpiteitä. Vahvistetaan Kuopion tunnettuutta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.	Kuopio vahvistaa valtakunnallista edunvalvontaa ja vaikuttamista kaupungin kasvua, saavutettavuutta ja kilpailukykyä tukevissa hankkeissa. Vaikuttamisen painopisteinä ovat hallitusohjelmatavoitteet, liikenne- ja saavutettavuusinvestoinnit sekä MAL-yhteistyö. Kuopio edistää strategisia kasvun kärkiä ja niihin liittyviä kumppanuuksia, investointeja sekä ulkopuolisen rahoituksen hyödyntämistä. Erityisinä painopisteinä ovat terveysteknologian ja lääkealan ekosysteemit sekä kokonaisturvallisuuden osaamiskeskuksen rakentaminen. Kuopio vahvistaa strategisia kumppanuuksiaan ja verkostojaan sekä kehittää vaikuttamisosaamista osana johtamista ja kaupungin yhteistä toimintatapaa. Kuopio kasvattaa tunnettuuttaan kansainvälisesti tunnustettuna osaamis-, innovaatio- ja kasvukeskuksena kohdennetun viestinnän, markkinoinnin, sidosryhmäyhteistyön ja mediavaikuttamisen keinoin.	Elinvoimajaosto, Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Elämänvoima

Kriittinen menestystekijä

5. Laadukas kasvatus ja opetus

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
5A. Lapsille ja nuorille mahdollistetaan kasvun ja oppimisen ilo ja he saavat ammattimaista kasvatusta, opetusta ja tukea.	• Kelpoisen henkilöstön määrä (%-osuus henkilöstöryhmästä) • Asiakastyytyväisyys- ja laatukyselyt: kaverisuhteet • Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan seuranta (hyvinvointi kertomus vuosiraportteineen): Indikaattori: Osuus oppilaista ja opiskelijoista, jotka kokevat koulunkäynnin / opiskelun mielekkääksi ja innostavaksi (%). • Oppilaiden poissaolojen seuranta • Tuen piirissä olevien oppilaiden määrä	Vahvistetaan koulutusyhteistyötä korkeakoulujen kanssa. Henkilöstön osaamisen kehittämiseen malleja ja rakenteita vahvistetaan. Nuorisopalveluja vahvistetaan ja toimintamuotoja kehitetään.	Yhteistyötä alan korkeakoulujen kanssa tiivistetään erilaisten koulutuspolkujen rakentamiseksi varhaiskasvatuksen opettajan ja sosionomin tutkintoihin. Pohjois-Savon kuntien OKKU-verkoston (Osaavat, kehittyvät kunnat) yhteisessä SISU-hankkeessa etsitään moderneja ratkaisuja opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen. Nuorisopalveluja vahvistetaan organisaatiomuutoksella ja toimintamuotoja kehitetään vastaamaan muuttuneita tarpeita.	Sivistyslautakunta
5B. Lasten ja nuorten oppimistulokset paranevat ja oppimiserot kaventuvat.	• Perusopetuksen 7.lk:n äidinkielen ja matematiikan oppimistulokset KARVI (oppimistulokset ja -erot) • Kouluterveyskyselyn koulumotivaatio-osuus • Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus ikäluokasta • Tutkintokoulutukseen valmentava koulutuksen opiskelijamäärä • Oppilaskohtaisten (perusopetus ja lukio), varhaiskasvatuslasten ja esioppilaiden tukipäätösten määrät	Varmistetaan riittävä, ajantasainen osaaminen ja resurssit kasvatuksen, opetuksen, koulutuksen ja tuen toteuttamiseen.	Varhaiskasvatuksessa tehdään tukeen liittyvien hallinnollisten päätösten uudelleen organisointi sekä rakenteellisen tuen resurssien ja prosessien kehittäminen. Ajantasaisesta osaamisesta pyritään huolehtimaan muodostamalla tiimejä, jotka kehittävät ja jakavat osaamista.	Sivistyslautakunta

Kriittinen menestystekijä

6. Osallistuvat ja hyvinvoivat asukkaat

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
6A. Edistämme kaikkien asukkaiden liikunnallisia, kulttuurista ja sosiaalista aktiivisuutta sekä harrastusmahdollisuuksia tiiviissä yhteistyössä kumppaneiden kanssa.	• Asukkaiden hyvinvoinnin tilaa seurataan valtuustokausittain laajan hyvinvointikertomuksen ja vuosittain vuosiraporttien kautta. Vastuualueet kirjaavat vuosittaiset toimenpiteensä talousarvioon ja käyttösuunnitelmaan. • Hengästyttävää liikuntaa vapaa ajallaan harrastavat • Lasten ja nuorten heikko fyysinen toimintakyky • Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, lapset ja nuoret • Kulttuuripalvelujen alueellinen saatavuus kotoa, kirjasto, vos-museo, teatteri(3km) • Tuntee itsensä yksinäiseksi, lapset ja nuoret • Kokee ryhmän / luokan ilmapiirin hyväksi • Harrastaa jotain ainakin kerran viikossa, lapset ja nuoret • Osana HYTE- kertoimen parantamista, yksittäiset hyte-prosessi-indikaattorit: Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit, Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja, Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille, Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan	Toteutetaan hyvinvointisuunnitelmaa 2026–2030. Hyvinvointisuunnitelmaan on koottu keskeiset toimenpiteet kaikkien asukkaiden liikunnallisen, kulttuurisen ja sosiaalisen aktiivisuuden sekä harrastusmahdollisuuksien edistämiseksi tiiviissä yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Tarkemmat toimenpiteet on koottu keskeisesti Liikkuva Kuopio ja Kulttuuri Kuopio -ohjelmiin. Kehitetään Kulttuuri kuuluu kaikille -kehittämislinjan mukaisesti taide- ja kulttuuripalveluja/-toimintaa painottaen yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tuetaan Kuopio kuuluu kaikille -kehittämislinjan mukaisesti asukkaiden aktiivisuutta ja harrastamista kehittämällä tilojen, kaupunkiympäristön ja palveluiden monikäyttöisyyttä, saavutettavuutta ja viestintää. Kehitetään liikkumisympäristöjä kannustamaan omatoimista liikkumista niin lähiympäristöissä kuin sisätiloissa, tukemaan ohjattua seuratoimintaa, urheilua ja -tapahtumia. Tunnistetaan ja poistetaan koettuja liikkumisen esteitä, kehitetään ja tuetaan saavutettavia ja vaikuttavia yhdessä liikkumisen toimintamalleja ja tuetaan liikkuvan elämäntavan omaksumista.	Toteutetaan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaista toimintaa tuottamalla ja mahdollistamalla liikunta-, kulttuuri- ja yhteisöpalveluita Tehdään kirjastoauton hankinnan tarveselvitys. Kulttuurin ja taiteen tilat -hankkeen valmistelua jatketaan tarveselvityksen pohjalta. Valmistellaan museoiden kokoelmatilojen hankesuunnittelu ja korttelimuseon hankesuunnittelu ja konseptiuudistus. Kulttuurifoorumitoiminnalla edistetään Kuopion kaupungin ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Seurafoorumitoiminnalla edistetään Kuopion kaupungin ja liikuntaseurojen yhteistyötä. Päivitämme perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelman. Nuorisopalveluiden perustoiminta on päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisevää toimintaa. Kuopion esiopetuksessa ja peruskouluissa liikkuminen tuodaan entistä, vahvemmin osaksi oppilaan arkea, esimerkiksi toiminnallisempia oppitunteja, oppituntien aikaisia liikuntataukoja sekä aktiivisempia välitunteja. Kuopiossa perusopetuksessa toteutetaan Lisää liikettä kouluihin -hanke, joka liikunnallistaa koulupäivän.	Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
	vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa, Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin.	Vahvistetaan edelleen vuoropuhelua ja yhdessä tekemisen mahdollisuuksia kulttuuri-, liikunta- ja muiden järjestötoimijoiden sekä asukkaiden ja eri organisaatioiden kanssa (Kulttuuri tehdään yhdessä -kehittämislinja).		
6A. Kuopio vahvistaa asemaansa Suomen johtavana urheilukaupunkina.	• Olympiakomitean, lajiliittojen ja aluejärjestöjen tähtiseura -laatumerkin omaavien liikunta- ja urheiluseurojen määrä • Kaupungin stipendisäännön mukaisesti palkittujen kansainvälisesti menestyneiden urheilijoiden ja valmentajien määrä • Urheilukaupunki Kuopio mielikuvamittaus • Johtavan urheilukaupungin mittarit määritetään ja asetetaan tarkemmin Urheilukaupunki Kuopio -kokonaisuuden yhteydessä	Urheilukaupunki Kuopio -kokonaisuuden määrittäminen: • Urheilun olosuhteiden kehittäminen ja mahdollistaminen päivittyvän Liikkuva Kuopio-ohjelman mukaisesti • Urheiluakatemiatoiminnan kehittäminen ja vahvistaminen • Seuratoiminnan laadun kehittäminen • Urheilun tapahtumatoiminnan edistäminen • Urheilun TKIO-toiminnan rakenteen määrittely ja edistäminen Savilahdessa • Urheilukaupunki Kuopio brändäys ja myönteinen huippu-urheiluviestintä	Keskeiset investointihankkeet Väinölänniemen stadion, Keskuskentän jalkapallostadion ja Puijon urheilulaakson toteutus etenevät suunnitellusti. Seurafoorumitoiminnalla tuetaan seuratoiminnan kehittymistä. Luodaan Savilahden urheilukampuksen perusta yhdessä sitoutuneiden oppilaitos-, urheilutoimija-, ja tutkimuskumppaneiden kanssa. Määritellään ja edistetään Urheilun TKIO -toiminnan (Tutkimus, Koulutus, Innovaatio ja Osaaminen) rakennetta Savilahteen.	Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
6B. Painopisteenä ovat erityisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevat ennaltaehkäisevät palvelut. Ennaltaehkäisemme päihde- ja mielenterveysongelmia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.	• Asukkaiden hyvinvoinnin tilaa seurataan valtuustokausittain laajan hyvinvointikertomuksen ja vuosittain vuosiraporttien kautta. Vastuualueet kirjaavat vuosittaiset toimenpiteensä talousarvioon ja käyttösuunnitelmaan. • Korkea positiivinen mielenterveys, lapset ja nuoret • Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, lapset ja nuoret • Ei ole kiusattu koulussa lukukauden aikana • Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, lapset ja nuoret	Toteutetaan hyvinvointisuunnitelmaa 2026–2030. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevat ennaltaehkäisevät toimenpiteet sekä päihde- ja mielenterveysongelmia ennaltaehkäisevät toimenpiteet sisältyvät vuosien 2026–2030 hyvinvointisuunnitelmaan. Vahvistetaan ajankohtaisiin ilmiöihin puuttumista, viestintää, yhteisöllisyyttä ja puheeksi ottamista sekä arkiympäristöjä tukemaan kohtuukäyttöä ja päihteettömyyttä.	Toteutetaan hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaista toimintaa tuottamalla ja mahdollistamalla liikunta-, kulttuuri- ja yhteisöpalveluita lapsille, nuorille ja perheille. Varhaisen tuen kehittäminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa, esimerkiksi Yhdessä aika -toimintamallin kautta Opiskeluhuoltosuunnitelmaan liittyvät kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen työ Kuopion kaupungin perusopetuksessa –opas sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Kuopion kaupungin perusopetuksessa –opas ja kouluun sitouttamisen malli on päivitetty ja niiden juurruttaminen osaksi jokaisen peruskoulun toimintaan jatkuu.	Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
6C. Asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet palveluiden kehittämisessä lisääntyvät.	• Osallisuusmallin toimenpiteet Tehty/Ei tehty • Palaute osallisuusmallin toimenpiteistä. Kehitetään vuodelle 2027 toimintaa palautteen perusteella, jota kerätään eri väestöryhmiltä. • Asukkaiden luottamus Kuopion päätöksentekoon on kasvanut • Kuopiolaisten luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin on lisääntynyt (4,8 asteikolla 0–10 vuonna 2024), Pohjois-Savon hyvinvointikysely) • Kuopiolaisten tunne siitä, että voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinseudullaan on kasvanut (4,5 asteikolla 0–10 vuonna 2024), Pohjois-Savon hyvinvointikysely • Vaikutusmahdollisuutensa lukioissa (14,2 % v. 2024) ja ammatillisissa oppilaitoksessa (28 % v. 2024) hyviksi tuntevien osuus opiskelijoista on kasvanut, Kouluterveyskysely	Meidän Kuopio -osallisuusmallin toimenpiteet: • Kaupunginjohtaja asettaa osallisuuden kehittämisryhmän • Kirjataan osallisuuden kehittäminen kaikkien toimialojen toimintasääntöihin • Laaditaan ohjeet asukkaiden yhdenvertaiseen osallisuuteen ja osallistumiseen • Koulutetaan henkilöstöä • Tuetaan päätösten vaikutusten ennakkoarviointien laajaa käyttöönottoa ja monialaisuutta • Vuosittaiset foorumit (maaseutu, kaupunki, hyvät väestösuhteet) • Pitäjäraatien avulla tuetaan lähidemokratiaa kaikilla maaseutualueilla • Tuetaan osallisuutta tukevaa toimintaa uuden Meidän Kuopio -yhteisöllisen toiminnan tuen avulla • Kehitetään kuopiolaisten osallisuuden mittaamista	Pitäjäraadit jatkavat toimintaansa. Hyvien väestösuhteiden foorumin kokoontuminen. Valmistellaan ohjeet asukkaiden yhdenvertaiseen osallisuuteen ja osallistumiseen. Meidän Kuopio -yhteisöllisen toiminnan tukien myöntäminen. Asukaskokemuksen kehittäminen ja uusien osallisuuden menetelmien ja foorumeiden kehittäminen. Vuoropuhelun ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen erityisesti suunnitteluvaiheessa. Dialogisen toimintamallin käyttöönotto ja laajentaminen. Kehitetään kuopiolaisten osallisuuden mittaamista muiden muassa huoltajien osallistujamäärän, kansalaisopiston opiskelijakyselyihin vastaajamäärien ja nuorisopalveluiden osallistujamäärien perusteella.	Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Kriittinen menestystekijä

7. Terveellistä ja turvallista elämää tukeva elämisen ympäristö

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
7A. Edistämme hiilineutraalisuutta, ilmastokestävyyttä ja luontopositiivisuutta. Luonnon monimuotoisuus vahvistuu ja saavutettava lähiluonto lisää asukkaiden hyvinvointia.	• Alueelliset CO_2 päästöt/asukas (t CO_2-ekv.), tavoite: 2 t CO_2-ekv./asukas 2030 • Kaupungin metsien hiilinielut (kt CO_2) • Uusien luonnonsuojelualueiden määrä (ha), tavoite 500 ha • Taajaan asutun alueen latvuspeitto (%)	Huomioimme ilmasto- ja luontonäkökulmat kaikissa prosesseissa esim. ilmasto- ja luontotoimien tarkistuslistojen avulla, jotta toteutamme luontopositiivisia, hiilineutraaleja ja ilmastonmuutokseen sopeutuvia ratkaisuja. Kaupungin tonttituotanto sekä oma korjaaminen ja rakentaminen toteutetaan luontoarvot huomioon ottaen ja vähähiilisesti, edeten kohti hiilineutraalia ja luontopositiivista toteutusta. Teemme luontoselvitykset hyvissä ajoin ennen tai osana kaavoitusprosesseja. Turvaamme arvokkaat luontokohteet ja käytämme luontohaittojen lieventämishierarkiaa suunnittelussa ja toteutuksessa. Suojelemme 500 ha lisää kaupungin metsiä ja soita. Ennallistamme ja hoidamme luonnontilaltaan heikentyneitä luontokohteita. Säilytämme ja lisäämme kaupunkivihreää sekä viheralueiden monimuotoisuutta ja monikerroksellisuutta. Parannamme viheralueiden saavutettavuutta, esteettömyyttä ja kytkeytyneisyyttä toisiinsa. Kartoitamme rakennetun ympäristön luontotyypit.	Muurankorven ennallistamishanke ja luonnonsuojelualueen lisääminen vahvistavat luonnon elinvoimaa ja monimuotoisuutta, *alueen koko noin 35 ha*. Kuopio on näkyvästi mukana mm. 10-kaupunkien yhteistyössä, missä huomioidaan ilmastoriskien entistä vahvempi rooli. Luontoselvitysten tehostamiseksi palkataan uusi määräaikainen luontoselvittäjä. Smarter-hankkeella kehitetään päiväkotien pihoja ilmastokestävämmiksi ja luonnonmukaisemmiksi. Viksu Kuopio -ohjelman tavoitteet ja vähähiilisyyden edistäminen huomioidaan rakentamisessa ja rakennusten ylläpidossa.	Konsernijaosto, Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
7B. Edistämme kestävien ja viisaiden liikkumismuotojen (joukkoliikenne, pyöräily ja kävely) käyttöä ja toimintaedellytyksiä. Kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuus on 30 % vuonna 2030.	• Kulkutapaosuudet (%), tavoite: kävely 30 % ja pyöräily 30 % 2030 • Joukkoliikenteen matkustajamäärä (milj. käyttäjää/vuosi), tavoite: 11 milj. matkustajaa 2030 • Kaavoitettavan uuden asunto- ja elinkeino rakentamisen kerrosalan sijoittuminen vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle (%, k-m²), tavoite: asunnoista 80 % ja elinkeinorakentamisesta 60 % (k-m²) 2030	Tiiviisti rakennetulla kaupunkialueella toteutamme suunnittelussa palvelujen saavutettavuutta 15 minuutissa kävellen, pyöräillen ja joukkoliikenteellä. Osoitamme uuden rakentamisen pääasiassa vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle. Kehitämme joukkoliikenteen palvelutasoa runkolinjoihin perustuen. Pidämme joukkoliikenteen lippujen hintatason kilpailukykyisenä. Lisäämme arkiliikkumista mahdollistamalla kävelyn ja pyöräilyn ympärivuotisuus laadukkailla väylillä ja oikea-aikaisella, laadukkaalla kunnossapidolla.	Riittävää pientalotuotantoa turvataan täydennysrakentamisena vanhoille asuntoalueille. Lisätään joukkoliikenteen tarjontaa, palvelujen digitalisaatiota ja siirrytään 100 %:sti puhtaisiin käyttövoimiin.	Kaupunkirakennelautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
7C. Edistämme asukkaiden arjen turvallisuutta sekä viihtyisiä ja yhteisöllisiä naapurustoja kaupunginosissa, maaseututaajamissa ja kylissä. Kuopiossa asuvat Suomen tyytyväisimmät asukkaat v. 2035.	• Asukaskokemus • Häiriöindeksi	Luomme hyvinvointia tukevia, viihtyisiä ja arjen fyysisen aktiivisuuteen ja tutustumiseen kannustavia viheralueet ja vesistöt huomioivia arkiympäristöjä. Suunnittelemme esteetöntä ja saavutettavaa ympäristöä huomioiden lapset, ikäihmiset, liikkumis- ja toimintaesteiset. Huomioimme kaikissa suunnitelmissa ja päätöksenteossa yhteisen hyvinvoinnin (ihmiset, luonto ja ympäristö sekä eläimet). Mahdollistamme asukkaiden omaehtoisen kulttuuritoiminnan järjestämisen ja kehitämme monimuotoista kulttuuri- ja taidetoimintaa yhdenvertaisesti. Vahvistamme huoltovarmuutta ja arjen kokonaisturvallisuutta varmistamalla kriittisten palveluiden ja infrastruktuurin toimivuuden myös häiriötilanteissa. Huolehdimme korkeatasoisesta osaamisesta ja resursseista kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisillä aloilla kaupungin omassa toiminnassa.	Asukkaiden omaehtoista kulttuuritoimintaa mahdollistetaan muun muassa Meidän Kuopio -yhteisöllisen toiminnan tuen avulla sekä Meidän Kuopio -festivaalin puitteissa	Konsernijaosto, Elinvoimajaosto, Kaupunkirakennelautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Muutosvoimainen työyhteisö

Kriittinen menestystekijä

8. Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
8A. Henkilöstö on osaavaa, hyvinvoivaa ja uudistumiseen motivoitunutta.	• Koulutukseen osallistumispäivät • Koulutusten määrä / osallistuja (keskimäärin) • Sairauspoissaolot päivää / henkilötyövuosi • Terveysprosentti • Kevan työhyvinvointikyselyt	Vahvistamme johdonmukaista johtamiskulttuuria tukemalla esihenkilöiden osaamista. Hyödynnämme ennakoivaa tiedolla johtamista ja edistämme hyvää henkilöstöjohtamista, joka perustuu oikea-aikaiseen viestintään, osallisuuteen ja palvelutuotannon muutokset huomioiviin resursseihin. Vahvistamme reilua, palveluhenkistä ja kehittämismyönteistä organisaatiokulttuuria lisäämällä osallisuutta sekä henkilöstön vaikuttamismahdollisuuksia. Kartoitamme ja edistämme työhön liittyviä osaamisen kehittämismahdollisuuksia henkilöstön kehittämisen toimintamallin mukaisesti. Henkilöstön hyvinvointia ja työkykyä tuetaan mielen hyvinvointia edistävillä ja ikäjohtamisen huomioivilla ratkaisuilla sekä työn kuormitusta tasapainottavilla käytännöillä. Kehitämme perheystävällisyyttä sekä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamista tukevia joustavia toimintatapoja.	Kuvataan ydinprosessit Järjestetään esihenkilöseminaareja Järjestetään kaupunginjohtajan henkilöstöinfoja Toteutetaan talouden tasapainotusohjelman toimenpiteitä Päivitetään työkyvyn tuen toimintamalli Jatketaan esihenkilöiden työkykyjohtamisen koulutuksia Pilotoidaan ryhmäkehityskeskustelu- ja esihenkilökehityskeskustelulomakkeet Toteutetaan Kevan esihenkilökysely Koordinoidaan tekoälysäädöksen edellyttämiä tekoälyn peruskoulutuksia	Konsernijaosto

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
8B. Hyvä poliittinen ja ammatillinen johtaminen luo menestyvää ja palveluhenkistä organisaatiokulttuuria.	• Toimielinten itsearviointi • Toimialojen toteuttamat asiakastyytyväisyyskyselyt	Johtamiskulttuuria kehitetään luomalla yhteinen johtamisen malli ja periaatteet.	Itsearviointikyselyjen tulokset käydään toimielimissä läpi ja niiden pohjalta sovitaan tarvittavista kehittämistoimenpiteistä Puheenjohtajat koulutetaan hyödyntämään toiminta-ohjeita toimielinten työskentelyssä Johtamiskulttuuria tuetaan esimerkiksi vahvistamalla esihenkilöiden viestintätaitoja	Konsernijaosto
8C. Kuopio on vetovoimainen työnantaja. Työnantajan suosittelutahto on 85 % vuonna 2035.	• Rekrytointien ja avoimien tehtävien määrä • Hakijamäärä / avoimet tehtävät • Hakija- ja lähtökyselyt • Työnantajan suosittelutahto	Vahvistamme sisäistä ja ulkoista työnantajakuvaa tarjoamalla kehittymis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, mielenkiintoisia työtehtäviä ja merkityksellisen työskentely-ympäristön. Tiivistämme alueellista oppilaitosyhteistyötä kehittämällä yhteisen työelämälähtöisen oppimisen toimintamallin.	Järjestetään koko henkilöstön henkilöstöjuhla Otetaan käyttöön Rekrytointiopas Tarjotaan harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille Tehdään työelämälähtöisiä koulutussisältöjä ja yhteissuunnittelua alueen oppilaitosten kanssa	Konsernijaosto

Kriittinen menestystekijä

9. Palvelut ja rakenteet vastaavat tulevaisuuden tarpeita

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
9A. Palveluverkosto ja -rakenteet vastaavat kaupungin kasvua. Toimimme yhteistyössä kaupunkikonsernin ja kuntakumppaneiden kanssa.	• Lapsi- ja oppilaskohtaisten palvelujen hintojen kehitys eri yksiköissä (euroa/palvelu, euroa/lapsi, euroa/oppilas) • Osallistumis- ja täyttöasteet palvelutiloissa (neliö/oppilas, täyttöaste-%/lapsi) • Kaupungin hallinnassa olevien toimitilojen määrän (m²) muutos	Toteutetaan ja kehitetään ennakoivaa palveluverkkosuunnittelua, joka perustuu tietoon ja ennusteisiin palveluverkon muutoksista. Palvelut toteutetaan kokonaistaloudellisesti ja tehokkaasti ylikapasiteettia vähentäen sekä tilojen käyttöä tehostaen. Tavoitteena ovat tilatehokkuuden parantaminen; tyhjistä tiloista luopuminen ja vajaakäyttöisten tilojen tilankäytön tehostaminen. Kuntayhteistyön mahdollisuudet selvitetään aina palveluja suunniteltaessa Kuopion rajakuntien kanssa sekä asiakkaiden tarpeiden mukaan. Tehdään yhteistyötä Pohjois-Savon hyvinvointialueen kanssa sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä erilaisten asumispalvelujen suunnittelussa kuopiolaisille. Seutuyhteistyöllä turvataan palveluita ja palveluverkostoa ihmisille ja eläimille, myös varautumisen näkökulmasta. (KEVI 2030).	Luovutaan palveluverkkosuunnitelman mukaisista yksiköistä. Nuoripalveluiden ja lukiokoulutuksen palveluverkkosuunnitelmat valmistuvat. Selvitystyö yhteistyöstä Siilinjärven kanssa on käynnissä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osalta. Rakennamme lapsille ja nuorille tulevaisuuden tarpeita tukevia oppimisympäristöjä; Mölymäen koulu, Saarikellon ja Peukaloisen päiväkodit valmistuvat.	Konsernijaosto, Kaupunkirakennelautakunta, Sivistyslautakunta, Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
9B. Digitalisaatio, uudet teknologiat, tiedolla johtaminen ja ennakointi sujuvoittavat palveluita ja päätöksentekoa. Palveluista 70–75 % on saatavissa sähköisesti vuonna 2035.	• Kuopion kaupungin digitasomittari (käyttäjäkokemus, tehokkuus, automaatioaste, vaikuttavuus, saavutettavuus ja digitaalinen kypsyys)	Digikehittämisen toimintamallin ja päätöksenteon kehittäminen. Digitalisoidaan palveluprosesseja, lyhennetään käsittelyaikoja ja automatisoidaan manuaalisia työvaiheita. Edistetään palveluiden digitalisointia hyödyntämällä nykyisiä teknologioita sekä uusia tekoäly- ja automaatioratkaisuja hallitun kokeilukulttuurin kautta. Digikyvykkyyden ja tekoälyosaamisen lisääminen. Toteutetaan laajempia järjestelmäkokonaisuuksia pistemäisten ratkaisujen sijaan silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.	Määritetään pysyvä monialainen tekoälytiimi, jota vahvistetaan uudella tekoälyn hyödyntämistä koordinoivalla asiantuntijaresurssilla. Tietosuoja, tietoturva, tiedonhallinta, juridiikka, hankinta, HR ja tietohallinto osallistuvat oman vastuunsa mukaisesti. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan tekoälyn käytön edistämisessä ulkoisella rahoituksella. Hyödynnetään tietojen luokittelun avulla tekoälyn ohjausta tietojen tehokkaampaan ja laajempaan käyttöön. Käynnistetään Tekoälykiihdyttämö, jonka avulla tunnistetaan ja arvioidaan vähintään 10 kehitettävää palveluprosessia ja toteutetaan vähintään 5 käyttöönottoa vuoden loppuun mennessä. Otetaan käyttöön tekoälyn hallintamalli tukemaan hallittua tekoälyn hyödyntämistä. Toteutetaan henkilöstölle pakollinen tekoälyn perusteiden koulutus EU:n tekoälyasetuksen edellyttämän tekoälylukutaidon osoittamiseksi sekä tarjotaan erityisoisia jatkokoulutuksia eri henkilöstöryhmien tarpeisiin. Tietohallinnon eri asiantuntijat tukevat rakennetun ympäristön toiminnanohjausjärjestelmän (KATTO) eri osaratkaisujen käyttöönottoja omien roolien osalta. Uuden sähköisen tilavarausjärjestelmän hankinta ja käyttöönotto	Konsernijaosto

Kriittinen menestystekijä

10. Kestävä talous

Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
10A. Tulorahoitus mahdollistaa toimivat palvelut ja kasvun edellytyksiä luovat investoinnit. Talous on kestävällä pohjalla vuodesta 2027 eteenpäin.	• Tilinpäätös on ylijäämäinen vuodesta 2027 alkaen • Vuosikate ylittää poistot • Investointien tulorahoitus-% on vähintään 75 % • Palvelutoiminnan tuottavuuskasvu on 1 %/ vuosi • Lainamäärä/asukas € • Konsernilainojen ja –vastuiden määrä €/asukas • Tyhjien tilojen osuus tilojen kokonaisneliöistä (%) • Elinkaari-kustannussäästö suhteessa hankintavolyymiin (%) • Sopimusperusteisten hankintojen osuus (% kaikista ostoista)	Laaditaan ennakoiva, monivuotinen taloussuunnitelma, joka mahdollistaa suhdannevaihteluihin varautumisen ja tulevien investointien toteuttamisen. Kaupungin talousarvio ja -suunnitelma (4 vuotta) laaditaan seuraavilla reunaehdoilla: • Tulos on positiivinen • Vuosikate on vähintään 120 % poistoista • Investointikatto vuosille 2026–2029 on yhteensä 300 M€ • Investointien tulorahoitus-% on vähintään 75 % • Palvelutoiminnan tuottavuuskasvu on 1 %/ vuosi Tyhjistä tiloista luopuminen. Hankintojen kokonaistaloudellisuutta ja hankintojen johtamista vahvistetaan elinkaariajattelulla, sopimusohjauksella ja prosessien tehostamisella.	Taloussuunnitelma laaditaan strategiaohjelman tavoitteiden ja reunaehtojen mukaisesti. Osana ennakoivaa taloussuunnittelua laaditaan investointien pitkän aikavälin (10 vuotta) suunnitelma, jossa tarkastellaan vaihtoehtoisia investointien toteuttamis- ja rahoitusmalleja. Ostolaskujen käsittelyssä hyödynnetään tekoälyä manuaalisen työn vähentämiseksi sekä laadun ja tuottavuuden parantamiseksi. Kaupunkitekniikan ja Mestarin välistä yhteistyötä tiivistetään suunnittelussa, millä saavutetaan säästöjä ylläpitokustannuksissa. Myydään 10 % myyntisalkun myyntikelpoisista rakennuksista, jotka on poistettu käytöstä. Puretaan kohteita, joiden maapohja on uudelleen myytävissä laadukkaiksi tonteiksi. Tavoite vähintään 2–3 uutta rakennuspaikkaa. Uusi hankintaohjelma otetaan käyttöön, tavoitteena vahvistaa hankintojen strategista johtamista, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Hankinnan elinkaarijärjestelmän käyttöönotto mahdollistaa sopimusten ja hankintojen elinkaaren hallinnan.	Konsernijaosto

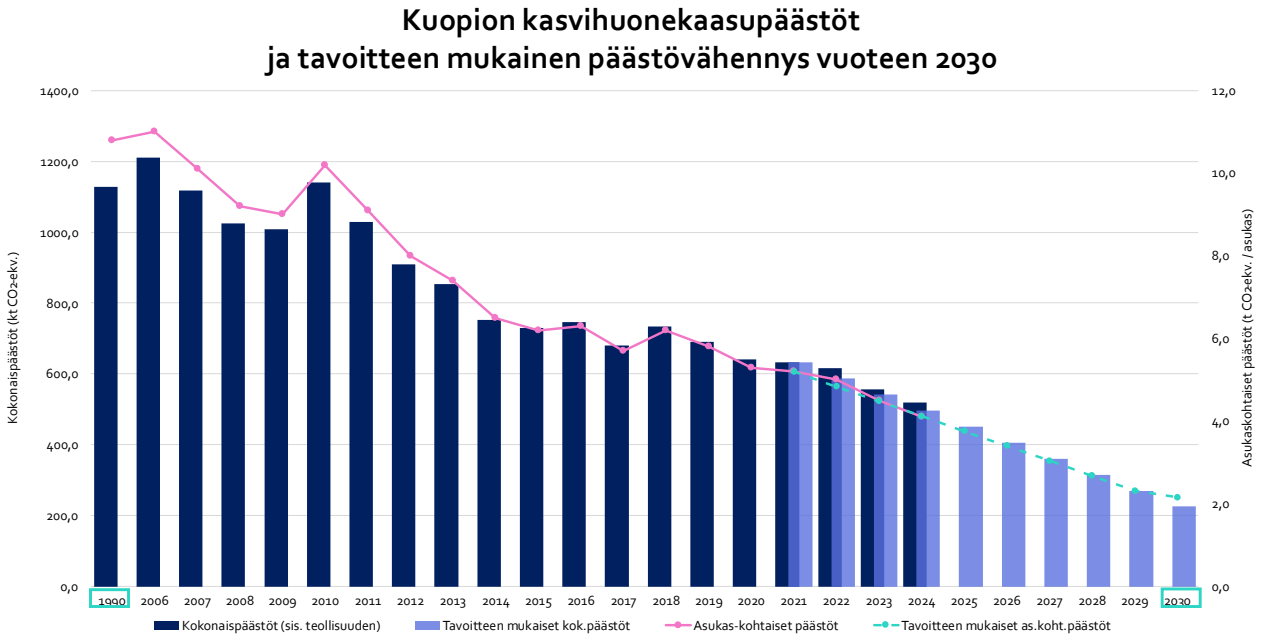
Valtuustoon nähden sitova tavoite 2026–2029	Mittari	Kukoistava Kuopio -ohjelman mukaiset toimenpiteet 2027	Toteutus 2027	Vastuutaho
10B. Toteutamme aktiivista omistajapolitiikkaa ja edistämme osaavaa hallitustyöskentelyä, joka tukee kaupungin talouden, elinvoiman ja omistaja-arvon vahvistumista.	• Sitoutuneen pääoman tuotto (%) • Yhtiökohtainen omistajastrategia laadittu yhtiöille, joista omistusosuus on yli 10 %	Konsernirakenteen muuttaminen vastaamaan kaupungin ydintehtäviä sekä Kukoistava Kuopio -strategian mukaisia tavoitteita. Konserniyhteisöjen yhtiökohtaisten omistajastrategioiden päivitys vastaamaan Kukoistava Kuopio -strategian mukaisia tavoitteita.	Omistuksia kehitetään kaupungin strategisten tavoitteiden ja ydintehtävien mukaisesti. Varaudutaan tekemään hankintalainsäädännön edellyttämät muutokset omistuksissa. Omistuksiin sitoutuneelle pääomalle asetettavat tuottotavoitteet sisällytetään omistajastrategioihin. Yhtiökohtaiset omistajastrategiat laaditaan kaikille yhtiöille, joissa kaupungin omistusosuus on yli 10 %.	Konsernijaosto

Ilmastobudjetointi

Kuopion kaupungin tavoitteena on saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä vähentämällä alueen kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 80 prosenttia vuoden 1990 lähtötasosta. Tavoitteen toteutusta edistetään kaupungin ilmasto- ja resurssiviisausohjelmalla eli Viksu Kuopio -ohjelmalla.

Vuoden 2027 talousarvioon ilmastobudjetti laaditaan toista kertaa. Ilmastobudjetti yhdistää kaupungin ilmasto- ja resurssiviisaustavoitteet talouden suunnitteluun, luo kokonaiskuvaa ilmastotyön talousvaikutuksista, tukee toimialoja ilmastotoimenpiteiden tunnistamisessa sekä seuraa tavoitteiden edistymistä. Eri kaupunkien ilmastobudjetit eivät ole vertailukelpoisia keskenään, sillä yhtenäistä mallia ilmastobudjetoinnin toteuttamiselle ei ole. Kuopion ilmastobudjetti sisältää päästöbudjetin ja taloussuunnitelman ilmastotoimille, joka on ensimmäistä kertaa laadittu myös ilmastotyön kannalta keskeisimpien tytäryhtiöiden osalta. Ilmastobudjetin toteuma raportoidaan vuosittain tilinpäätöksessä.

Kuntaorganisaatio pystyy vaikuttamaan omilla toimillaan suoraan vain osaan kaupungin alueella muodostuvista kasvihuonekaasupäästöistä. Välillisesti kaupunki pystyy kuitenkin vaikuttamaan kaikkiin sektoreihin muun muassa kaupunkisuunnittelun, hankintojen, sääntelyn, esimerkin ja yhteistyön avulla. Esimerkiksi joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistoimilla mahdollistetaan kuntalaisille vähäpäästöinen liikkuminen ja vaikutetaan siten positiivisesti liikkumisesta syntyvien päästöjen vähentämiseen. Kaupungin omasta toiminnasta päästöjä aiheutuu muun muassa rakennusten lämmityksestä ja sähkönkulutuksesta, kunnallistekniikasta sekä ajoneuvoista ja työkoneista (lähde: Kuopion CO2-raportti 2026 / Sitowise). Myös rakentamisesta, ruokapalveluista, metsien hakkuista sekä uusien alueiden käyttöönotosta ym. kaupungin toiminnasta aiheutuu päästöjä, vaikka ne eivät näy alueperusteisessa päästölaskennassa. Erityisesti metsäisten alueiden käyttöönotossa menetetään lisäksi alueen hiilinielut ja -varastot sekä vapautetaan maaperään sitoutunutta hiiltä.

Kuvaaja: Kuopion alueperusteiset kasvihuonekaasupäästöt vuosilta 1990 ja 2006–2024 sisältäen teollisuuden päästöt sekä päästövähennystavoitteen mukainen päästövähennystarve vuoteen 2030 saakka. Lähde: Kuopion CO2-raportti 2026 / Sitowise.

Päästöbudjetti

Päästöbudjetti noudattaa CO2-raportin päästöjakaumaa ja sisältää kunnan rajojen sisällä tapahtuvan kuluttajien sähkönkulutuksen, sähkölämmityksen ja maalämmön, teollisuuden sähkönkulutuksen, kaukolämmön, erillislämmityksen, teollisuuden ja työkoneiden, tieliikenteen maatalouden ja jätehuollon aiheuttamat päästöt. Ruoan, materiaalien ja muun kulutuksen Kuopion ulkopuolella aiheuttamat päästöt sekä maankäytön muutoksen aiheuttamat päästöt eivät sisälly päästöbudjettiin, mutta ilmastotoimet kohdistuvat myös niihin.

Päästöbudjetti määrittää Kuopion kaupungin vuosittaiset päästötavoitteet sektoreittain. Budjetin tarkoitus on asettaa tavoitteet maksimipäästömäärille, ei ennustaa päästöjen kehitystä. Sektorikohtainen päästöbudjetoinnin avulla voidaan arvioida, eteneekö päästöjen väheneminen riittävällä tasolla tavoitteiden saavuttamiseksi kullakin sektorilla.

Päästöbudjetissa esitetään vuoden 2024 toteutuneet päästöt, talousarvio- ja suunnitteluvuosien 2027–2030 päästöbudjetit. Vuoden 2030 päästöbudjetti on myös tavoitevuoden päästöbudjetti. Päästöjen on määrä laskea lineaarisesti lähtötasosta kohti -80 % vuoteen 2030 mennessä, lukuun ottamatta teollisuuden sähkönkulutusta, jonka osalta tavoitetaso on jo saavutettu. Teollisuuden sähkönkulutuksen päästöjen oletetaan laskevan nollaan vuoteen 2035 mennessä Energiateollisuus ry:n ilmastotiekartan mukaisesti. Lisäksi päästöbudjetti sisältää arvion siitä, saavutetaanko vuodelle 2030 asetettu päästövähennystavoite. Päästöbudjetin toteutumista seurataan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä Sitowise Oy:n tuottaman CO_2-raportin avulla. Päästöbudjetti ei ole verrattavissa vuoden 2026 päästöbudjettiin päästölaskennan vertailuvuoden vaihtumisen vuoksi. Fisu-verkoston kunnat siirtyivät käyttämään CO_2-päästöjen osalta vertailuvuotena vuotta 1990 (aiemmin vuosi 2007).

Päästösektori	Toteuma	Muutos vrt.	Päästöbudjetti				Pääsee tavoitteeseen
	2024	1990	2027	2028	2029	2030	2030
Kuluttajien sähkönkulutus	23,4	-73,7	21,9	21,4	20,8	17,8	
Sähkölämmitys & maalämpö	9,3	-61,9	7,1	6,4	5,6	4,9	
Teollisuuden sähkönkulutus	4,6	-90,7	3,3	2,9	2,5	2,1	
Kaukolämpö	62,4	-76,4	57,6	56,0	54,4	52,8	
Erillislämmitys	13,2	-75,2	11,9	11,5	11,1	10,7	
Teollisuus ja työkoneet	136,9	-49,9	95,8	82,0	68,3	54,6	
Tieliikenne	156,1	-22,2	98,1	78,8	59,5	40,1	
Maatalous	90,8	-33,3	59,0	48,4	37,8	27,2	
Jätehuolto	18,1	-47,8	12,5	10,7	8,8	6,9	
Yhteensä	**514,8**		**362,4**	**311,6**	**260,8**	**209,9**	
Päästövähennys vrt. vuoteen 1990	**-54,2**	**-54,2**	**-67,8**	**-72,3**	**-76,8**	**-81,3**	

Taulukko: Päästöbudjetti vuosille 2027–2030 kilotonneina hiilidioksidiekvivalenttia (kt CO_2-e), Kuopion toteutuneet kasvihuonekaasupäästöt vuodelta 2024 sekä muutos vuodesta 1990 (%). Arvio tavoitteeseen pääsemisestä perustuu muutostarpeeseen, tavoitteen edistymiseen sekä eri sektoreiden tiedossa oleviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Päästöt noudattavat CO_2-raportin laskentaa, sillä erotuksella, että sähkölämmitys ja maalämpö on yhdistetty yhdeksi luvuksi.

Energiankulutuksen päästöt ovat vähentyneet ripeästi ja niiden osalta tavoite tullaan todennäköisimmin saavuttamaan. Maatalouden ja tieliikenteen päästöjen osalta tavoitteen saavuttaminen näyttää puolestaan epätodennäköisimmältä. Tieliikenteen päästöjen vähentäminen vaatii irtautumista fossiilisista polttoaineista ja siirtymistä uusiutuviin käyttövoimiin, kuten uusiutuvaan sähköön ja biokaasuun, sekä joukkoliikenteen, kävelyn- ja pyöräilyn kulkutapaosuuden kasvua. Tieliikenteen päästöjen vähentymistä hidastaa muun muassa valtion jakeluvelvoitetasojen loiventaminen. Maatalouden päästökehitykseen kaupunki voi vaikuttaa hankintojensa kautta, esimerkiksi asettamalla tilojen ilmastotyön huomioivia hankintakriteerejä ruokapalveluhankintoihin. Jätehuollon päästöt syntyvät pääasiassa suljetuilta kaatopaikoilta. Kaatopaikkakaasun keräyksen optimoinnilla ja hyödynnettävyyden parantamisella on mahdollista pienentää päästöjä, mutta tulevaa päästökehitystä on haastavaa arvioida. Teollisuuden ja työkoneiden päästöjen saavuttaminen riippuu pitkälti yritysten toimista ja teknologian kehityksestä. Työkoneiden päästöihin kaupunki voi vaikuttaa omien hankintojensa kautta mm. huomioimalla vähäpäästöiset polttoaineet kunnossapitourakoiden hankinnoissa.

Ilmastotoimien taloussuunnitelma

Ilmastotoimien taloussuunnitelma sisältää kaupunkiorganisaation sekä ilmastotyön kannalta keskeisimpien tytäryhtiöiden ilmastonmuutoksen hillintään, sopeutumiseen sekä resurssiviisauden edistämiseen liittyvien toimenpiteiden kulut, tulot ja säästöt sekä käyttötalouden että investointien osalta. Taloustiedot ilmoitetaan Viksu Kuopio -ohjelma teemojen mukaisesti jaoteltuna.

Kaupunkiorganisaation ilmastotoimien käyttötalouden kulut vuoden 2027 talousarviossa ovat 24,4 milj. euroa, tulot 13,4 milj. euroa ja säästöt 602 000 euroa. Kulut aiheutuvat pääosin puhtailla käyttövoimilla kulkevan joukkoliikenteen tilaamisesta, kävely- ja pyöräilyreittien kunnossapidosta sekä kaupunkipyöräjärjestelmästä. Lisäksi kuluja muodostuu muun muassa eri toimialoilla ilmastotyötä tekevien henkilöiden palkkakuluista, toimitilojen korjattavuusselvityksistä ja purettavien toimitilojen kiertotalousselvityksistä, metsäeskareista, energiamanageroinnista ja energiansäästötoimenpiteistä, henkilöstön kestävän liikkumisen tuista, vaihtoehtoisten materiaalien hyödyntämiskokeiluista liukkauden torjunnassa, ilmastojohtamisesta, ilmastotyön edistämisestä ja seurannasta sekä ilmastoviestinnästä. Tuloja käyttötalouteen saadaan joukkoliikenteen lipputuloista, kaupunkipyöräjärjestelmästä, metsiensuojelukorvauksista, ilmastohankkeiden ja kiertotalouspilottien hankerahoituksesta sekä teatterin lavasteiden ja muun tarvikkeiston myynnistä. Säästöjä syntyy vihreän rahoituksen kriteerien käytöstä talousarviolainojen kilpailutuksessa, kohteeseen sopivimpien puukauppamuotojen hyödyntämisestä hiilinielujen lisäämisen yhteydessä, toimitilojen energiansäästö- ja energiatehokkuustoimenpiteistä, jätehuollon optimoinnista sekä tilatehokkuuden edistämisestä, ICT-laitteiden käyttöiän pidentämisestä, ruokahävikin vähentämistoimista sekä syöjien määrään nähden oikeista ruoan tilausmääristä, robottien hyödyntämisestä kiinteistöhuollossa, kierrätyslavasteiden hankinnoista sekä kirja-aineistojen muovittamattomuudesta.

Vuoden 2027 investointien osalta kuluja aiheutuu 1,6 milj. euroa ja säästöjä syntyy 302 700 euroa. Kulut muodostuvat muun muassa kiertotalouden edistämisestä infrarakentamisessa, rakennushankkeiden hiilijalanjälkiselvityksistä, vähähiilisen rakentamisen ratkaisuista, pyöräpysäköintipaikkojen ja -katosten sekä sähköautojen latauspisteiden rakentamisesta rakennushankkeiden yhteydessä, ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja varautumisen toimista koulujen ja päiväkotien tila- ja piharatkaisuissa, aurinkovoimaloiden ja muiden uusiutuvan energian ratkaisujen rakentamisesta toimitilakohteisiin, ulkovalaistuksen energiatehokkuussaneerauksista sekä ilmastonmuutoksen huomioimisesta varautumissuunnitelmassa. Säästöjä syntyy aurinkovoimaloiden rakentamisesta ja ulkovalaistuksen saneerauksesta aiheutuvasta energiansäästöstä, kierrätyskalusteiden hyödyntämisestä ja kalusteiden korjaamisesta sekä louheiden, moreenimaiden ja rakennusmateriaalien kierrättämisestä infrarakentamisen yhteydessä.

Ilmastotoimien taloussuunnitelma - kaupunkiorganisaatio		TA 2027	
Käyttötalous	**Menot €**	**Tulot €**	**Säästöt €**
Hiilineutraali ilmastoturvallinen kaupunki	500 136	252 000	105 000
Mutkatonta viisasta liikkumista koko Kuopiossa	23 148 700	12 340 000	-
Viksua elämää monimuotoisessa elinympäristössä	173 000	400 000	300 000
Kiertotaloudella luonnonvarojen kestävää käyttöä ja elinvoimaa	553 000	364 000	75 000
Puhdasta energiaa ja älykkäitä ratkaisuja	68 000	-	122 000
Yhteensä:	**24 442 836**	**13 356 000**	**602 000**
Investoinnit	**Menot €**	**Tulot €**	**Säästöt €**
Hiilineutraali ilmastoturvallinen kaupunki	95 000	-	-
Mutkatonta viisasta liikkumista koko Kuopiossa	172 000	-	-
Viksua elämää monimuotoisessa elinympäristössä	70 000	-	-
Kiertotaloudella luonnonvarojen kestävää käyttöä ja elinvoimaa	280 000	-	275 000
Puhdasta energiaa ja älykkäitä ratkaisuja	985 000	-	27 700
Yhteensä:	**1 602 000**	**-**	**302 700**
Yhteensä:	**26 044 836**	**13 356 000**	**904 700**

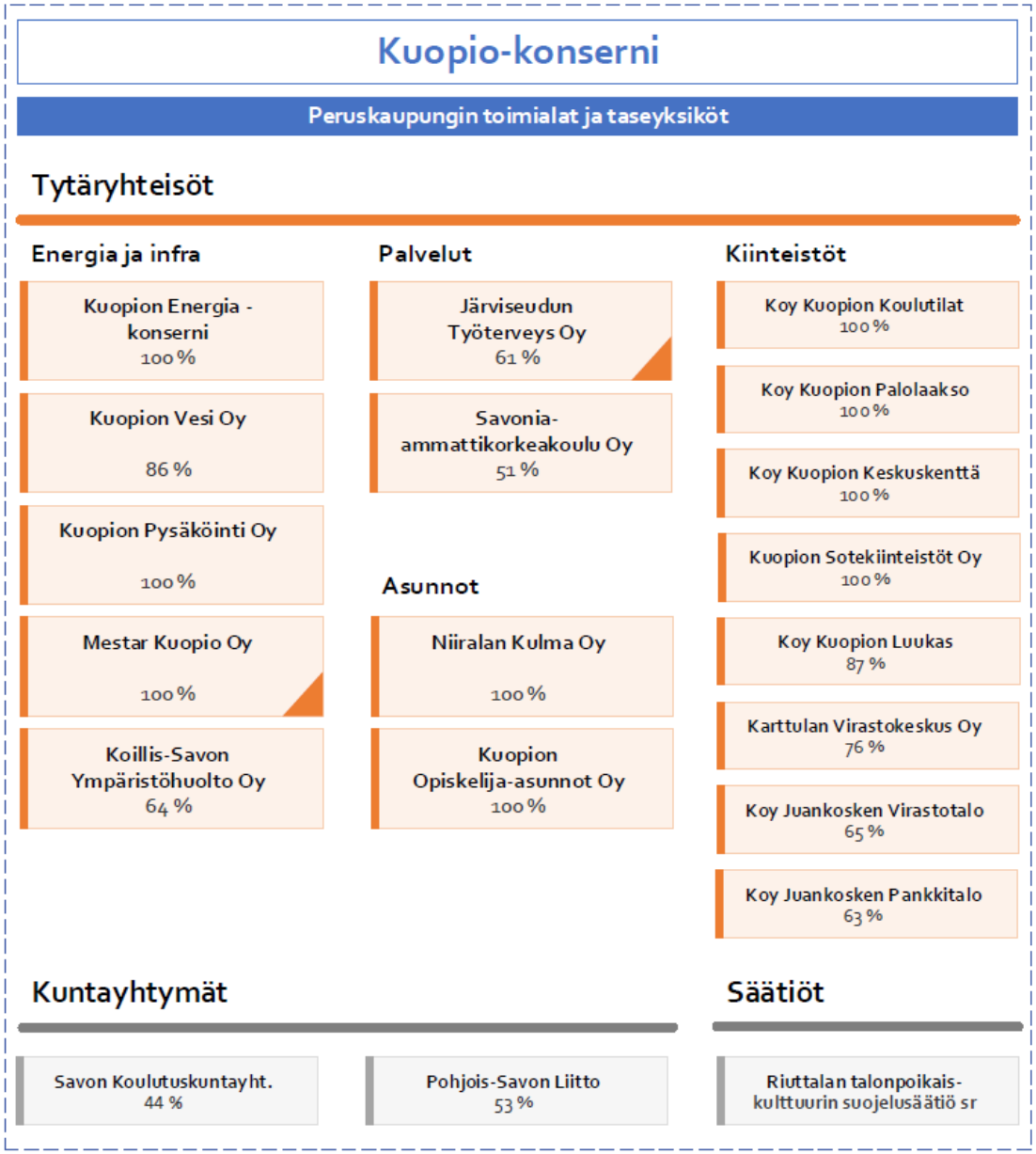
Tytäryhtiöistä ilmastobudjetin laativat vuoden 2027 talousarvioon Kuopion Energia Oy, Kuopion Opiskelija-asunnot Oy, Kuopion Vesi Oy, Mestar Kuopio Oy sekä Niiralan Kulma Oy. Tytäryhtiöiden ilmastotoimien käyttötalouden kulut vuoden 2027 talousarviossa ovat 1,7 milj. euroa ja säästöt 102 300 euroa. Tuloja ei muodostu vuonna 2027.

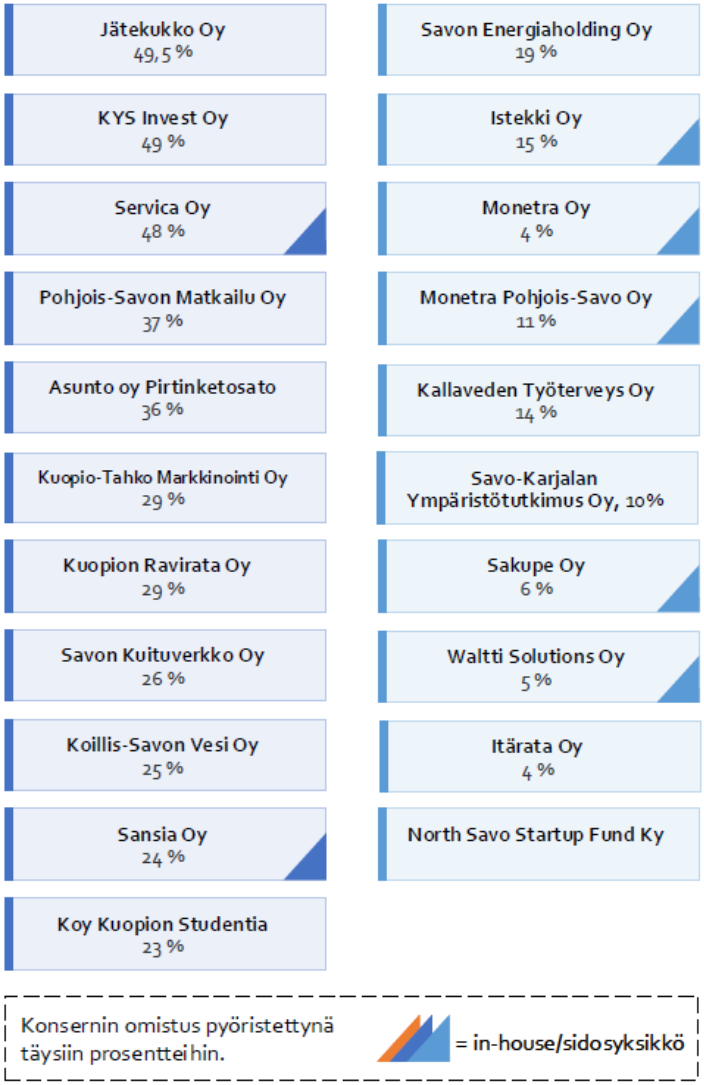
Käyttötalouden kulut aiheutuvat hiilineutraalin sähkön ja kaukolämmön hankinnoista, vähäpäästöisen liikennepolttoaineen ja hiilineutraalin biopolttoöljyn hankinnoista, tuulivoimasähkön negatiivisesta nettotuotosta, turpeen polttoainekäytöstä luopumisesta ja turvesoiden jälkihoitokustannuksista, uusien energiantuotantotapojen kartoittamisesta, energian ja lämmityksen säätötoimista, ilmasto- ja resurssiviisaustyön henkilöstökuluista, vastuullisuusraportoinnista ja sertifikaateista, kiertotaloushankkeista, asukkaiden osallistamisesta ilmasto- ja resurssiviisaustyöhön sekä henkilökunnan vastuullisuuskoulutuksesta. Säästöjä muodostuu uusio- ja ylijäämämateriaalien hyödyntämisestä, energian ja lämmityksen säätötoimista sekä kitkarenkaiden käytön tuomista säästöistä polttoaineenkulutukseen.

Investointikuluja tytäryhtiöille muodostuu muun muassa häviöiden pienentämiseen tähtäävistä kaukolämpöverkoston saneerauksista, kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamistoimenpiteistä, kasvillisuuden lisäämisestä kiinteistöjen piha-alueille, aurinkovoimaloiden ja muiden uusiutuvan energian ratkaisujen rakentamisesta, sähkökäyttöisen kaluston hankinnoista, jätevedenpuhdistamojen saneeraustoimista, lietteen kuivatuksen tehostamisesta sekä huoneistokohtaiseen vedenmittaukseen siirtymisestä. Säästöjä muodostuu energiatehokkuustoimenpiteistä, uusiutuvan energian investoinneista sekä jätevedenpuhdistamojen saneeraustoimista.

Ilmastotoimien taloussuunnitelma - tytäryhtiöt	TA 2027		
Käyttötalous	**Menot €**	**Tulot €**	**Säästöt €**
Hiilineutraali ilmastoturvallinen kaupunki	549 400	-	100 000
Mutkatonta viisasta liikkumista koko Kuopiossa	-	-	1 100
Viksua elämää monimuotoisessa elinympäristössä	1 600	-	-
Kiertotaloudella luonnonvarojen kestävää käyttöä ja elinvoimaa	22 500	-	-
Puhdasta energiaa ja älykkäitä ratkaisuja	1 161 800	-	1 200
Yht.	**1 735 300**	**-**	**102 300**
Investoinnit	**Menot €**	**Tulot €**	**Säästöt €**
Hiilineutraali ilmastoturvallinen kaupunki	2 000 000	-	-
Mutkatonta viisasta liikkumista koko Kuopiossa	90 000	-	-
Viksua elämää monimuotoisessa elinympäristössä	500	-	-
Kiertotaloudella luonnonvarojen kestävää käyttöä ja elinvoimaa	548 000	-	34 200
Puhdasta energiaa ja älykkäitä ratkaisuja	3 156 575	-	77 600
Yht.	**5 795 075**	**-**	**111 800**
Yhteensä:	**7 530 375**	**-**	**214 100**

Konserniyhteisöt

Olennaiset tulevat tapahtumat ja taloudelliset riskit

Talouden tasapainottamisohjelman toimeenpano jatkuu myös konserniyhtiöiden osalta. Kaupunginhallitus on vuoden 2027 talousarviokehystä päättäessään velvoittanut kaupungin toimielimet ottamaan kantaa taloutta vakauttaviin tekijöihin, joihin sisältyy konsernituloutuksen konkreettiset tavoitteet yhtiöittäin sekä yhtiön kyky jakaa vapaaseen pääomaan kertyneitä voittovaroja kaupungille suhdannetilanteen vaikutuksia korjaavana toimenpiteenä. Päätöksen takia konserniyhteisöjen tuloutustavoite kasvaa vuodesta 2026 pääsääntöisesti kertaluonteisesti tehtävien suurempien tuloutustavoitteiden myötä. Hankintojen tehostamisella ja volyymien alentamisella tavoitellaan kaupungille säästöjä, jotka palveluliiketoimintayhtiöiden kohdalla voivat näyttäytyä liikevaihdon alenemisena.

Konserniyhteisöt toteuttavat investointiohjelmiensa mukaisesti rakennus- ja peruskorjausinvestointeja. Konsernin tytäryhteisöjen yhteenlaskettu investointitaso on noin 51,7 milj. euroa, mikä on noin 3 milj. euroa vuoden 2026 tasoa suurempi. Konserniyhtiöistä merkittävimmät investoinnit vuonna 2027 ovat Kuopion Vesi Oy:llä (14,0 milj. euroa), Niiralan Kulmalla (13,5 milj. euroa) sekä Kuopion Opiskelija-asunnot Oy:llä (12,0 milj. euroa). Taloussuunnittelukauden aikana Kuopion Energia -konsernissa varaudutaan tuleviin voimalaitoksen korvausinvestointeihin.

Konsernirakenteessa tapahtuu muutoksia vuoden 2027 aikana Keskuskentän stadionhankkeen edetessä suunnitellusti, jolloin nykyisen kiinteistöyhtiön arvioidaan purkautuvan. Tämä tulee edellyttämään myös lainojen uudelleenjärjestelyä. Tulevan vuoden aikana selvitetään Kiinteistö Oy Kuopion Koulutilat -yhtiön purku kaupungin taseeseen kaupunginvaltuuston päättämän talouden tasapainotusohjelman mukaisesti. Kesäkuussa 2026 voimaan tulleen hankintalain uudistuksen myötä konsernirakennetta tarkastellaan ja selvitetään mahdollisia omistusjärjestelyitä konserniyhtiöiden sekä muiden omistajien kanssa. Lakimuutos vaikuttaa erityistesti in-house -yhtiöiden toimintaedellytyksiin ja kaupunki tulee hakemaan lisäsiirtymäaikaa osalle voimassa olevista hankintasopimuksista, jotta kaupunkikonsernin toiminta voi jatkua häiriöttä.

Konserniyhtiöiden omaan arviointiin perustuen kaupungin konserniyhteisöille antamiin takauksiin ei kohdistu vuonna 2027 takausvastuun realisoitumisriskiä. Valtion tukeman asuntorakentamisen rahoituksen vähentyessä saattaa olla tarve takausten myöntämiselle konsernin vuokra-asuntoyhtiöiden vapaarahoitteiseen asuntorakentamiseen.

Konserniyhteisöille asetetut tavoitteet 2027

Konserniyhtiöillä on merkittävä rooli kaupungin strategian toteuttamisessa ja kaikkien konserniyhteisöjen tulee omalla toiminnallaan tukea kaupungin strategian toteuttamista.

Kaikkia konserniyhtiöitä koskevat seuraavat yhteiset tavoitteet:

- Kuopion kaupungin työllisyyden parantaminen
- Osaavan työvoiman saatavuuden edistäminen mm. harjoittelupaikkoja tarjoamalla
- Resurssiviisauden ja kiertotalouden toimintaperiaatteiden toteuttaminen investoinneissa, hankinnoissa ja palvelutuotannossa.

Omistajapolitiikalla viestitään omistajan tahtotilasta ja omistamiseen liittyvistä odotuksista. Tytäryhtiöille on laadittu lisäksi yhtiökohtaiset omistajastrategiat, joissa on määritetty yhtiökohtaisesti odotukset omistajuudelle sekä tavoitteet ja mittarit, joiden toteutumisesta tytäryhteisöt raportoivat osana kaupungin talousraportointia.

Merkittävimpien konserniyhteisöjen talousarvioiden tunnusluvut vuonna 2027

Yhteisön nimi (M €)	Omistus-osuus %	Liike-vaihto	Liikevaih-don muu-tos	Investoin-nit	Kaupun-gilta saa-dut lainat	Takaukset kaupun-gilta	Tilikau-den tulos	Henki-löstö
Kuopion Energia Oy konserni	100	114,3	-10,6 %	10,0	91,0	19,0	3,6	140
Kuopion Pysäköinti Oy	100	4,3	0,0 %	0,1	-	2,3	0,2	5
Kuopion Opiskelija-asunnot Oy	100	12,7	-2,3 %	12,0	-	0,2	0,0	13
Niiralan Kulma Oy	100	59,0	2,3 %	13,5	0,1	18,3	0,85	132
Kuopion Vesi Oy	86	38,7	1,8 %	14,0	113,0	-	2,3	89
Savonia-ammatti-korkeakoulu Oy	51	66,0	0,8 %	2,0	-	-	0,5	630
Kuopion Sotekiin-teistöt Oy	100	1,4	7,7 %	-	9,9	-	0,8	-
Kiinteistö Oy Kuo-pion Koulutilat	100	1,4	0,0 %	0,0	-	47,0	0,0	-
Kiinteistö Oy Kuo-pion Keskuskenttä	100	0,4	0,0 %	-	-	0,7	0,1	-
Kiinteistö Oy Kuo-pion Luukas	87,29	0,4	0,0 %	-	-	-	0,0	-
Mestar Kuopio Oy	99,94	31,0	-6,3 %	-	4,3	-	0,2	180
Järviseudun Työter-veys Oy	60,2	14,8	0,7 %	0,1	-	-	0,1	96

Omistusosuus: kaupungin suora ja välillinen omistusosuus

Kuopio-konsernin strategiset yhtiöt

Kuopion Energia Oy konserni

Tehtävä: Tukkusähkön ja kaukolämmön myynti, sähkön ja lämmön tuotanto sekä sähkön siirto.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	123,1	110,6	112,3	127,8	114,3
Tuloutus omistajalle	M€	9,0	10,5	10,5	10,5	13,5
Käyttökate-%	%	28,8	30	19,0	29,1	15,9
Omavaraisuusaste	%	33,1	36,0	32,0	43,0	35,0
Tuotannon kasvihuonepäästöt	tonnia CO^2	84 908	48 000	30 500	18 300	5 000

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	123,1	110,6	112,3	127,8	114,3
Investoinnit	M€	27,4	19,8	12,0	12,0	10,0
Myynti kaupungille	M€	6,1	5,9	8,5	8,5	8,7
Takaukset kaupungilta	M€	33,7	27,9	23,0	22,0	19,0
Kaupungilta saadut lainat	M€	103,0	103,0	95,0	99,0	91,0
Tilikauden tulos	M€	6,6	13,8	2,0	8,9	3,6
Osingot ja korot kaupungille	* M€	9,0	10,5	10,5	10,5	13,5
Henkilöstölukumäärä 31.12. (sis. määräaikaiset)	hlö	140	134	138	138	140

*Oletus: maksetut osingot tarkastelukautena edellisen vuoden tuloksesta. Sisältää myös pääomapalautuksen ja takausprovisiot

Kuopion Pysäköinti Oy

Tehtävä: Harjoittaa pysäköintiliiketoimintaa ja liiketilojen vuokrausta.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Tuloutus omistajalle	M€	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Omavaraisuusaste	%	92,0	93,0	93,5	94,0	94,5

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Investoinnit	M€	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Takaukset kaupungilta	M€	4,0	3,5	2,9	2,6	2,3
Kaupungilta saadut lainat	M€	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	6	6	6	5	5

Kuopion Opiskelija-asunnot Oy

Tehtävä: Asuntotuotannon harjoittaminen Kuopion alueella sekä omistamiensa kiinteistöjen hallinta, ylläpito ja vuokraaminen.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	11,9	12,06	13,0	13,0	12,7
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Käyttöaste	%	96,4	96,2	95,5	95,5	95,5
Asuinneliövelka	€/asm²	737	787	695	695	<840
CO^2 -päästöt*	kgCO^2e/as/v		259	<250	<250	<270
NPS (asukastyytyväisyys)	-100 - 100		49	>45	>45	>45
NPS (asiakaspalvelu)	-100 - 100		62	>60	>60	>60

* päästöt tulevat täysin ns. epäsuorista lähteistä, eli Scope 3 -päästöistä

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	11,9	12,1	13,0	13,0	12,7
Investoinnit	M€	12,2	10,6	2,0	2,0	12,0
Takaukset kaupungilta	M€	2,0	1,2	0,5	0,5	0,2
Kaupungilta saadut lainat	M€	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Osingot ja korot kaupungille (maksetut takausprovisiot lainoista)	M€	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	13	13	13	13	13

Niiralan Kulma Oy

Tehtävä: Asuntotuotannon harjoittaminen Kuopion alueella sekä omistamiensa kiinteistöjen hallinta, ylläpito ja vuokraaminen.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	M€	7,5	3,6	1,6	2,3	3,5
Tuloutus omistajalle	M€	0,2	0,7	0,9	0,9	1,35
Käyttöaste	%	96,8	97,3	97,0	97,0	97,0
Asuinneliövelka	€/asm² max	563	553	<600	<600	<600
Yhtiön hiilijalanjäljen pienentäminen vuosittain 50 tn (CO^2) (ei sis. uudisrakentamista)	tn	5 749	5 532	< 5 686	5 482	5 432
NPS (asiakaspalvelu)	-100 - 100	74	82	>50	70	75

Koti Kuntoon -remontit kirjattu suoraan tulokseen, tulosvaikutus	M€	1,6	1,2	2,5	1,5	1,0

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	57,0	56,8	57,7	57,7	59,0
Investoinnit	M€	16,1	17,9	18,0	18,6	13,5
Myynti kaupungille	M€	0,8	0,4	0,4	0,4	0,3
Takaukset kaupungilta	M€	32,2	29,8	24,0	24,0	18,3
Kaupungilta saadut lainat	M€	0,6	0,6	0,5	0,5	0,1
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,0	0,0	0,5	0,85
Osingot ja korot kaupungille	M€	0,2	0,7	0,9	0,9	1,35
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	140	138	134	134	132

Kuopion Vesi Oy

Tehtävä: Toimittaa asiakkailleen hyvää talousvettä ja huolehtii viemärivesien poisjohtamisesta ja käsittelystä.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	34,4	37,9	37,5	38,0	38,7
Tuloutus omistajalle, korot	M€	4,2	4,9	4,8	4,8	4,8
Käyttökate-%	%		59,1	50,0	55,2	55,0
Omavaraisuusaste	%	16,9	17,7	17,0	18,0	18,5
Henkilöstön työhyvinvointi, sairauspoissaolot	pv/htv	10,6	9,7	10,0	10,0	9,8
Tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	M€	1,1	4,0	1,0	2,5	3,4

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto M€	M€	34,4	37,9	37,5	38,0	38,7
Investoinnit M€	M€	11,5	12,1	14,4	14,0	14,0
Myynti kaupungille M€	M€	1,3	1,5	1,2	1,2	1,3
Kaupungilta saadut lainat M€	M€	118,4	116,6	114,9	114,9	113,0
Tilikauden tulos M€*	M€	0,4	2,4	0,5	1,4	2,3
Osingot ja korot kaupungille M€	M€	4,2	4,9	4,8	4,8	4,8
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	97	95	92	91	89

*verosuunnittelutarve, evl-poistot

Savonia-ammattikorkeakoulu Oy

Tehtävä: Ammattikorkeakoululaissa määriteltyjen tehtävien hoitaminen.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	62,3	64,7	65,7	65,5	66,0
Suoritetut tutkinnot	kpl	1 616	1 609	1 460	1 700	1 760

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto M€	M€	62,3	64,7	65,7	65,5	66,0
Investoinnit M€	M€	2,2	1,2	2,0	2,5	2,0
Myynti kaupungille M€*	M€	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Tilikauden tulos M€	M€	3,5	4,1	0,5	4,7	0,5
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	626	613	630	620	630

* Ilman hankerahoituksia

Kaupungin palvelutuotannon tilojen hallintaan keskittyvät yhtiöt

Kuopion Sotekiinteistöt Oy

Tehtävä: Omistaa ja hallita sosiaali- ja terveystoimen käytössä olevia kiinteistöjä

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€				1,3	1,4
Tilikauden tulos ennen veroja	M€				0,9	0,9

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€				1,3	1,4
Myynti kaupungille	M€				0,1	0,1
Osingot ja korot kaupungille	M€				0,45	0,45
Tilikauden tulos	M€				0,7	0,8

Kiinteistö Oy Kuopion Keskuskenttä

Tehtävä: Ylläpitää kiinteistöä.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4
Tilikauden tulos	M€	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4
Investoinnit	M€	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Takaukset kaupungilta	M€	57,0	52,0	52,0	50,0	47,0

Kiinteistö Oy Kuopion Keskuskenttä

Tehtävä: Ylläpitää kiinteistöä.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Tilikauden tulos ennen veroja	M€	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Myynti kaupungille	M€	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Takaukset kaupungilta	M€	1,2	1,1	1,0	0,8	0,7
Tilikauden tulos	M€	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Kiinteistö Oy Kuopion Luukas

Tehtävä: Ylläpitää omistamiaan päiväkotirakennuksia

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Tilikauden tulos	M€	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto M€	M€	0,4	0,2	0,3	0,4	0,4
Takaukset kaupungilta M€	M€	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos M€	M€	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0

Palveluliiketoiminnan yhtiöt, joiden kohdalla toimitaan in-house-periaatteella

Mestar Kuopio Oy

Tehtävä: Kaupunkiympäristön rakentamisen ja kunnossapidon palvelujen tuottaminen Kuopio konsernille. Tavoitteena laadukkaan ja kustannustehokkaan palvelutuotannon lisäksi vastata osaltaan Kuopion kaupungin kokonaiselinvoiman lisäämisestä voimassa olevan strategian painopisteiden mukaisesti.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	36,3	33,1	34,0	33,1	31,0
Tilikauden tulos	M€	1,5	0,77	0,4	0,4	0,2
Hiilijalanjälki	CO^2 -e (t)	7 161	6 427	6 200	6 200	6 100

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	36,3	33,1	34,0	33,1	31,0
Myynti kaupungille	M€	35,9	32,8	33,5	32,6	30,5
Kaupungilta saadut lainat	M€	5,2	4,9	4,6	4,6	4,3
Tilikauden tulos	M€	1,5	0,8	0,4	0,4	0,2
Osingot ja korot kaupungille	M€	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Henkilöstölukumäärä 31.12.*	hlö	185	177	187	180	180

* Vakituiset ja määräaikaiset henkilöt palveluksessa 31.12. Ei työllistettyjä tms.

Järviseudun Työterveys Oy

Tehtävä: Tuottaa laadukkaat työterveyshuoltopalvelut omistajilleen ja järjestämisvastuun mukaisesti alueen yrityksille.

Tavoitteet	Tavoitteen mittari	Toteuma 2024	Toteuma 2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	15,4	14,9	15,1	14,7	14,8
Tilikauden tulos	M€	0,6	-0,18	0,1	-0,1	0,1
Omavaraisuusaste	%	64,9	65,1	65,0	65,0	65,0
NPS (organisaatioasiakkaat		14	36	36	36	40

Tunnusluvut	Yksikkö	TP2024	TP2025	Tavoite 2026	Ennuste 2026	Tavoite 2027
Liikevaihto	M€	15,4	14,9	15,1	14,7	14,8
Investoinnit	M€	0,02	0,02	0,1	0,2	0,1
Myynti kaupungille	M€	2,9	2,5	2,6	2,5	2,5
Tilikauden tulos	M€	0,6	-0,18	0,1	-0,1	0,1
Henkilöstölukumäärä 31.12.	hlö	92	94	100	102	96
Sairauspoissaolo-% (henkilöstö)	%		5,3	4,4	5,9	4,6
NPS (organisaatioasiakkaat)	NPS		36	36	36	40

Talousarvion perustelut

Talousarvio

Tuloslaskelma kaupunki ja taseyksiköt yhteensä

Toimialat	Palvelut	Tilinpäätös 2025 M€	Muutettu talousarvio 2026 M€	Ennuste KH 28.9.2026 2026 M€	Kaupunginhallituksen talousarvioesitys 2027 M€	Muutos KJ esitys/ TPE 2026 M€
	Vaalit	-0,6	0,0	0,0	-0,235	0,200
	Tarkastustoimi	-0,3	-0,3	-0,3	-0,376	0,062
	Strategia ja viestintä	-4,1	-3,3	-3,3	-3,514	0,207
Yhteiset palvelut	Konsernijaosto	-18,1	-23,1	-21,0	-25,199	4,171
	Tilapalvelut, *taseyksikkö*	50,7	44,8	45,1	45,625	-0,488
Elinvoiman toimiala	Yrityspalvelu ja työllisyyspalvelu	-28,9	-35,7	-35,6	-38,056	2,448
	Työllisyysalue, taseyksikkö	0,0	0,0	0,0	0,000	0,000
	Kaupunkiympäristö	-1,1	0,6	-0,4	-1,151	0,740
Sivistys-toimiala	Sivistys	-251,3	-260,1	-260,9	-265,654	4,724
	- josta varhaiskasvatus	*-96,5*	*-98,0*	*-99,3*	*-100,742*	1,466
	- josta perusopetus	*-123,0*	*-127,9*	*-127,7*	*-130,099*	2,439
	Kulttuuri, liikunta ja yhteisöpalvelut	-48,6	-48,4	-49,0	-46,986	-2,039
	TOIMINTAKATE KOKO KAUPUNKI	**-302,3**	**-325,7**	**-325,5**	**-335,547**	**-10,026**
	Verotulot	301,7	313,6	313,6	326,400	12,800
	Valtionosuudet	46,7	55,3	55,8	52,065	-3,690
	Rahoituserät, netto	11,3	9,9	9,5	11,648	1,232
	VUOSIKATE	**57,4**	**53,2**	**53,3**	**54,566**	**1,232**
	Poistot	-60,4	-54,2	-53,9	-54,071	
	Satunnaiset erät	0,0	9,1	9,0	0,0	
	TULOS	**-3,0**	**8,0**	**8,5**	**0,495**	
	Poistoero	0,0	0,0	0,0	0,002	
	TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	**-3,0**	**8,0**	**8,5**	**0,497**	

*ennuste elokuun kuukausiraportin mukainen
Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi toimielinkohtaiset vertailutiedot vuodelta 2025 ovat suuntaa antavat.

Kaupungin talouden arvioidaan olevan vuoden 2026 tilinpäätöksessä 8,5 milj. euroa ylijäämäinen. Ylijäämälukuun sisältyy vuoden alussa toteutettujen nk. sote-kiinteistöjen omistusjärjestelyjen tuoma 9,0 miljoonan euron satunnainen myyntivoitto. Kun tilinpäätösennuste muutetaan vertailukelpoiseksi alkuperäiseen talousarvioon (-2,5 miljoonaa euroa alijäämää) nähden, se on -0,5 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Kaupungin palvelujen rakenteeseen on vaikuttanut johtamisjärjestelmän muutos, jonka mukainen talousarviopäätös vuodelle 2026 tehtiin maaliskuussa. Lisäksi sote-kiinteistöyhtiön vaikutus näkyy tuloslaskelmassa Tilapalvelujen toimintakatteessa kaupungin saamien vuokratulojen vähenemisenä, mutta vastaavasti kiinteistönhoidon menojen, kuten siivouksen, lämmön, sähkön ja veden kustannusten pienenemisenä sekä poistojen vähenemisenä.

Kaupungin talouden tasapainotusohjelman toteutus jatkuu vielä tulevan vuoden. Vuoden 2027 talousarvioon sisältyviä tasapainotustoimia on selostettu tarkemmin jäljempänä.

Verotulojen ja valtionosuuksien muutoksia on selostettu tarkemmin omissa kohdissaan.

Kaupungin rahoituserissä osinko- ja korkotuottojen arviota on nostettu konserniyhteisöjen tuloutustavoitteen mukaisesti. Korkomenojen kasvuun vaikuttaa erityisesti kohonnut korkotaso. Poistoihin vaikuttavat valmistuneet investoinnit.

Kaupunginvaltuuston kesäkuussa hyväksymä strategiaohjelma sisältää kaupungin kokonaistalouden liikkumavaraa ohjaavat tavoitteet. Talousarvio vuodelle 2027 on valmisteltu näiden mukaisesti: ylijäämää syntyy + 0,5 milj. euroa, vuosikate kattaa poistot 101 %:sti ja tuo samalla 81 %:n tulorahoituksen investoinneille.

Talouden tasapainotustavoitteet

Kaupunginhallitus käynnisti talouden tasapainotusohjelman valmistelun lokakuussa 2023. Kaupunginvaltuusto päätti talouden tasapainotuksen linjauksista kokouksessaan 20.5.2024. Päätetyt pysyvät tasapainotustoimet vuosille 2025–2027 olivat yhteensä 29,0 milj. euroa. Tavoitteeksi asetettu 35 milj. euron säästötavoite arvioidaan saavutettavan yhdessä kertaluonteisten erien kanssa.

Tasapainotusohjelma vuonna 2026 on toteutumassa noin 70 %:sti. Kesäkuun valtuuston tekemien määrärahamuutosten myötä palveluverkkoon kohdistuvat tasapainotustavoitteet muutettiin vastaamaan palveluverkkopäätöstä. Vuoden 2026 talousarvioon sisältyy 8,6 milj. euron tasapainotustavoitteet, joista arvioidaan toteutuvan 6,1 milj. euroa. Työllisyydenhoidon rahoitusosuuden pieneneminen ja verotulojen kasvu jäävät kokonaan toteutumatta. Tavoitteina molemmat ovat olleet hyvin suhdanneriippuvaisia ja riippuvaisia myös toisistaan.

Vuoden 2027 talousarvioon on sisällytetty ohessa eritellyt euromääräiset tavoitteet yhteensä 4,92 milj. euroa. Merkittävät tavoitteet kohdistuvat tulevana vuonna palveluverkkoon. Talouden näkymän odotetaan paranevan, joten työllisyydenhoitoon ja verotuloihin kohdistuvat tavoitteet on tuotu myös vuodelle 2027. Tilatehokkuuden ja tilankäytön kehittämisen toimenpiteitä jatketaan, ja tässä työssä palveluverkoston muutosten ennakointi on keskeisessä roolissa. Lisäksi viedään eteenpäin kiinteistökehityshankkeita ja tarvittavia omaisuusjärjestelyjä.

Investointisuunnitelma sivuilla 115–120 on tasapainotusohjelman linjausten mukainen. Investoinnit on mitoitettu vuoteen 2030 jatkuvalle suunnittelukaudelle siten, että niille pystytään saamaan riittävä tulorahoitus. Investointisuunnitelma tukee kaupungin kasvua, mutta velkaantuminen on samalla mahdollista taittaa.

Tasapainotustavoitteiden toteutumista seurataan osavuosikatsauksissa valtuustoon nähden sitovina tavoitteina.

Vuosi 2027 on tasapainotusohjelman viimeinen vuosi. Suunnitelman mukaan talous on tasapainossa ja tulos ylijäämäinen. Talouden tasapainottumista tukevat myös strategiaohjelman taloustavoitteet, jotka kytkevät vuosikatekehityksen ja investointien rahoituksen tiukempaan raamiin. Kolmen vuoden ohjelman pysyvät vaikutukset tulevat olemaan noin 28 milj. euroa. Kaikkiin vuosiin on sisältynyt lisäksi kertaluontoisia kaupungin taloutta parantavia toimenpiteitä.

Tasapainotustavoitteet vuodelle 2027

Tasapainotustoimet, koko kaupunki yhteensä M€ 4,92	Yhteensä toimintatulot M€ 0,75	Yhteensä toimintamenot M€ 4,17
Palveluverkko yhteensä		**1,24**
Palveluverkkomuutokset varhaiskasvatus		0,59
Palveluverkkomuutokset perusopetus		0,65
Palvelut, palveluprosessit ja hallinto yhteensä	**0,05**	**1,03**
Avustukset		0,00
Palvelutaso		0,00
Palvelujen järjestäminen ja hankinnat		0,03
Tulot ja maksut	0,05	
Työmarkkinatuen kuntaosuuden pienentäminen		0,50
Hallinto ja organisointi		0,50
Omaisuus ja konsernirakenne yhteensä		**1,40**
Omaisuuden myynti mm. kiinteistökehitys		0,70
Omaisuusjärjestelyt		0,25
InHouse-yhtiöiden tuottavuustavoite		0,45
Kertaluonteiset henkilöstömenosäästöt		**0,50**
Verotulot	**0,70**	

Verotulot

Verotulot 2026

Verotulojen kertymään kuluvana vuonna on vaikuttanut edelleen jatkuva työllisyyden heikko tilanne. Vaikka palkkasumman kehitys on kohtalaista, noin 3,5 %, heijastelee se käytännössä vain ansiotason nousua, ei talouden käännettä. Yhteisöveron kertymässä on nähty reipas kasvu. Yhteisöjen ennakkoverojen kuukausittaiset maksut ovat alkuvuonna selvästi kahta edellistä vuotta korkeammalla tasolla, mikä kielii vahvistuneista tulosodotuksista. Asuinrakentaminen on edelleen käytännössä pysähtynyt ja tämä näkyy kiinteistöveron tuotossa. Huolestuttavaa kiinteistöverossa on veropohjan rapautuminen, kun uutta kiinteistökantaa ei synny.

Verotulot 2027

Verotulot ovat edelleen kuntien merkittävin tulonlähde. Vuoden 2027 budjettiesityksellä kevennetään pieni- ja keskituloisten työn verotusta ja tehdään ansiotuloveroperusteisiin indeksitarkistukset kaikilla tulotasoilla. Lisäksi vuoden 2026 aikana tulee voimaan muutoksia, jotka vaikuttavat vuoden 2027 verotuksessa. Kotitalousvähennystä kasvatetaan vuosille 2026 ja 2027, liikunta- ja kulttuurisetelin soveltamisalaa laajennetaan ja verovapaan edun enimmäismäärää korotetaan vuodesta 2026 alkaen. Työtulovähennys nousee.

Yhteisöverokantaa alennetaan kahdella prosenttiyksiköllä 18 prosenttiin. Verokannan alentaminen kompensoidaan kunnille kasvattamalla kuntaryhmän jako-osuutta 2,62 %-yksiköllä.

Hallitus jatkaa kiinteistöverouudistuksen selvittämistä, mutta uudistusta ei viedä eteenpäin tällä vaalikaudella.

Ensi vuodesta alkaen työttömyysvakuutusmaksua on esitetty alennettavaksi.

Suhdannetilanteen kääntymisestä on varovaisia merkkejä kuluvan vuoden verotuloissa, erityisesti yritysten maksamissa ennakoissa, joiden kehitys on ollut arvioitua parempaa. Suomen talouden elpymisen arvioidaan näkyvän kohentuneena työllisyysasteena ensi vuodesta alkaen. Palkkatuloihin odotetaan ennustevuosina keskimäärin neljän prosentin vuosikasvua.

Verotuloarvio pohjautuu Kuntaliiton ja valtiovarainministeriön tuottaman kuntakohtaisen veroennustekehikon syyskuun tietoihin. Kaupungin omassa talousarviovalmistelussa on ennustekehikon taustaoletuksiin kasvatettu työllisyyden kohenemisen vaikutusta sekä kunnallisveron että yhteisöveron kertymään. Talouden tasapainotusohjelman mukaista tavoitetta on verotuloissa lisäksi noin 0,7 miljoonaa euroa.

Talousarvioehdotus perustuu nykyisiin veroprosentteihin, jolloin ne ovat vuodelle 2027:

- tuloveroprosentti 8,10 %
- yleinen kiinteistöveroprosentti, maapohja 1,30 %
- yleinen kiinteistöveroprosentti, rakennukset 1,30 %
- vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 0,62 %
- muiden kuin vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 1,35 %
- voimalaitosrakennus 2,50 %
- rakentamattomien rakennuspaikkojen kiinteistöveroprosentti 3,0 %
- yleishyödylliset yhteisöt 0,00 %

Verotulot vuosina 2023–2027

Verotulot M€	TP 2023	TP 2024	TP 2025	TA+M 2026	Enn 2026	TA 2027	Muutos M€	Muutos % 2026-2027
Kunnallisvero	227,8	226,4	225,9	238,2	238,2	247,4	9,2	3,9 %
Yhteisövero	29,8	24,8	23,5	25,2	25,2	27,6	2,4	9,5 %
Kiinteistövero	50,4	51,4	52,3	50,2	50,2	51,4	1,2	2,4 %
Verotulot yhteensä	**308,1**	**302,6**	**301,7**	**313,6**	**313,6**	**326,4**	**12,8**	**4,1 %**

Valtionosuudet

Valtionosuudet 2026

Tilinpäätösennusteessa valtionosuuksien määräksi arvioidaan 55,8 milj. euroa. Alkuperäinen talousarvio valmisteltiin 3,0 milj. euroa pienempänä ja talousarvioon tehtiin muutos kesäkuussa 2026 ministeriöiden päätösten mukaisena. Eroa talousarvion ja varsinaisten talousarviopäätösten välillä selittää pääasiassa perusopetuksen valmistava opetus, jonka alenema oli arvioitua pienempi, lukio-opetuksen oppilasmäärän kasvu, vammaisopetuksen kokonaisrahoituksen kasvu sekä aikuisten perusopetuksen tuntimäärän kasvu. Arviota pienempinä toteutuivat valtionosuusperusteena olevien aamu- ja iltapäivätoiminnan tunnit. Valtionosuuteen sisältyvän omarahoitusosuuden laskentaperusteen euromäärä vahvistui jonkin verran talousarviolaskennassa käytettyä hintaa pienempänä, joka myös lisäsi valtionosuuden kokonaismäärää. Valtionosuuden määrään on vielä elokuussa 2026 tullut muutoksia, kun kuntien yhdistymisiin varatun avustuksen käyttämättä jäävä euromäärä jaetaan kaikkien kuntien kesken sekä opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt uusia päätöksiä perusopetukseen valmistavan opetuksen lisäopetuksen valtionosuuteen.

Valtionosuudet 2027

Valtion eduskunnalle 21.9.2026 antaman budjettiesityksen perusteella kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti on 25,05 prosenttia vuonna 2027. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 3,4 miljardia euroa, mikä on noin 110 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2026 varsinaisessa talousarviossa. Valtionosuuden määrää alentavat muun muassa kuntien perustoimeentulotuen rahoitusosuuden kasvu, mikä vähentää määrärahan tasoa noin 121 miljoonalla eurolla vuoteen 2026 verrattuna, sekä vuoden 2027 valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, joka vähentää valtionosuutta noin 55 miljoonaa euroa.

Vuonna 2027 peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotus on 3,5 prosenttia, joka kasvattaa valtion osuutta noin 114 miljoonaa euroa. Indeksikorotuksen vaikutuksen käytännössä syö hallituksen kevään kehysriihessä päättämä indeksijarrun korotus 1 %-yksiköstä 2,8 %-yksikköön vähentää valtionosuutta noin 91 miljoonalla eurolla vuoden 2026 talousarvioon verrattuna. Edelleen jatkuu kuluvana vuonna voimaan tullut 2 %:n leikkaus, joka merkitsee 75 milj. euron vähennystä valtionosuuden määrään. Peruspalvelujen valtionosuutta korottaa muun muassa kotoutumispalveluiden uudistus, jossa rahoitus kootaan yhteen peruspalvelujen valtionosuusmomentille. Tämä lisää valtionosuutta noin 28 miljoonalla eurolla, mutta toisaalta vähentää suoraan kustannusperusteisesti maksettuja kotoutumiskorvauksia.

Yhteenvetona voi todeta, että kustannusten nousu jää vuonna 2027 lähes täysin kuntien omin toimin eli toimintatuotoilla ja erityisesti verotuloilla katettavaksi.

Valtionosuudet sisältävät hyvinvointialueiden rahoitukseen liittyvät nk. sote-erät, jotka vähentävät Kuopion kaupungille maksettavia valtionosuuksia -18,6 milj. euroa vuonna 2027.

Nuorempien ikäluokkien eli 0–15-vuotiaiden perusteella määräytyy suurin osa valtionosuuksista. Valtionosuus ei kata täysimääräisesti kaikkia kustannuksia. Riippuen kunnan ikärakenteesta ja muista laskennallisista tekijöistä, kuntakohtainen valtionosuusprosentti vaihtelee. Kuopion kaupungin laskentatekijöillä se on 16,94 % vuonna 2027. Kunnalle itselleen jää suurin osa kustannuksista katettavaksi omilla verotuloillaan. Kunta ei voi omalla toiminnallaan, esimerkiksi kustannuksia lisäämällä, vaikuttaa saamansa valtionosuuden määrään. Kunta hyötyy, mikäli se järjestää palvelut valtionosuuden perusteena käytettävää laskennallista kustannusta edullisemmin. Vieraskielisyys, saaristoisuus, asukastiheys, koulutustausta vaikuttavat laskennallisiin kustannuksiin. Samoin syrjäisyys, työpaikkaomavaraisuus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (HYTE) ja väestön kasvu tuovat lisäosia peruspalvelujen valtionosuuteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuudet kokonaisuutena on arvioitu käytettävissä olevien oppilas- ja opetustuntimäärien ja valtion budjettiesityksen yksikköhintatietojen pohjalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuuksista ei ole ministeriön antamia ennakkotietoja käytettävissä ja päätökset vuodelle 2027 saadaan perinteisesti hyvin myöhään kuluvan vuoden lopussa.

Useana vuonna peräkkäin Kuopion kaupungin opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuus on ollut positiivinen. Tämä on aiheutunut valmistavan perusopetuksen suuresta oppilasmäärästä, josta johdetaan opetuksessa olleiden läsnäolokuukaudet. Määrä on laskenut huippuvuodesta. Lisäksi valtionosuustekijää korjataan arviokirjauksella, joka pohjautuu vuoden 2025 oppilastietoihin.

Suurimman muutoksen opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuudessa aiheuttaa kuitenkin pidennetyn oppivelvollisuuden poisto lainsäädännöstä 1.8.2026 alkaen. Sen katsottiin olevan käsitteenä epäselvä ja normiohjaus ei määritellyt tarkkaan kriteereitä. Pidennettyjä oppivelvollisuus- päätöksiä tehtiin 4–6-vuotiaille sen hetkisen tiedon mukaan kunnissa. Pidennys rajoitti myös luokkakokoa kouluissa. Valtio korvasi tehdyt päätökset korotettuina valtionosuuksina kunnille. Esimerkiksi Kuopiossa aikaisemman lainsäädännön mukaan pidennetty oppivelvollisuus oli asetettu kielellisen erityisvaikeuden perusteella (kielenpolun alueelliset erityisluokat), nykylainsäädännön mukaan tämä ei ole enää mahdollista ja luokkia on purettu ja oppilaiden tuki on järjestetty lähikoulussa. Lakiuudistuksen vuoksi kunnat ovat joutuneet purkamaan vanhoja pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksiä, mikä vaikuttaa valtionosuuksien laskentatekijöihin ja johtaa suoraan valtionosuusrahoituksen vähentymiseen. Arvio Kuopion kaupungin vähennyksestä vuoteen 2026 verrattuna on 3,5 milj. euroa.

Hallituksen eduskunnalle antaman valtion talousarvioesityksen yksikköhinnoissa oli kulttuurin (museot, orkesterit, teatterit) osalta 3,5 %:n indeksikorotus yksikköhintoihin. Valtionosuudesta vähennettävä lukio- ja ammatillisen koulutuksen omarahoitusosuus on nousemassa yli 9 euroa asukasta kohden.

Valtionosuudet ja valtionosuuksien rakenne vuosina 2023–2027

Valtionosuudet M€	TP 2023	TP 2024	TP 2025	TA 2026	Ennuste 2026	TA 2027
Peruspalvelujen valtionosuus omarahoitusosuuden jälkeen	20,9	20,4	32,0	39,9	42,4	40,9
Kuntien välinen verotulojen tasaus	25,8	25,4	24,3	24,8	24,8	26,7
Verotulomenetysten kompensaatiot	19,2	19,2	12,2	12,1	12,1	13,9
Sote-uudistukseen liittyvät erät	-16,7	-23,8	-20,6	-19,1	-19,1	-18,6
Muut valtionosuuden lisäykset ja vähennykset	-7,7	-7,3	-5,0	-5,3	-7,6	-8,2
Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	-1,4	0,1	3,8	3,1	3,2	-2,6
Valtionosuudet yhteensä	**40,1**	**34,0**	**46,7**	**55,3**	**55,8**	**52,1**

Henkilöstö

Yleistä

Kaupungin yhtenä strategisena tavoitteena on muutosvoimainen työyhteisö ja siksi on tärkeää vahvistaa työnantajavetovoimaa sekä kehittää henkilöstön koettua työhyvinvointia ja myönteistä työntekijäkokemusta. Tavoitteina ovat hyvä poliittinen ja ammatillinen johtaminen sekä osaava, hyvinvoiva sekä uudistumiseen motivoitunut henkilöstö. Näitä tavoitteita tuetaan monimuotoisella työympäristöllä, hyvällä työyhteisöviestinnällä, vuorovaikutustaidoilla, osallistamisella sekä henkilöstön moniosaamista lisäämisellä. Näiden taitojen ylläpitäminen ja hyödyntäminen edellyttävät työssä jaksamiseen panostamista mm. koulutuksen ja työhyvinvoinnin osalta.

Talouden tasapainottamisohjelman mukaisesti organisaatiossamme toteutetaan henkilöstövähennyksiä luonnollisen poistuman kautta jättämällä täyttämättä avoimeksi tulevia virkoja ja tehtäviä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi työtehtävien uudelleen järjestelyjä. Työprosesseja tarkastellaan ja tehostetaan tuottavuuden näkökulmasta, jotta ne vaatisivat jatkossa vähemmän resursseja. Uusia teknologioita ja työkaluja, kuten tekoälyä suositellaan otettavaksi käyttöön työn sujuvoittamiseksi ja automatisoimiseksi. Lisäksi suositaan palkattomia vapaita, lomarahojen vapaaksi vaihtoa ja vuosilomien etupainotteista pitämistä. Vapaa-ehtoiset lomarahavapaiden ja palkattomien vapaiden säästöarvio 0,5 milj. euroa on budjetoitu yleishallintoon.

Tasopalkkajärjestelmän käyttöönotto on toteutettu OVTES osio G:n ja KVTES:n osalta vuonna 2025. Seurantaa ja kehittämistä jatketaan vuoden 2027 aikana, mikä tulee vaatimaan resursseja. Kunta-alan teknisten sopimuksen palkkausjärjestelmän uudistuksen toteutus etenee vuoden 2027 aikana.

Vuoden 2027 talousarviossa henkilöstömenot ovat noin 218 milj. euroa, ja henkilöstömäärä on 3512 henkilötyövuotta. Kunta-alan uudet virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 1.5.2025-29.2.2028. Vuoden 2027 sopimuskorotuksista on tiedossa 1.4.2027 maksettavat yleiskorotukset 2,00 %, jotka on varattu toimialojen talousarvioon. 1.4.2027 alkaen maksettava paikallinen järjestelyerä 0,40 % ja paikallinen kehittämisohjelmaerä 0,40 % on varattu yleishallintoon. Korotusprosentit vaihtelevat sopimusaloittain.

Hyvinvointialueelle tapahtuneesta henkilöstön liikkeen luovutuksesta aiheutuneita jälkitöitä mahdollisesti tehdään henkilöstöpalvelussa vielä vuoden 2027 aikana. Pelastuslaitoksen palkkariidat tulee vaatimaan henkilöstöpalvelun henkilöstöresurssia edelleen. Lisäksi mm. hyvinvointialueelle siirtyneen henkilöstön työtodistuspyynnöt ja muut ennen hyvinvointialueuudistusta palvelussuhteisiin liittyvä selvitys-/jälkityö jatkunee edelleen vuonna 2027.

Henkilöstötyöryhmän valitsemilla talouden tasapainottamisen toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan henkilöstömenoihin. Toimenpiteitä on toteutettu henkilöstöohjeita tarkastelemalla. Henkilöstön osaamisen kehittämisen toimintamalli on päivitetty ja henkilöstöetuudet on tarkasteltu. Paikallisten sopimusten tarkastelu saatetaan loppuun Henkilöstöpalvelussa. Työn tuottavuutta tuetaan esim. koulutuksen ja valmennuksen keinoin.

Vuoden 2027 aikana kuvataan kaupungin ydinprosessit. Ydinprosessien kuvaaminen luo yhteisen näkemyksen palvelulähtöisestä toiminnasta ja auttaa tunnistamaan palvelupolkujen kehittämiskohteita, päällekkäistä työtä sekä vastuiden selkeyttämisen tarpeita. Tavoitteena on mahdollistaa palvelujen systemaattinen kehittäminen, mittaaminen, johtaminen ja sujuvoittaa toimintaa muun muassa hajauttamalla organisaation kriittistä osaamista ja varmistamalla sijaisjärjestelyt.

Ennakoiva henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on varmistaa, että Kuopion kaupungin henkilöstörakenne on optimaalinen ja palveluja tuottaa riittävä määrä osaavaa henkilöstöä. Henkilöstösuunnittelu kytkeytyy kiinteästi kaupungin palvelutoiminnan suunnitteluun. Henkilöstösuunnittelu edellyttää jatkuvaa työvoiman tarpeen ja saatavuuden arviointia, ennakointia, työntekijöiden osaamisen ja suorituskyvyn kehittämistä sekä seuraajasuunnittelun hallintaa kaupungin pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseksi. Hyvä henkilöstösuunnittelu sisältää myös kehittymismahdollisuuksien luomista sekä merkityksellisen työympäristön ylläpitämistä. Henkilöstösuunnittelun tärkeä painopiste on työurajohtaminen, mikä huomioi työyhteisössä esiintyvät työuran vaiheet edesauttaen strategisten tavoitteiden toteutumista.

Henkilöresurssien lisäksi tarvitaan jatkuvasti myös asiantuntijapalveluita ostopalveluna. Kuopion kaupunki tarjoaa harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille edistääkseen tulevaisuuden työvoiman saatavuutta.

Vastuualueilta edellytetään kokonaisvaltaista henkilöstösuunnittelua talouden tasapainoon saattamiseksi. Uudet rekrytoinnit edellyttävät aina tehtäväkuvan tarkastelua ja tarvittavan osaamisen määrittelyä. Täyttölupamenettely on käytössä.

HENKILÖSTÖSUUNNITELMA 2027	TP 2025 htv	KS 2026 htv	TA 2027 htv	Muutos yhteensä 2027/2026 htv	Eläköity-misarvio 2027 lkm	Suunnitelma 2028 htv	Suunnitelma 2029 htv	Suunnitelma 2030 htv
TARKASTUSLAUTAKUNTA		**2,0**	**2,0**	**0,0**	**0**	**2,0**	**2,0**	**2,0**
Tarkastustoimi		**2,0**	2,0	0,0	0	2,0	2,0	2,0
KONSERNIJAOSTO		**172,1**	**170,0**	**-2,1**	**10**	**170,0**	**170,0**	**170,0**
Kaupungin yhteiset		14,3	13,3	-1,0	1	13,3	13,3	13,3
Hallinto		57,8	56,7	-1,1	3	56,7	56,7	56,7
Henkilöstöpalvelu		19,0	19,0	0,0	3	19,0	19,0	19,0
Talous- ja omistajaohjaus		20,0	20,0	0,0	0	20,0	20,0	20,0
Tietohallinto		20,0	21,0	1,0	2	21,0	21,0	21,0
Kuopion Tilapalvelut		41,0	40,0	-1,0	1	40,0	40,0	40,0
ELINVOIMAJAOSTO		**232,0**	**231,6**	**-0,4**	**5**	**231,6**	**231,6**	**231,6**
Strategia ja viestintä		28,8	26,3	-2,5	0	26,3	26,3	26,3
Yrityspalvelu		14,7	18,0	3,3	0	18,0	18,0	18,0
Työllisyyspalvelu		32,5	27,3	-5,2	2	27,3	27,3	27,3
Kuopion työllisyysalue		156,0	160,0	4,0	3	160,0	160,0	160,0
KAUPUNKIRAKENNELAUTAKUNTA		**195,5**	**201,5**	**6,0**	**5**	**199,0**	**195,5**	**195,5**
Kaupunkisuunnittelu		42,0	45,0	3,0	2	44,0	43,0	43,0
Kaupunkitekniikka		61,0	63,0	2,0	2	61,5	61,0	61,0
Maaomaisuuden hallinta		32,0	32,5	0,5	1	33,0	33,0	33,0
Ympäristö- ja rakennusvalvonta		53,5	52,0	-1,5	0	51,5	49,5	49,5
Kaupunkirakenteen yhteiset		7,0	9,0	2,0	0	9,0	9,0	9,0
SIVISTYSLAUTAKUNTA		**2 611,7**	**2 576,7**	**-35,0**	**71**	**2 576,7**	**2 576,7**	**2 576,7**
Varhaiskasvatus		1 163,8	1 134,8	-29,0	32	1 134,8	1 134,8	1 134,8
Opetus ja nuorisopalvelut		1 447,9	1 441,9	-6,0	39	1 441,9	1 441,9	1 441,9
josta perusopetus		1 138,0	1 131,0	-7,0	30	1 131,0	1 131,0	1 131,0
josta nuorisopalvelut		53,8	53,8	0,0	1	53,8	53,8	53,8
josta lukiokoulutus		198,1	199,1	1,0	7	199,1	199,1	199,1
josta kansalaisopisto		58,0	58,0	0,0	1	58,0	58,0	58,0
HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN LAUTAKUNTA		**335,5**	**330,0**	**-5,5**	**14**	**330,0**	**330,0**	**330,0**
Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelut		335,5	330,0	-5,5	14	330,0	330,0	330,0
josta kirjastopalvelut		80,0	80,5	0,5	8	80,5	80,5	80,5
josta museopalvelut		51,6	51,6	0,0	3	51,6	51,6	51,6
josta liikuntapaikkapalvelut		44,1	44,1	0,0	0	44,1	44,1	44,1
josta yhteisöpalvelut		27,3	27,3	0,0	1	27,3	27,3	27,3
josta kaupunginteatteri		65,2	65,2	0,0	0	65,2	65,2	65,2
josta Musiikkikeskus ja kaupunginorkesteri		58,3	58,3	0,0	2	58,3	58,3	58,3
KAUPUNKI YHTEENSÄ	**3 509**	**3 548,8**	**3 511,8**	**-37,0**	**105**	**3 509,3**	**3 505,8**	**3 505,8**

Eläköitymisarvio on tehty 65,3 vuotta täyttävien perusteella. Lukuihin ei sisälly keskitetystä määrärahasta työllistämisvaroin ja oppisopimuksella palkattu henkilöstö ja kesätyöntekijät. Lisäksi lukuihin ei sisälly sivutoiminen henkilöstö.

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025 lukuun ottamatta kaupunki yhteensä tietoja.

Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö

Yhteistyötoimikunnassa käsiteltävään yhteistoimintalain (449/2007) mukaiseen henkilöstö- ja koulutussuunnitelmaan tunnistetaan ja priorisoidaan toimialojen osaamisen kehittämisen ja työkyvyn tukemisen tarpeet. Tämä suunnitelma tehdään vuosittain. Osaamisvaatimuksia ja tehtäväkuvia tulee päivittää edelleen huomioiden strategian painotukset ja tasopalkkajärjestelmän tasokuvaukset. Osaamistarpeiden tunnistamisessa huomioidaan erityisesti tekoälyn hyödyntäminen, prosessien kehittäminen sekä muuttuvat yhteistyön ja johtamisen tarpeet. Nykyisen henkilöstön osaamista uudistetaan henkilöstön osaamisen kehittämisen toimintamallin mukaisesti ja rekrytoinneilla pyritään hankkimaan uutta osaamista.

Tietyillä ammattialoilla on valtakunnallisesti ja alueellisesti havaittavissa työvoimapulaa, joka tarkoittaa kiristyvää kilpailua osaavasta työvoimasta. Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö vahvistaa positiivista työnantajakuvaa. Sekä sisäisen että ulkoisen työnantajakuvan kehittymistä seurataan säännöllisesti mm. henkilöstön hyvinvointi-, hakija-, rekrytointi- ja lähtökyselyin.

Kaupungin tavoitteena on vahvistaa henkilöstön työhyvinvointia ja työkykyä, lisätä työssäolopäiviä sekä vähentää sairauspoissaoloja ja työkyvyttömyydestä aiheutuvia kustannuksia. Henkilöstön työssä jaksamista ja työkykyä tuetaan ennakoivasti työkyvyn tuen toimintamallin mukaisesti koko työuran ajan. Työkykyjohtamisen tukena hyödynnetään Aino-järjestelmää, joka tukee työkykyyn liittyvää tiedolla johtamista, hälytysrajoihin perustuvaa varhaista reagointia sekä dokumentoitua yhteistyötä työterveyshuollon kanssa. Vuonna 2027 Ainossa pilotoidaan ryhmä- ja esihenkilökehityskeskustelulomakkeita.

Vuonna 2027 jatketaan esihenkilöille suunnattuja työkykyjohtamisen koulutuksia ja syvennetään niiden sisältöjä työuran eri vaiheiden, ikäjohtamisen ja mielen hyvinvoinnin näkökulmista. Työkyvyn tuen ohjeita ja toimintamallia päivitetään, ja niiden yhdenmukaista hyödyntämistä vahvistetaan koko organisaatiossa. Lisäksi kehitetään työn kuormituksen hallintaan sekä työn, vapaa-ajan ja erilaisten elämäntilanteiden yhteensovittamiseen liittyviä toimintatapoja. Näillä toimenpiteillä toteutetaan strategian tavoitetta osaavasta, hyvinvoivasta ja uudistumiseen motivoituneesta henkilöstöstä sekä vahvistetaan perheystävällistä ja joustavaa työarkea.

Työhyvinvoinnin ja työkyvyn johtamista tuetaan kyselyistä, henkilöstöjärjestelmistä ja muista tietolähteistä saatavalla tiedolla. Kevan henkilöstölle suunnatun työhyvinvointikyselyn tulosten käsittelyä jatketaan ja hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Kevan kyselyistä toteutusvuorossa vuonna 2027 on esihenkilökysely. Työkyvyn tuen tiedolla johtamista vahvistetaan kokoamalla tietoa henkilöstön työkyvystä, työhyvinvoinnista ja työkyvyttömyyden kustannuksista johtamisen ja päätöksenteon tueksi.

Henkilöstön osaamista ja uudistumiskykyä vahvistetaan tunnistamalla koulutustarpeita, kehittämällä perehdyttämisen käytäntöjä, kehityskeskusteluilla, huomioimalla osallisuuden sekä lisäämällä toimialojen tarpeisiin vastaavia koulutuksia mm. verkko-oppimisympäristöön.

Henkilöstö kehittää osaamistaan joustavasti osana työtä, pääasiassa sähköisessä oppimisympäristössä. Keskitetyn henkilöstön osaamisen kehittämisen tehtävänä on tarjota sellaisia työnantajatasoisia oppimissisältöjä, joita Kuopion kaupungin työntekijät tarvitsevat menestyäkseen perustehtävässään. Tavoitteena on edistää jatkuvaa oppimista sekä työuran aikaista osaamisen kehittämistä. Viitekehyksenä organisaation osaamisen kehittämisessä on 70–20–10 malli, jossa 70 % oppimisesta tapahtuu työnkautta kuten verkostoissa ja hankkeissa, 20 % on työnantajan järjestämää koulutusta ja perehdytystä ja 10 % tutkinto- tai osatutkintokoulutusta. Tavoitteena on edistää työelämälähtöistä yhteistyötä alueen oppilaitosten kanssa.

Vuoden 2027 tavoitteena on edelleen lisätä Priiman käyttäjämääriä ja tuoda sinne sisältöjä, jotka hyödyttävät henkilöstöä työssään. Lisäksi edistetään Eduhouse-oppimisympäristön hyödyntämistä digitaitojen ja tekoälyn koulutusten osalta. Henkilöstöpalvelu osallistuu kaupunkitasoisen tekoälyohjelman toteutukseen henkilöstön osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Henkilöstön valmiuksia käyttää tekoälyä turvallisesti ja tekoälysäädöksen mukaisesti vahvistetaan koulutuksella, ja osaamisen soveltamista arjen työtehtäviin tuetaan. Henkilöstöpalvelujen omissa kehittämiskohteissa huomioidaan tarvittaessa käytännön pilotit ja tietosuojavaikutusten arviointi.

Esihenkilötyön tukena ja johtamiskulttuurin kehittämiseksi esihenkilöillä on käytössään yhdessä valmistellut Johtamisen periaatteet. Esihenkilöiden osaamisen kehittämisessä huomioidaan myös muutosten johtaminen, vuorovaikutus ja ennakoiva viestintä, jotta strategian tavoitteet näkyvät työyhteisöjen arjessa.

Työsuojelu ja työturvallisuus

Työnantajan vastuulla on, että työntekijöillä on terveellinen ja turvallinen työympäristö. Käynnissä on työsuojelun toimintakausi 2026–2029. Työsuojelutyötä ja työturvallisuusjohtamista kehitetään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti osana kaupungin johtamisjärjestelmää. Työsuojeluvaltuutetuille ja muille toimijoille järjestetään tarpeenmukaista perus- ja täydennyskoulutusta.

Kaupunkitasoisena työsuojelutoimikuntana toimii kaupungin yhteistyötoimikunta. Työsuojelutoimikunnat toimivat toimialueellaan aktiivisesti ja kokoontuvat vähintään neljä kertaa vuodessa. Työsuojelutoimintaa yhtenäistetään eri toimialoilla ja sen vaikuttavuutta seurataan osana kaupungin strategisia tavoitteita sekä talouden tasapainottamista. Tavoitteena on työsuojeluvaltuutettujen ja työsuojelutoimikuntien jäsenten osaamisen varmistaminen tarkoituksenmukaisella koulutuksella.

Työtapaturmien ehkäisyssä panostetaan mm. turvallisuusteemojen säännölliseen tiedottamiseen, vakavien tapaturmien järjestelmälliseen tutkintaan sekä poikkeamailmoitusten aktiiviseen seurantaan. Seuraavan kahden vuoden teemoja työsuojelutyössä ovat henkisen kuormituksen ja psykososiaalisten kuormitustekijöiden vähentäminen, työpaikkaväkivallan ja -uhan hallinta ja turvallisemman tilan ohjeistus sekä liukastumistapaturmien vähentäminen.

Henkilöstölle järjestetään työsuojeluun ja -turvallisuuteen liittyvää koulutusta työyhteisöissä. Työpaikkojen haittojen ja vaarojen arvioinnit päivitetään tarvittaessa ja työpaikkojen työhyvinvointisuunnitelmat laaditaan vuosittain. Työpaikkaselvitysten järjestelmällistä tekemistä ja raportointia jatketaan kaikissa kaupungin yksiköissä.

Vaikutusten arviointi

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Lain mukaan kunnan on seurattava väestönsä hyvinvointia väestöryhmittäin ja myös arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin. Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on osa kunnan johtamisen kokonaisuutta. Lapsivaikutusten arviointi perustuu erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleisperiaatteeseen lapsen edun ensisijaisuudesta (Lasten oikeuksien sopimus 3.1 artikla). Muita ohjaavia periaatteita ovat syrjimättömyys (2 artikla), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla), oikeus tulla kuuluksi ja hänen näkemystensä kunnioittaminen (12 artikla). Jokaisella lapsella on oikeus tasa-arvoon, turvallisuuteen, terveyteen ja koulutukseen.

Kaupungin kaikilla vastuualueilla tehtävillä ratkaisuilla voi olla joko suoria tai välillisiä vaikutuksia lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä. Lapsivaikutusten arvioinneissa korostuvat lasten ja nuorten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Vuoden 2025 kouluterveyskyselyn perusteella suurin osa kuopiolaisista lapsista ja nuorista on tyytyväinen elämäänsä, mutta mielen hyvinvoinnissa, sosiaalisissa suhteissa ja elintavoissa on edelleen haasteita. On myös onnistumisia, esimerkiksi kiusaamisen ja yksinäisyyden vähentyminen sekä kouluinnostuksen kasvu. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokee noin viidennes nuorista, mutta etenkin yläkoululaiset, joilla sekä ahdistuneisuus että uupumus on ollut kasvussa. Lasten ja nuorten fyysinen aktiivisuus sekä toimintakyky ovat osin heikentyneet. Yli kolmanneksella lapsista ja nuorista fyysinen toimintakyky on hyvinvointia haittaavalla tasolla. Monet tämänhetkiset yhteiskunnalliset ilmiöt lisäävät uhkaa lasten ja nuorten hyvinvoinnille, terveydelle ja turvallisuudelle. Suomessa elinkustannusten nousu, perheiden taloudellisesti vaikeat tilanteet kuten työttömyys, sekä lapsiperheiden sosiaaliturvaetuuksien leikkaukset ja tukipalveluiden kuten järjestöjen toimintaedellytyksen heikkeneminen vaikeuttavat perheiden arkea. Kuopiolaisista yläkoululaisista reilu neljännes arvioi perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi vuonna 2025. Lasten pienituloisuusaste on ollut nousussa Kuopiossa. Lapsiperheköyhyys on kasvanut kansallisella ja paikallisella tasolla tarkastellen, mikä lisää hyvinvoinnin polarisaatiota ja syrjäytymisriskiä. Lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaaviin tulosmittareihin voi perehtyä tarkemmin hyvinvoinnin vuosiraportista Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma - Kuopio

Kuopiossa lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia tehdään LAVA-lomaketta käyttäen, tuoden selkeästi esiin niin myönteiset kuin kielteisetkin vaikutukset. Osin arvioinneissa lapsivaikutukset jäävät myös välillisiksi, ja vaikutus todetaan neutraaliksi. Myönteisinä vaikutuksina tunnistetaan erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen, lasten ja nuorten kuuleminen palveluiden ja toimintaympäristöjen suunnittelussa, opiskeluhuollon kehittäminen, kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisy sekä mielenterveyttä, liikunnallista elämäntapaa ja yhteisöllisyyttä tukevat toimenpiteet. Lisäksi kaupunkiympäristön kehittämisen nähdään vahvistavan lasten turvallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia muun muassa viihtyisien lähialueiden ja virkistysmahdollisuuksien kautta. Ilmastomyönteisillä toimenpiteillä luodaan tulevaisuuden turvaa ja positiivista uskoa lasten tulevaisuuteen erilaisista uhkakuvista huolimatta. Esimerkiksi osana strategisten kaupunkikehityshankkeiden toimintaa erityistä huomiota kiinnitetään myös lasten ja nuorten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksiin ja lapsen edun huomioimiseen. Myönteisinä vaikutuksina ilmaistaan myös perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelman päivitys vastaamaan kaupungin hyvinvointisuunnitelman 2026–2030 tavoitteita ja koulut sitoutetaan juurruttamaan toimia osaksi jokaisen peruskoulun toimintaa. Lukio- ja nuorisopalveluverkkotyössä sekä kasvatus ja koulutuspoliittisen ohjelman valmistelussa osallistetaan lapsia ja nuoria.

Kielteiset vaikutukset liittyvät pääasiassa talouden sopeuttamiseen ja palveluverkon muutoksiin. Esimerkiksi käyttömaksujen korotukset hyvinvointia tuottavissa liikunta- ja kulttuuripalveluissa ja resurssien niukkeneminen voivat heikentää palvelujen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta sekä mahdollisuuksia kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja esimerkiksi liikkumisessa ja fyysisessä toimintakyvyssä, sosiaalisessa hyvinvoinnissa ja mielenterveydessä. Kuopion kouluverkkouudistus koskettaa monia lapsia ja perheitä. Uudistuksessa on tehty laajasti lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakkoarviointia. Turvaamalla opetuksen laatu, oppimisen tuki ja esimerkiksi oppilashuollon palveluiden saatavuus, vahvistetaan myös lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluverkkosuunnitelman mukaiset yksiköiden lakkautukset vaikuttavat kielteisesti joihinkin alueen lapsiin ja lisää matkaa korvaaviin palveluihin.

TA2027:n suunniteltuilla painotuksilla on merkittävä mahdollisuus vahvistaa tai heikentää lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä, oppimista, turvallisuutta, osallisuutta ja tulevaisuususkoa. Hyödyt toteutuvat kuitenkin vain, jos talouden tasapainottaminen ei heikennä toimenpiteitä hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi ja

hyvinvointisuunnitelman 2026–2030 toteutusta. Keskeistä on arvioida muutoksia myös lapsiryhmittäin sekä ennalta-ehkäistä eriytyvää hyvinvoinnin kehitystä.

Ympäristö- ja ilmastovaikutukset

Vihreän siirtymän investointeihin, puhtaan energian ratkaisuihin ja energiaintensiiviseen teollisuuteen liittyvät sijoittumis-, tontti- ja yhteistyötiedustelut ovat lisääntyneet. Investointien toteutuminen edellyttää tonttitarjontaa, toimivaa infrastruktuuria sekä alueiden huomioimista maankäytön suunnittelussa. Elinkeinokaavoituksen osalta jatketaan Rasinmäkeen, Sorsasaloon, Hepomäkeen ja Hiltulanlahteen sijoittuvia laajoja asemakaavahankkeita. Lisäksi käynnistetään kaksi uutta asemakaavatyötä Hiltulanlahden ympäristöön. Elinkeinoalueiden kehittäminen voi mahdollistaa vähäpäästöisiä tuotantoratkaisuja ja kiertotalousliiketoimintaa, mutta uusien yritysalueiden ja suurten teollisuustonttien käyttöönotto myös lisää rakentamista, liikennettä ja luonnonvarojen käyttöä sekä vähentää luontoalueita, heikentää elinympäristöjä ja supistaa hiilinieluja sekä maaperän hiilivarastoja. Tämän vuoksi kaavoituksessa tarvitaan riittävän varhaisia luonto- ja ympäristöselvityksiä sekä ilmasto- ja luontonäkökohtien yhteensovittamista. Em. hankkeiden vaikutusten parempi arviointi edellyttää hankekohtaista tietoa ilmasto- ja luontovaikutuksista, tällä hetkellä arviointi on yleispiirteistä.

Maankäytön suunnittelussa painotetaan täydennysrakentamista sekä uuden rakentamisen sijoittamista ensisijaisesti vahvan joukkoliikenneverkon palvelualueelle. Vuonna 2027 keskitytään erityisesti Neulamäen ja Savilahden kehittämiseen, lisäksi täydennysrakentamista tutkitaan mm. Särkiniemen, Niuvan ja Julkulan alueille. Tämän lisäksi maaseutualueille on vireillä useita osayleiskaavoja. Infrarakentamisen keskeisiä kohteita vuonna 2027 ovat keskustan, Savilahden, Leväsen sekä Hiltulanlahden alueille sijoittuvat rakennushankkeet. Kunnossapito pilotoi kierrätyssepelin ja sahanpurun käyttöä liukkaudentorjunnassa rajatuilla alueilla. Etenkin joukkoliikenteen runkolinjoihin tukeutuva täydennysrakentaminen voi vähentää yhdyskuntarakenteen hajautumista, lyhentää asiointimatkoja ja parantaa kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edellytyksiä. Olemassa olevan infrastruktuurin hyödyntäminen voi lisäksi vähentää uuden kunnallistekniikan rakentamistarvetta. Tiivistäminen voi kuitenkin lisätä paikallisesti rakentamisen, liikenteen, melun ja hulevesien aiheuttamaa kuormitusta sekä vähentää kaupunkivihreää, ellei viheralueiden riittävyydestä, ekologisista yhteyksistä ja ilmastokestävistä ratkaisuista huolehdita suunnittelussa. Maaseutualueiden osayleiskaavoituksessa on vastaavasti tarpeen sovittaa yhteen alueiden elinvoima, palvelujen saavutettavuus, liikkumistarpeet ja luontoarvot. Kierrätysmateriaalien hyödyntäminen kunnossapidossa vähentää neitseellisten maa- ja kiviainesten käyttöä, kuljetuksia ja jätteeksi päätyvien materiaalien määrää.

Joukkoliikenteen palvelutasoa kehitetään lisäämällä tarjontaa, hyödyntämällä digitalisaatiota ja käynnistämällä runkolinjaston toisen vaiheen suunnittelu. Kesäkuusta 2027 alkaen maaseutuliikenne liikennöidään uusiutuvalla biodieselillä. Tämän jälkeen Kuopion ja Siilinjärven joukkoliikennepalvelut toimivat sähköllä tai uusiutuvalla biodieselillä. Käyttövoimamuutos vähentää joukkoliikenteen riippuvuutta fossiilisista polttoaineista ja vähentää liikkumisen päästöjä. Joukkoliikenteen merkittävin laajempi ympäristöhyöty syntyy, mikäli palvelutason parantaminen ja runkolinjoihin tukeutuva maankäyttö lisäävät joukkoliikenteen käyttöä ja korvaavat henkilöautomatkoja. Kulttuuripalveluissa teatterilippuun sisältyvä bussilippu madaltaa joukkoliikenteen käytön kynnystä tapahtumamatkoilla.

Rakentamisessa ja toimitilojen ylläpidossa tavoitteena on vähentää energiankulutusta, lisätä uusiutuvan energian käyttöä sekä edistää vähähiilisiä ratkaisuja ja puun käyttöä. Kiertotalouden green dealin mukaisesti rakennusten korjattavuus ja säilyttäminen arvioidaan ensisijaisena vaihtoehtona purkamiselle ja uudisrakentamiselle. Kaupungin palvelutuotannolle tarpeettomista rakennuksista pyritään luopumaan myymällä tai purkamalla niitä. Oikea-aikaiset korjaukset, tilojen monikäyttöisyys, muuntojoustavuus ja tilatehokkuuden parantaminen voivat pidentää rakennuskannan käyttöikää sekä vähentää uusien materiaalien, rakentamisen ja energiankäytön tarvetta. Tarpeettomista tiloista luopuminen voi vähentää ylläpidon energiankulutusta, mutta rakennusten purkaminen aiheuttaa samalla materiaalihukkaa ja purkujätettä. Ratkaisujen ympäristövaikutukset on siten arvioitava rakennusten koko elinkaaren perusteella.

Resurssiviisautta edistetään ensi vuonna esimerkiksi kierrättämällä käyttökelpoisia kalusteita eri yksiköiden välillä, korjaamalla kalustoa, hankkimalla teatterin lavasteita käytettynä ja pidentämällä ict-laitteiden käyttöikää. Servican kanssa neuvotellaan ruokapalveluiden ilmastoviisaista vaihtoehdoista sekä lähiruoan lisäämisestä. Uusi hankintaohjelma sekä hankintojen elinkaaren hallinnan kehittäminen mahdollistavat ympäristövaikutusten nykyistä järjestelmällisemmän huomioimisen, mutta vaikutukset riippuvat ympäristökriteerien käytännön soveltamisesta.

Vuonna 2027 hyväksytään ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma ja käynnistetään sen toimeenpano. Suunnitelman pohjalta laaditaan vähintään yhdelle uudelle vastuualueelle tarkistuslista, jonka tavoitteena on sisällyttää ilmastoriskien tunnistaminen osaksi käytännön suunnittelua ja varautumista. Toimenpiteillä voidaan vähentää esimerkiksi rankkasateisiin, hulevesiin, hellejaksoihin ja muuttuviin talviolosuhteisiin liittyviä riskejä, jos ne johtavat konkreettisiin muutoksiin maankäytössä, rakentamisessa, kiinteistöjen ylläpidossa ja infrastruktuurissa.

Luonnonsuojelusuunnitelma vahvistetaan ja sen toimeenpano käynnistetään. Uusien luonnonsuojelualueiden perustamista edistetään ja luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi toteutetaan aktiivisesti luonnonhoito- ja ennallistamistöitä sekä vieraslajien torjuntaa. Toimenpiteet voivat säilyttää arvokkaita elinympäristöjä, parantaa niiden tilaa ja kytkeytyneisyyttä sekä tukea uhanalaisten lajien ja luontotyyppien säilymistä. Varhaiskasvatuksen SMARTER-hankkeessa päiväkotien pihoja kehitetään ilmastokestävämmiksi, luonnonmukaisemmiksi ja pedagogisesti laadukkaammiksi oppimisympäristöiksi. Kasvillisuus, puusto ja luonnonmukaiset pinnat voivat lisätä varjostusta, tukea hulevesien hallintaa ja vahvistaa lasten luontokosketusta.

Vuoden 2027 toimenpiteet tukevat kokonaisuutena Kuopion hiilineutraaliuden, resurssiviisauden, ilmastokestävyyden ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteita. Keskeiset myönteiset vaikutukset syntyvät vähäpäästöisen liikkumisen edellytysten parantamisesta, energiatehokkuudesta, uusiutuvasta energiasta, olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämisestä, materiaalien kierrosta, ilmastoriskeihin varautumisesta sekä luonnonsuojelusta ja ennallistamisesta. Samalla kaupungin kasvu, uudet yritysalueet, infrastruktuuri ja uudisrakentaminen lisäävät materiaalien ja energian kulutusta ja voivat heikentää luontoarvoja tai hiilinieluja. Ympäristövaikutusten kannalta keskeistä on kohdentaa kasvu ensisijaisesti olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen, arvioida vaihtoehdot elinkaariperusteisesti sekä seurata tavoitteiden toteutumista osana ilmastobudjetointia ja muuta talousarvion seurantaa. Kaupungin toiminnan energiankulutusta ja luontovaikutuksia lisää myös digitalisaatioon ja tekoälytoimintoihin panostus.

Yritysvaikutukset

Talousarvion yritysvaikutusten arvioinnin näkökulmana ovat laajat vaikutukset elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kehittymisedellytyksiin Kuopiossa. Arvioinnissa tarkastellaan vaikutuksia yritysten toimintaympäristöön, liiketoiminnan ja markkinarakenteen kehittymiseen, työpaikkojen muodostumiseen, yritysten kehittämiseen, työvoiman saatavuuteen, tavara- ja työpaikkaliikenteeseen, asiakasvirtoihin sekä yritysten mahdollisuuksiin osallistua julkisiin hankintoihin.

Vuoden 2027 talousarvio toteuttaa Kuopio 2035 -strategiaa ja tukee erityisesti kestävää kasvua, monipuolista elinkeinoelämää, osaavan työvoiman saatavuutta, kestävää yhdyskuntarakennetta sekä kaupungin tunnettuutta. Yritys-, työllisyys- ja elinvoimapalvelujen yhteistyö, investointien ja yritysten sijoittumisen edistäminen, kaupunkikehitys, joukkoliikenne sekä tapahtuma-, matkailu-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut muodostavat yrityksille kokonaisuutena myönteisen toimintaympäristön.

Kasvun toteutuminen edellyttää samanaikaisesti riittävää ja monipuolista yritystonttitarjontaa, toimivaa infrastruktuuria, osaavaa työvoimaa, sujuvia viranomaispalveluja, rahoituksen saatavuutta sekä kansallista ja kansainvälistä tunnettuutta.

Toimintaympäristö ja yritysten tarpeet

- Kuopion elinkeinoelämällä arvioidaan olevan vahvaa kasvupotentiaalia, mutta geopoliittinen epävarmuus, talouden taantuma, kiristyvä investointikilpailu ja työmarkkinoiden heikko kehitys lisäävät yritysten toimintaympäristön epävarmuutta.
- Yritysten tarpeet vaihtelevat toimialoittain ja alueittain. Aineistossa korostuvat lääke- ja terveysteknologia, kokonaisturvallisuus, matkailu, kiertotalous, puhdas energia, teollisuus, kauppa, logistiikka, maatalous sekä osaamisperustainen startup-toiminta.

Myönteiset vaikutukset yrityksiin

- Yrityspalvelujen sujuvuus: Business Kuopion ja työllisyyspalvelujen yhteiset palveluprosessit, yritysten perustamispalvelujen uudistuminen, parempi asiakashallinta ja digitaaliset työkalut voivat nopeuttaa asiointia, parantaa palvelujen kohdentamista ja helpottaa yritysten pääsyä rahoitus-, kehittämis- ja rekrytointipalveluihin.
- Yritysten toimintaympäristö ja sijoittumisedellytykset (++). Yritysalueiden, tonttitarjonnan, maankäytön, infrastruktuurin ja strategisten kaupunkikehityshankkeiden aktiivinen edistäminen tukee yritysten sijoittumista, investointeja ja kasvua. Suunnitelmallinen yritysalueiden kehittäminen parantaa samalla Kuopion kilpailukykyä yritysten sijaintipaikkana.
- Saavutettavuus, työpaikkaliikenne ja asiakasvirrat (++). Runkolinjat, joukkoliikenteen palvelutason kehittäminen sekä asiointi- ja seutuliikenne helpottavat työntekijöiden ja asiakkaiden liikkumista. Toimiva joukkoliikenne tukee yritysten työvoiman saatavuutta, saavutettavuutta ja asiakasvirtoja.
- Matkailu-, tapahtuma- ja palveluelinkeinot (+/++). Matkailun toimenpideohjelma, tapahtumatuet ja tapahtumaprosessien selkeyttäminen voivat kasvattaa matkailu-, majoitus-, ravitsemis-, kauppa- ja tapahtuma-alojen kysyntää. Kaupunkimarkkinointi sekä matkailu-, tapahtuma-, kulttuuri-, liikunta-, kokous- ja kongressitoiminnan kehittäminen vahvistavat Kuopion tunnettuutta ja lisäävät liiketoimintamahdollisuuksia erityisesti majoitus-, ravintola-, kauppa-, kulttuuri-, liikunta- ja tapahtumapalveluissa. Hyvinvoinnin edistämisen palvelut tukevat kaupungin veto- ja pitovoimaa, matkailua ja kansainvälistymistä.
- Julkiset hankinnat ja kumppanuudet (+). Kaupungin investoinnit, palveluhankinnat, liikennöintisopimukset sekä yritysten kanssa toteutettavat palvelukumppanuudet luovat yrityksille tarjous-, alihankinta- ja yhteistyömahdollisuuksia. Yritysten osallistumiseen vaikuttavat hankintojen ennakoitavuus, avoimuus, tarkoituksenmukainen kokonaisuus ja käytettävät vastuullisuusvaatimukset.
- Kiertotalous ja vihreä siirtymä:
- Arvoverkkojen, yritysalueiden ja investointihankkeiden kehittäminen voi vahvistaa puhtaan energian, kiertotalouden ja kestävän teollisuuden liiketoimintaa.
- Työpaikkojen muodostuminen ja osaavan työvoiman saatavuus (++). Työllisyysohjelman toimeenpano, työnantajalähtöiset palvelut, yritys- ja työllisyyspalvelujen yhteistyö, osaamisperusteinen työnvälitys sekä oppilaitos- ja yritysyhteistyö tukevat rekrytointeja ja parantavat työn ja osaamisen kohtaantoa. Kansainvälisten osaajien työllistymisen ja alueelle kiinnittymisen edistäminen laajentaa yritysten käytettävissä olevaa osaajapohjaa.

Kielteiset vaikutukset ja riskit

- Talouden tasapainottaminen ja investointien priorisointi voivat lykätä yritysalueita, infrastruktuuria, saavutettavuutta tai muita yritysten kasvua tukevia hankkeita.
- Kaavoituksen, lupien, tietoturvahyväksyntöjen tai yritysalueiden käyttöönoton viivästyminen voi hidastaa investointeja ja heikentää Kuopion kilpailuasemaa sijoittumispaikkana.
- Osaavan työvoiman saatavuuden heikkeneminen, nuorten työllistymisen vaikeudet ja kansainvälisten osaajien palvelupolkujen puutteet voivat rajoittaa yritysten kasvua ja rekrytointeja.
- Kaupungin palvelumaksujen ja hintojen korotukset voivat lisätä yritysten kustannuksia erityisesti silloin, kun palveluille ei ole vaihtoehtoa tai yrityksen taloudellinen liikkumavara on pieni.
- Hankintojen keskittäminen, suuret tarjouskokonaisuudet tai hankintalainsäädännön muutokset voivat vaikeuttaa pienten ja paikallisten yritysten osallistumista kilpailutuksiin sekä muuttaa kaupungin omistamien yhtiöiden toimintaa.
- Yritystonttien riittämättömyys tai vääränlainen tarjonta voi johtaa investointien siirtymiseen muualle. Toisaalta luonto- ja ilmastovaikutusten puutteellinen huomiointi voi lisätä valitusriskejä ja heikentää hankkeiden hyväksyttävyyttä.
- Yleinen talouden epävarmuus, rakentamisen heikko suhdanne sekä mahdolliset matkailu- ja veroratkaisut voivat lisätä yritysten kustannus- ja kysyntäriskejä. Liikennöinti-, energia-, polttoaine-, rakentamis- ja henkilöstökustannusten kasvu voi heikentää kaupungin mahdollisuuksia toteuttaa suunniteltuja hankintoja ja investointeja sekä lisätä palveluntuottajien kustannuspaineita.
- Julkisen ja yksityisen palvelutuotannon rajapinta (–/o). Kaupungin liikunta-, kulttuuri-, tapahtuma- ja muut palvelut voivat joillakin markkinoilla toimia samoissa asiakasryhmissä yksityisten palveluntuottajien kanssa. Kielteisiä vaikutuksia voidaan ehkäistä hyödyntämällä yrityksiä kumppaneina ja palveluntuottajina sekä arvioimalla kilpailuneutraliteetti palveluja ja hinnoittelua kehitettäessä.

Johtopäätös yritysvaikutuksista

Talousarvion painotukset voivat vahvistaa Kuopion yritysmyönteisyyttä, investointikykyä, työpaikkojen syntyä ja yritysten kasvua, kun yrityspalvelut, tontit, infrastruktuuri, osaaminen ja rahoitus muodostavat toimivan kokonaisuuden. Keskeisiä riskejä ovat talouden tasapainottamisen vaikutukset, investointien viivästyminen sekä hallinnollisten prosessien hitaus, jotka voivat heikentää kasvutoimien vaikuttavuutta. Yritysvaikutusten hallinta edellyttää varhaista yritysvuoropuhelua, yritysten ja alueiden erojen tunnistamista, ennakoitavaa päätöksentekoa sekä mittareita palvelujen sujuvuuden, investointien, työvoiman saatavuuden ja markkinoiden toimivuuden seurantaan.

Vuoden 2027 talousarvion yritysvaikutukset arvioidaan kokonaisuutena merkittäviksi ja pitkäaikaisesti myönteisiksi. Vaikutukset näkyvät erityisesti yritysten toimintaympäristössä, investoinneissa, kasvussa ja uudistumisessa, osaavan työvoiman saatavuudessa, työpaikkojen syntymisessä, saavutettavuudessa ja asiakasvirroissa. Kielteiset vaikutukset voivat liittyä talouden tasapainottamiseen, kustannusten nousuun, investointien ja hankintojen mahdolliseen vähenemiseen sekä julkisen ja yksityisen palvelutuotannon rajapintaan. Yksittäisten hankkeiden ja toimenpiteiden yritysvaikutukset arvioidaan erikseen valmistelun yhteydessä.

Maaseutuvaikutukset

Talousarvion ratkaisut vaikuttavat maaseudun palveluihin, elinvoimaan, asumiseen, saavutettavuuteen, osallisuuteen ja huoltovarmuuteen. Myönteiset vaikutukset vahvistuvat, kun toimet kohdennetaan alueellisesti ja valmistellaan yhdessä kylien, pitäjäraatien, yritysten ja yhdistysten kanssa. Riskinä on, että koko kaupunkia koskevat ratkaisut eivät huomioi riittävästi pitkien etäisyyksien, harvan asutuksen ja paikallisten palvelutarpeiden erityispiirteitä.

Myönteiset vaikutukset maaseutuun

- Elinkeinot, työ ja yrittäjyys: Kiertotalous, vihreä siirtymä, hajautettu energia, matkailu sekä yritys- ja työllisyyspalvelujen kehittäminen voivat vahvistaa maaseudun yritysten kasvua, rekrytointeja, työllisyyttä ja toimeentuloa.
- Asuminen, kylien elinvoima ja infrastruktuuri: Rakennuspaikkojen, maankäytön, liikenneyhteyksien ja tietoliikenneyhteyksien kehittäminen tukee maaseudulle sijoittumista, monipaikkaisuutta, etätyötä ja kylien palvelupohjaa.
- Palvelut, saavutettavuus ja digitaalisuus: Asiointiliikenne, lähipalvelut, etäpalvelut ja monimuotoiset palveluratkaisut voivat parantaa palvelujen saatavuutta pitkien etäisyyksien alueilla, kun samalla huomioidaan käyttäjien digivalmiudet.
- Lähidemokratia, yhteisöllisyys ja kulttuuri: Pitäjäraadit, maaseutufoorumi, kyläyhdistykset, kulttuuri-, liikunta- ja yhteisöpalvelut vahvistavat osallisuutta, yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja alueiden pitovoimaa.
- Lähiruoka, luonto ja huoltovarmuus: Paikallinen ruoantuotanto, maa- ja metsätalous, luonnon monimuotoisuus, ilmastotyö, hajautettu energia ja paikalliset verkostot vahvistavat huoltovarmuutta, kriisinsietokykyä ja maaseudun vetovoimaa.
- Maaseudun tunnettuus: Koko Kuopion markkinointi ja maaseutualueiden viestinnälliset sisällöt voivat tehdä asumisen, yrittäjyyden, matkailun ja vapaa-ajan mahdollisuuksia näkyvämmiksi.

Kielteiset vaikutukset ja riskit

- Palveluverkon supistaminen ja palvelujen keskittäminen voivat pidentää asiointi-, koulu- ja harrastusmatkoja sekä heikentää kylien veto- ja pitovoimaa.
- Joukkoliikenteen vähäisyys, tieverkon kunto, maksujen nousu ja liikkumiskustannukset voivat heikentää palvelujen, työn, opiskelun ja harrastusten saavutettavuutta.
- Digitaalisiin palveluihin siirtyminen voi lisätä eriarvoisuutta, jos tietoliikenneyhteydet, digitaidot tai henkilökohtaisen palvelun vaihtoehdot eivät riitä.
- Investointien, kasvun ja kehittämistoimien painottuminen keskustaan voi jättää maaseudun infrastruktuurin, virkistys- ja liikuntapaikat sekä matkailukohteet jälkeen kehityksestä.
- Talouden tasapainottaminen, avustusten väheneminen ja henkilöstöresurssien niukkuus voivat heikentää paikallista kulttuuri-, yhteisö- ja osallistumistoimintaa.

- Ruokapalvelujen muutokset voivat luoda uusia markkinoita, mutta aiheuttaa sopeutumispaineita liha- ja maitotiloille ilman yhteistyötä ja uusia markkinakanavia.

Palvelut, saavutettavuus ja osallisuus

- Maaseudun palveluja tulee tarkastella fyysisten lähipalvelujen, liikkuvien palvelujen, etäpalvelujen, kuljetusten ja seudullisen yhteistyön kokonaisuutena.
- Koulujen, varhaiskasvatuksen, tie-, joukkoliikenne- ja tietoliikenneyhteyksien saavutettavuus vaikuttaa asumispäätöksiin, työssäkäyntiin, yrittäjyyteen ja kylien elinvoimaan.
- Pitäjäraadit, kyläyhdistykset, yritykset ja asukkaat tulee ottaa mukaan jo suunnitteluvaiheessa, koska vaikutukset vaihtelevat alueittain eikä koko kaupungin keskiarvo riitä arvioinnin pohjaksi.

Huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus

- Maa- ja metsätalous, lähiruoka, kyläkaupat, kylätalot, koulut, hajautettu energia, tietoliikenneyhteydet ja paikalliset verkostot ovat osa kaupungin huoltovarmuutta ja kriisinsietokykyä.
- Maaseudun perusrakenteet ja paikallinen toimintakyky tulee nähdä kustannusten lisäksi strategisina voimavaroina.

Arvioinnin puutteet ja seurannan tarpeet

- Maaseutuvaikutuksia tulee eritellä toimialoittain, alueittain sekä eri väestö- ja yritysryhmien näkökulmasta.
- Seurannassa tarvitaan alueellisia mittareita väestökehityksestä, rakennuspaikoista, työpaikoista, yrityksistä, maaseutumatkailusta, palvelumatkoista, joukkoliikenteestä, harrastusmahdollisuuksista, tietoliikenneyhteyksistä ja koetusta saavutettavuudesta.
- Osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja huoltovarmuutta tulee seurata pitäjäraatien, kyläyhdistysten, seurojen, lähiruoan osuuden, paikallisten tuotantoketjujen sekä varautumis- ja yhteistyörakenteiden kautta.

Johtopäätös maaseutuvaikutuksista

Talousarvion tavoitteet voivat vahvistaa Kuopion maaseudun elinvoimaa, yrittäjyyttä, asumista, matkailua, luontoarvoja ja huoltovarmuutta, jos toimet kohdennetaan myös keskusta-alueen ulkopuolelle ja palvelujen, liikkumisen sekä tietoliikenneyhteyksien saavutettavuus turvataan. Keskeistä on arvioida ratkaisut aluekohtaisesti, tunnistaa palvelumuutosten kerrannaisvaikutukset ja osallistaa pitäjäraadit, kyläyhteisöt sekä paikalliset yritykset valmisteluun ja seurantaan.

Maaseutuvaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi, mutta vaikutusten toteutuminen riippuu palvelujen saavutettavuudesta, asiointi- ja liikenneratkaisuista, yritystoiminnan ja työllisyyden tuesta, asumismahdollisuuksista, lähidemokratiasta sekä investointien alueellisesta kohdentumisesta. Keskeisiä riskejä ovat palvelujen keskittäminen, pitkät etäisyydet, maksujen nousu, digitaalisten palvelujen rajoitteet ja kasvun epätasainen jakautuminen. Myönteisiä vaikutuksia voidaan vahvistaa turvaamalla tarpeeseen perustuvat lähi- ja asiointipalvelut, huomioimalla maaseudun erityisolosuhteet ja osallistamalla paikalliset toimijat jatkovalmisteluun.

Talousarvion ja -suunnitelman rakenne, sitovuus ja seuranta

Talousarvion rakenne

Talousarviossa on strategia-, käyttötalous-, investointi-, tuloslaskelma- ja rahoitusosa. Strategiaosassa esitetään kaupunginvaltuustoon nähden kaupunkistrategiaa vuonna 2026 toteuttavat sitovat tavoitteet.

Talousarvion sitovuus

Talousarvion hyväksymisen yhteydessä päätetään sitovuustasosta. Sitovuustaso määritellään talousarvion käyttötalous-, investointi-, tuloslaskelma- ja rahoitusosalle sekä taseyksiköille erikseen osoittamalla, mitkä erät ovat valtuustoon nähden sitovia. Vuoden 2027 talousarvion sitovat erät ovat taulukkoon merkityn mukaiset.

	TP 2025 1 000 €	TA+M 2026 1 000 €	TA 2027 1 000 €
Käyttötalous (toimintakate)			
Keskusvaalilautakunta		-35	-235
Tarkastuslautakunta		-344	-376
Konsernijaosto		-23 118	-25 199
Elinvoimajaosto/Strategia ja viestintä		-3 311	-3 514
Elinvoimajaosto/Yrityspalvelu ja työllisyyspalvelu		-35 738	-38 056
Kaupunkirakennelautakunta		589	-1 151
Sivistyslautakunta		-260 057	-265 654
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta		-48 426	-46 986
Tuloslaskelma			
Verotulot	301 723	313 600	326 400
Valtionosuudet	46 709	55 322	52 065
Rahoitustulot ja -menot, netto	11 284	9 938	11 648
Rahoituslaskelma			
Antolainasaamisten lisäykset	-255	-9 900	
Antolainasaamisten vähennykset	6 493	6 500	6 950
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	100 000	90 000	70 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-88 098	-76 850	-66 800

	TP 2025 1 000 €	TA+M 2026 1 000 €	TA 2027 1 000 €
Investointiosa			
Tietokoneohjelmistot			
Kaupunginhallitus, menot		-20	
ICT-hankinnat, tietokone- ja viestintälaitteet *			
Kaupunginhallitus, menot *	-135		
Sivistyslautakunta, menot *	-651		
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta, menot *	-172		
Maa- ja vesialueet, tulot	118	500	250
Maa- ja vesialueet, menot	-931	-3 000	-3 000
Elinkeinoalueet, tulot	509		
Elinkeinoalueet, menot	-2 096	-3 500	-4 250
Uudet alueet, tulot	1 402		
Uudet alueet, menot	-10 145	-7 930	-3 120
Uudet väyläinvestoinnit, tulot			
Uudet väyläinvestoinnit, menot	-54	-500	-475
Katu- ja tieverkon sekä siltojen saneeraus, tulot	93		
Katu- ja tieverkon sekä siltojen saneeraus, menot	-9 528	-10 360	-15 950
Yleisten alueiden saneeraus, tulot	17		
Yleisten alueiden saneeraus, menot	-1 538	-1 780	-1 780
Liikuntapaikat, tulot	387	390	
Liikuntapaikat, menot	-1 510	-5 000	-2 960
Muu yhdyskuntarakentaminen, tulot	24	300	200
Muu yhdyskuntarakentaminen, menot	-1 010	-1 320	-1 570
Tietoliikenneverkot, menot *		-150	-140
Koneet ja kalusto *			
Kaupunginhallitus, menot *		-60	-20
Kaupunkirakennelautakunta, menot	-33	-85	-65
Sivistyslautakunta, menot *	-960	-4 585	-4 560
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta, menot *	-485	-1 052	-773
Muut aineelliset hyödykkeet, menot	-54	-80	-80
Osakkeet ja osuudet, tulot	2 284	916	1 555
Osakkeet ja osuudet, menot	-1 723	-10 707	-1 527

Taseyksiköt

Kuopion Tilapalvelut

Tuloslaskelma

Korvaus peruspääomasta	-17 700	-31 355	-23 250
Tilikauden yli-/alijäämä	5 066	0	0

Investoinnit

Investointitulot ja -menot investointiosassa esitetyllä hanketasolla			

Kuopion työllisyysalue

Tuloslaskelma

Tilikauden yli-/alijäämä	0	0	0

* Esitystavan muutos v. 2026 alkaen

Käyttötalousosassa toimintakate sitoo lautakuntia ja jaostoja, jotka on lueteltu taulukossa sivulla 70. Kyseisillä lautakunnilla ja jaostoilla on oikeus tehdä tuloarvioiden ja määrärahojen muutoksia, kun ne eivät muuta toimintakatetta. Toimintakatteeseen vaikuttavat ja toimielinten väliset muutokset on valtuuston hyväksyttävä.

Tuloslaskelmaosassa sitovia eriä ovat verotulot ja valtionosuudet, rahoitustulojen ja -menojen yhteismäärä.

Rahoitusosassa sitovia eriä ovat antolainasaamisten lisäykset ja vähennykset, pitkäaikaisten lainojen lisäys ja vähennys sekä lyhytaikaisten lainojen (kuntatodistusten) muutos.

Investointiosassa ydinkaupungin ja taseyksikön investointimenot ja -tulot ovat valtuustoon nähden sitovia hanketasolla. Hankkeet voivat olla yksilöityjä tai suurempia kokonaisuuksia.

Talousarvion liite sisältää informaatiota väestökehityksestä. Liite ei ole talousarvion sitova osa.

Kaupunginhallituksella ja lautakunnilla on oikeus tehdä omien investointihankkeidensa välisiä määrärahasiirtoja. Määrärahaa ei kuitenkaan voi siirtää sellaiselle hankkeelle tai kohteelle, johon talousarviovuodelle ei ole varattu määrärahaa. Kaikki talousarvion investointihankkeet, joiden kustannusarviot tai lopullisiksi kokonaiskustannuksiksi tarkoitetut rahoitusvaraukset nousevat enemmän kuin alle 2,5 milj. euron hankkeissa 20 % ja muissa 0,5 milj. euroa, on käsiteltävä uudelleen kaupunginhallituksessa.

Talousarvio ja taloussuunnitelma sisältävät investointisuunnitelman vuosille 2027–2030. Valtuustoon nähden sitovia ovat investointimäärärahat vuodelle 2027.

Sitovuustason puitteissa tehdyt talousarviomuutokset tuodaan valtuustolle tiedoksi. Tekniset talousarviomuutokset voidaan toteuttaa toimielimen sisällä lautakunnan tai jaoston päätöksellä. Kaikki talousarviomuutokset on käsiteltävä talousarviovuoden aikana.

Talousarviossa annettavat toimintavaltuudet

Investoinnit

Talousarviossa on varattava toteutettavia investointeja varten määräraha. Investointihankkeisiin saatava valtionosuus tai muu ulkopuolinen rahoitusosuus tulee huomioida hankkeen tuloarviona. Mikäli talousarviossa ei ole määrärahavarausta tulee tehdä talousarviomuutos ennen investoinnin toteuttamis- tai rakentamispäätöstä. Omaisuuden myynneistä budjetoidaan tuloksi kohteen tasearvo.

Kaupunginhallitus vastaa talonrakennushankkeiden toteuttamisesta ja rahoituksen varaamisesta talousarvioon. Palvelutoiminnan näkemys sitä varten tehtävän tilahankkeen sisällöstä välittyy hankesuunnitelman kautta.

Kaupunginvaltuusto antaa talousarviossa valtuutuksen jatkaa jo aloitetut, mutta useammalle vuodelle jakautuvat, keskeneräiset investointihankkeet vuodelle 2027 varatun kohdekohtaisen määrärahan puitteissa tai sisältyen nk. hankkeiden päättämiseen varattuun määrärahaan.

Kaupunginvaltuusto antaa kaupunginhallitukselle valtuuden käynnistää uusien yritystilojen ja -alueiden rakentamis- ja ostohankkeita sekä kaupungin kehityksen kannalta olennaisia investointeina käsiteltäviä kumppanuus- ja kehityshankkeita kokonaiskustannusarvioltaan enintään 5 milj. euron rajaan saakka. Mahdolliset hankkeet tuodaan kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi talousarviomuutoksina. Mikäli yritystilojen osalta toteutustapa on sitova lunastussopimus, siirtyy hankkeen investointikustannus lainasaamiseksi sopimusosapuolelta ja lunastushinta käsitellään investointitulona kaupungin kirjanpidossa.

Pitkäaikaisten lainojen ottaminen

Kaupunginvaltuusto oikeuttaa talousjohtajan ottamaan uutta pitkäaikaista lainaa talousarvion rahoitusosan sitovien erien osoittamissa rajoissa. Lisäksi kaupunginvaltuusto oikeuttaa kaupunginhallituksen ylittämään lainojen

nettomuutoksen sillä määrällä, millä talousarvioon sisältymättömiä investointihankkeita toteutetaan edellä mainitun 5 milj. euron käynnistämisvaltuuden puitteissa talousarviovuoden aikana.

Tilapäisluoton ottaminen

Kaupunginvaltuusto oikeuttaa talousjohtajan nostamaan tilapäisluottoa enintään 50 milj. euroa maksuvalmiuden turvaamiseksi.

Talousarvioon sisältyvät riskit

Kuopion kaupungin riskienhallinta on olennainen osa strategista ja operatiivista johtamista. Sen tavoitteena on tukea kaupungin toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista, varmistaa palvelujen jatkuvuus sekä edistää vastuullista ja läpinäkyvää päätöksentekoa. Riskienhallinta perustuu kaupunginvaltuuston hyväksymään riskienhallintapolitiikkaan sekä kaupunginhallituksen hyväksymään sisäisen valvonnan ohjeistukseen. Riskienhallintaa koordinoi kaupunginhallituksen asettama riskienhallintatyöryhmä, jonka tehtävänä on muun muassa ohjeistusten laatiminen ja päivittäminen, koulutusten suunnittelu, arviointimallien kehittäminen sekä kaupunkitasoisten riskien ja epävarmuustekijöiden arviointi. Riskienhallinnan järjestämisessä painotetaan ennakoivaa otetta, yhteistä vastuuta ja jatkuvaa kehittämistä. Riskienhallinta kuuluu kaikille toimielimille ja yksiköille, ja se sisältyy osaksi johtamisjärjestelmää.

Talousarvioon sisältyy useita riskejä ja epävarmuustekijöitä, jotka on tunnistettu kaupungin strategisen, taloudellisen ja operatiivisen toiminnan näkökulmasta. Strategisiksi riskeiksi on arvioitu muun muassa palvelutarpeen kasvun ylittäminen käytettävissä olevien resurssien näkökulmasta, erityisesti työllisyyspalveluissa. Toisaalta riskin muodostaa käytettävissä olevien resurssien riittämättömyys suhteessa palvelutarpeeseen. Strategisena riskinä voidaan myös pitää muutoskyvykkyyden puutetta esimerkiksi tekoälymurroksen suhteen.

Taloudellisia riskejä aiheuttavat valtion toimenpiteet, korkotason vaihtelut, kaupungin velkaantuminen sekä tulorahoituksen riittämättömyys investointien kattamiseen.

Operatiivisella tasolla riskejä liittyy johtamisjärjestelmän toimeenpanoon ja johtamisresurssin epätasapuoliseen jakautumiseen, avainhenkilöiden saatavuuteen, esihenkilöiden ja henkilöstön jaksamiseen sekä rekrytointihaasteisiin. ICT- ja kyberriskit, kuten tietoturva- ja tietosuojapoikkeamat, osaamiseen liittyvät puutteet sekä järjestelmien häiriöt, voivat vaarantaa palvelujen jatkuvuuden.

Vahinkoriskeihin kuuluvat fyysiset vahingot, kuten tulipalot, ilkivalta ja luonnonilmiöt, sekä henkilöstöön kohdistuvat uhkatilanteet erityisesti asiakastyössä. Näiden riskien hallinta edellyttää tarkoituksenmukaista vakuuttamista, toiminta- ja pelastussuunnitelmien ajantasaisuutta sekä henkilöstön koulutusta ja uhkatilanteissa toimimisen harjoittelua.

Toimintaympäristön epävarmuus, kuten lainsäädännön muutokset, digitalisaation vaikutukset ja ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet, lisäävät riskejä kaupungin palvelutuotannossa. Erityisesti kyberturvallisuus ja hybridivaikuttaminen ovat nousseet keskeisiksi riskitekijöiksi, joihin kaupunki varautuu kehittämällä tietoturvaa, poikkeamien hallintaa ja henkilöstön osaamista. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit, kuten sään ääri-ilmiöt ja vaihtelevat sääolosuhteet sekä lisääntyvät viistosateet aiheuttavat jatkossa enemmän riskejä kaupungin toimitilojen ja infran kestävyydelle ja ihmisten turvallisuudelle.

Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden seuranta

Kaupunginhallitus seuraa talousarvion toteutumista erikseen sovittavan aikataulun puitteissa. Ensimmäinen toteutumaraportti tehdään maaliskuun lopun tilanteesta. Kuukausiraportissa selvitetään sekä talouden toteumaa että koko vuoden ennustetta. Kuukausiraporttiin sisältyvät palvelualueiden ja taseyksiköiden arviot koko vuoden toteutumiseen liittyvistä riskeistä.

Kaupunginvaltuustolle raportoidaan neljä kertaa vuodessa, maalis-, kesä-, syys- ja joulukuun toteutumatilanteen tietojen pohjalta. Puolivuotiskatsaus sisältää strategian ja tavoitteiden toteutumisen seurannan. Kaikki

osavuosikatsaukset sisältävät talouden ja henkilöstön toteutumatiedot ja talousennusteen sekä tietoja kaupunkikonsernista. Neljäs eli viimeinen raportti on tilinpäätös ja se kattaa koko vuoden seurannan.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Kunnanvaltuusto vastaa sisäisenvalvonnan ja riskienhallinnan perusteista ja kunnanhallitus puolestaan vastaa näiden järjestämisestä (Kuntalaki 410/2015). Riskien arviointi ja organisaation toimintaympäristön seuraaminen ovat varautumisen perusta. Sisäinen valvonta varmistaa organisaation tavoitteiden saavuttamisen ja toiminnan laillisuuden, kun taas riskienhallinta tunnistaa ja hallitsee tavoitteita uhkaavia tekijöitä. Kuopion kaupungin riskienhallinnan perustana ovat kaupungin strategia ja siitä johdetut valtuustokauden sekä vuositason toiminnan ja talouden tavoitteet. Suunnitelmallisen riskienhallinnan tavoitteena on edistää yksikön toiminnan häiriöttömyyttä ja tuloksellisuutta sekä siten asetettujen tavoitteiden saavuttamista hyödyntämällä suunnitelmallisesti mahdollisuudet ja hallitsemalla uhkia. Tuloksellinen riskienhallinta on olennainen osa läpinäkyvää, laadukasta ja vastuullista päätöksentekoa, jolloin se pitää sisällään riittävät vaikutusten ja riskien arvioinnit sekä perustuu tosiseikkoihin.

Kuopion kaupungissa toimii kaupunginhallituksen 17.6.2016 asettama riskienhallintatyöryhmä, jonka ydintehtävinä on:

- laatia ja päivittää riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan ohjeet,
- suunnitella koulutussisältöä esihenkilöille ja henkilöstölle,
- laatia ja päivittää riskienhallintatyön toiminta- ja arviointimalli,
- koostaa talousarvioon sisältyvät kaupunkistrategian tavoitteisiin liittyvät riskit ja määritellä kaupunkitasoiset sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan painopisteet, sekä
- arvioida kaupunkitasoisesti merkittävimpien riskien ja epävarmuustekijöiden toteutumista.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukainen ja tuloksellinen järjestäminen koskee kaikkia Kuopion kaupungin ja kaupunkikonserniin kuuluvia toimielimiä ja tilivelvollista johtoa sekä esihenkilöitä. Myös henkilöstön velvollisuutena on toimia lainsäädännön sekä kaupungin määräysten, ohjeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Kuopion kaupungin sisäinen valvonta ja riskienhallinta perustuvat järjestelmälliseen ja dokumentoituun toimintatapaan, jotka on kuvattu kaupunginvaltuuston 13.12.2021 hyväksymässä Kuopion kaupunkikonsernin riskienhallintapolitiikka ja kaupunginhallituksen 23.5.2022 hyväksymässä Sisäinen valvonta osana hyvää hallinto- ja johtamistapaa Kuopion kaupungissa -asiakirjoissa.

Tilivelvolliset viranhaltijat

Kuntalain 125 §:n mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavat viranhaltijat. Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia, mutta kunnan muiden toimielinten jäsenet ovat. Tilivelvollisella on henkilökohtainen vastuu johtamastaan toiminnasta ja sen valvonnasta

Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, viranhaltijaan voidaan kohdistaa muistutus tilintarkastajan antamassa tilintarkastuskertomuksessa ja viranhaltijalle voidaan myöntää tai olla myöntämättä vastuuvapaus. Tilivelvollinen vastaa toiminnan ja talouden osalta sekä omasta että alaistensa tekemisestä ja siitä mitä jää hoitamatta. Tilivelvollisella on vastuu sisäisen valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja jatkuvasta ylläpidosta johtamansa toiminnan osalta. Sisäinen valvonta tarkoittaa toimintatapoja, joilla varmistetaan toiminnan lainmukaisuus, resurssien optimaalinen käyttö sekä johtamiseen käytettävän tiedon riittävyys. Kuntalain 125 §:n mukaan tilintarkastajan on tilintarkastuskertomuksessaan sisällytettävä lausunto mm. sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä esitys vastuuvapauden myöntämisestä ja mahdollisesta muistutuksesta, joka voidaan kohdistaa tilivelvolliseen. Muistutuksen edellytyksenä on, että tilivelvollinen on toiminut vastoin lakia tai valtuuston päätöksiä eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen. Tilivelvollisuuden puuttuminen ei vapauta esimiestä valvontavastuusta. Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat kunnan toimielimen jäsenet sekä asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavat viranhaltijat. Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia, mutta kunnan muiden toimielinten jäsenet ovat. Tilivelvollisella on henkilökohtainen vastuu johtamastaan toiminnasta ja sen valvonnasta.

Kuopion kaupungin tilivelvollisia viranhaltijoita ovat

- kaupunginjohtaja
- elinvoimajohtaja
- sivistysjohtaja
- vastuualuejohtajat
    - Yhteiset palvelut: hallintojohtaja, henkilöstöjohtaja, talousjohtaja ja tietohallintojohtaja
    - Elinvoiman toimiala: elinkeinojohtaja, työllisyysaluejohtaja, kaupunkisuunnittelujohtaja, kaupungininsinööri, kiinteistöjohtaja ja ympäristöjohtaja.
    - Sivistystoimiala: opetusjohtaja, kasvatusjohtaja ja liikunta- ja kulttuurijohtaja
    - Strategia ja viestintä: strategia- ja viestintäjohtaja
- Savo-Pielisen jätelautakunnan esittelijä
- Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan esittelijä
- Tilapalvelujen toimitilajohtaja
- Työllisyysaluejohtaja Kuopion työllisyysaluelautakunnan esittelijänä

Alijäämän kattamisvelvollisuus

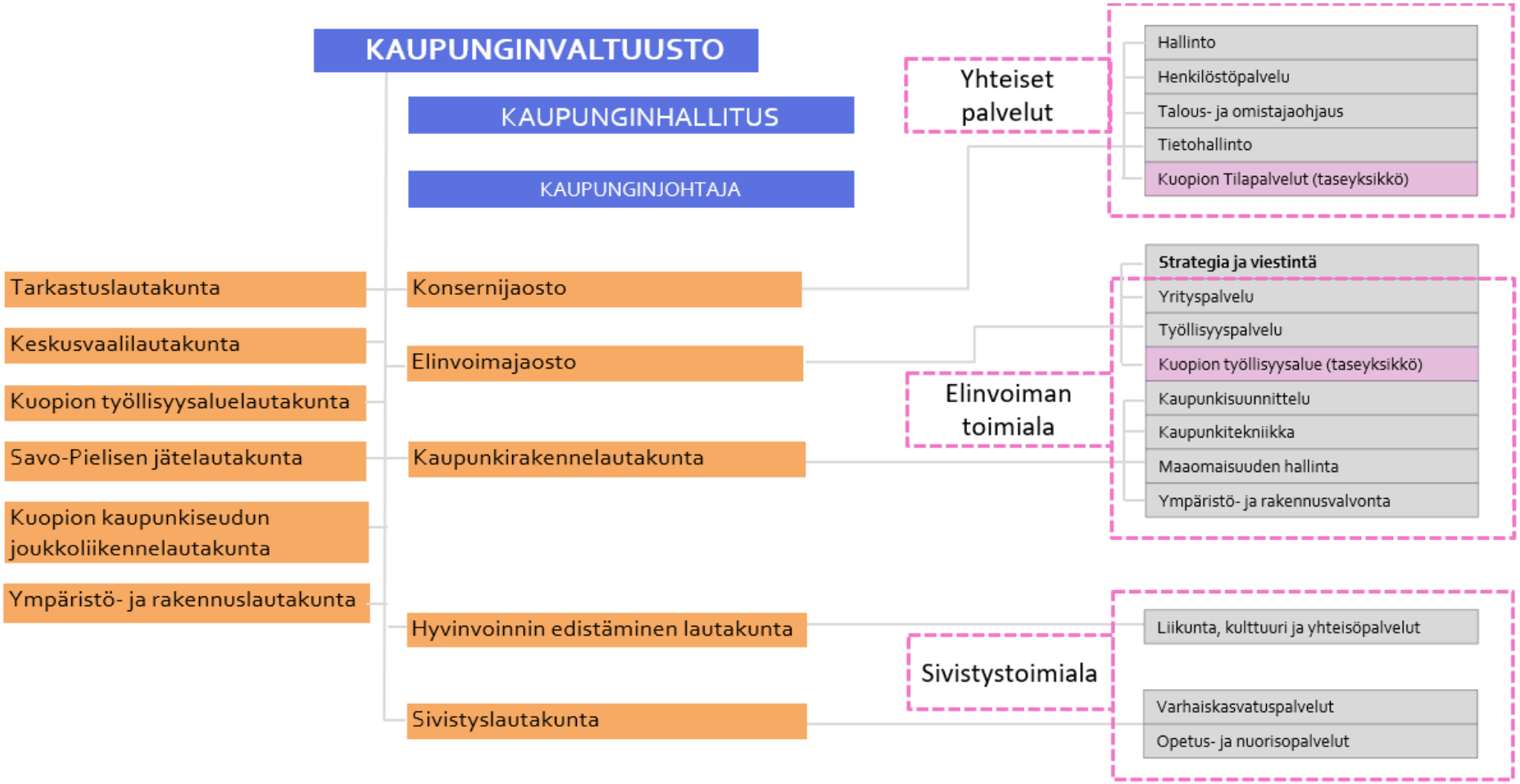
Kuntalain 110 §:n 3 momentin mukaan kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kaupungilla ei ole vuonna 2026 kuntalain mukaista taloussuunnitelmassa katettavaa alijäämää.

Tilinpäätöksessä 2025 kumulatiivinen ylijäämä on 176,9 milj. euroa. Tilinpäätöksen vuodelta 2026 ennakoidaan syyskuussa tehdyn ennusteen mukaan olevan 8,5 milj. euroa ylijäämäinen. Vuoden 2027 talousarvion tuloslaskelma näyttää 0,5 milj. euron ylijäämää. Kumulatiivisen ylijäämän arvioidaan näillä tekijöillä olevan vuoden 2027 lopussa 185,9 milj. euroa.

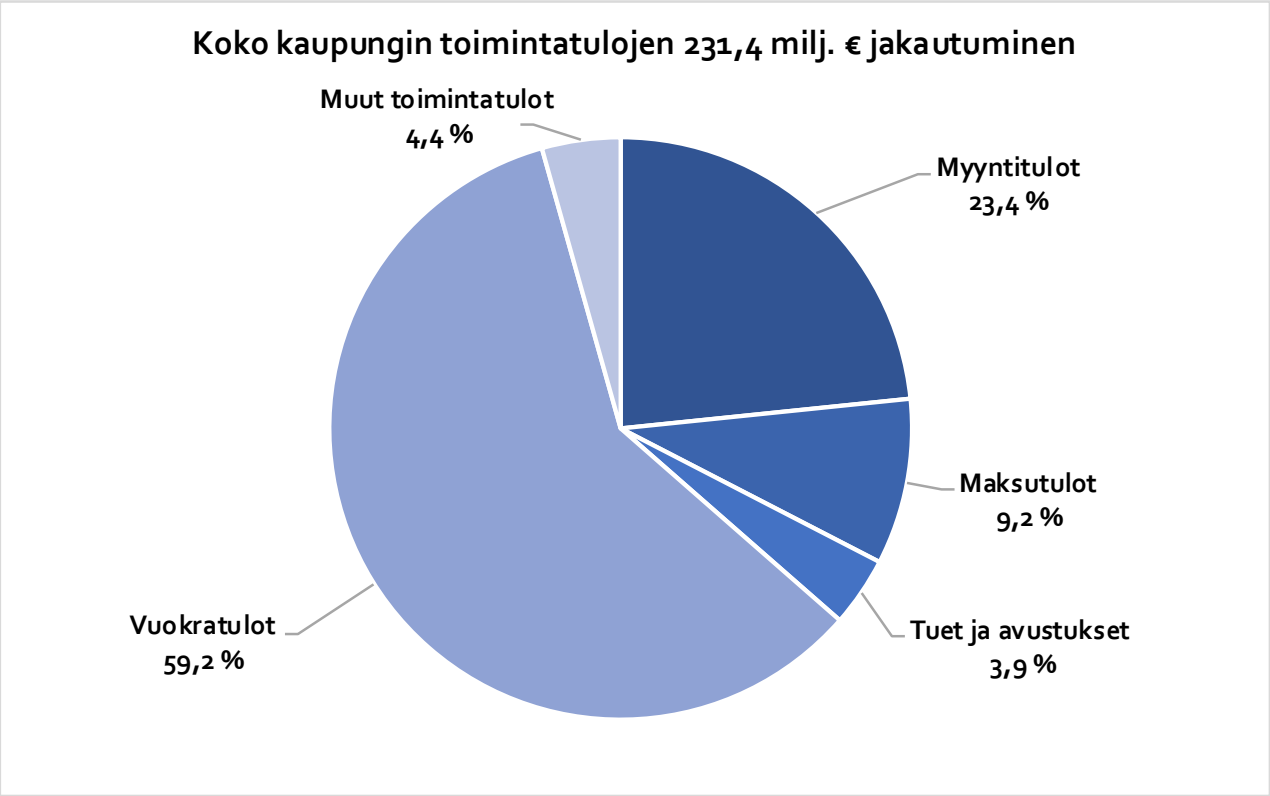
Kaupungin talous on taseessa olevasta ylijäämästä huolimatta ollut pitkän aikaa rakenteellisesti alijäämäinen. Tätä vääristymää on korjattu toukokuussa 2024 kaupunginvaltuuston hyväksymän talouden tasapainotusohjelman toimenpiteillä. Ohjelman tavoitteeksi asetettu tasapainoinen talous on toteutumassa vuoden 2027 talousarvion mukaan. Kaupunginvaltuuston 8.6.2026 päättämä Kukoistava Kuopio -strategiaohjelma asettaa tuleville vuosille selkeät talouden kokonaishallinnan puitteet.

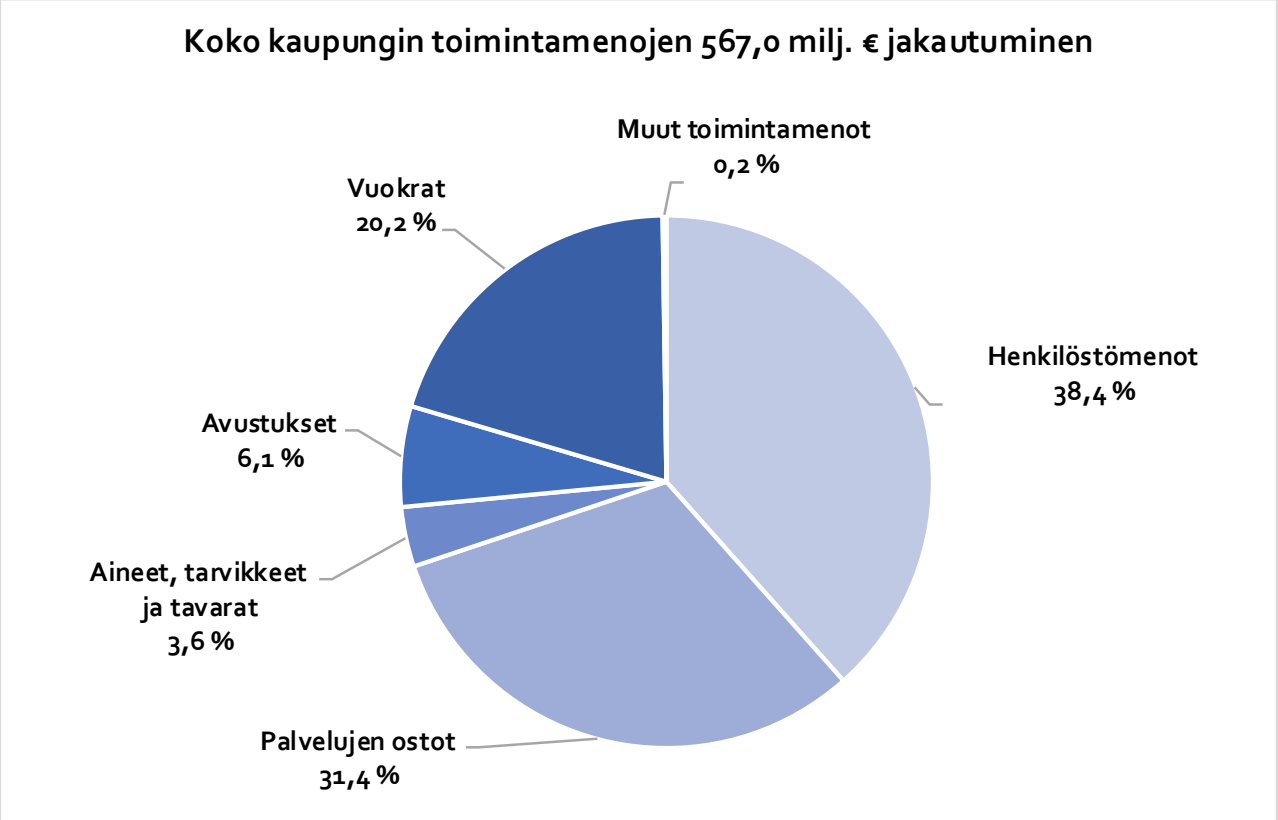
Käyttötalousosa

Kuopion kaupungin organisaatio

Toimintatulojen ja -menojen jakautuminen

Keskusvaalilautakunta

Keskusvaalilautakunta on lakisääteinen kunnan toimielin, jonka tehtävänä on huolehtia vaalien järjestelyistä vaalilain mukaan.

Määrärahat on varattu eduskuntavaaleihin 18.4.2027.

Määrärahat

Keskusvaalilautakunta 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT	144	0	230	230	
TOIMINTAMENOT	-772	-35	-465	-430	1 228,6 %
TOIMINTAKATE	**-628**	**-35**	**-235**	**-200**	**571,4 %**

Tarkastuslautakunta

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan mm. valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista sekä toiminnan tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset.

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja vastaavat kaupungin ulkoisesta valvonnasta kuntalain, hallintosäännön ja tarkastustoimiston toimintasäännön mukaisesti. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista, saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi ja julkaista ilmoitukset kaupungin verkkosivuilla.

Tarkastuslautakunnan alaisena hallinnon ja talouden tarkastusyksikkönä toimii tarkastustoimisto (2 htv), jonka tehtävänä on Kuopion kaupungin hallintosäännön 84 §:n mukaan valmistella tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja toteuttaa hallinnon ja talouden tarkastusta sekä avustaa tilintarkastajaa. Tarkastustoimiston tehtävistä säädetään tarkemmin tarkastustoimiston toimintasäännössä.

Kuntalain 121 §:n 6 kohdan ja Kuopion kaupungin hallintosäännön 78 §:n 4 kohdan mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on tehdä esitys tarkastuslautakunnan talousarvioksi.

Määrärahat

Tarkastuslautakunta 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT	0	0	0	0	
TOIMINTAMENOT	-283	-344	-376	-31	9,1 %
TOIMINTAKATE	**-283**	**-344**	**-376**	**-31**	**9,1 %**

Konsernijaosto

Toiminnan kuvaus

Konsernijaoston alaiseen toimintaan kuuluvat yhteisiin palveluihin sijoittuvat hallinnon, henkilöstöpalvelun, talous- ja omistajaohjauksen, tietohallinnon sekä Kuopion Tilapalveluiden vastuualueet.

Hallinto vastaa keskitetyistä hallintopalveluista ja kaupunkiyhteisistä toimistopalveluista, kaupungin päätöksenteon valmistelun ja täytäntöönpanon ohjaamisesta, tiedonhallinnasta, kaupungin valmiuden, varautumisen ja turvallisuuden koordinoinnista sekä juridisesta tuesta.

Henkilöstöpalvelu vastaa keskitettyjen työnantajatehtävien, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelujen ja palvelussuhdeasioiden järjestämisestä.

Talous- ja omistajaohjaus vastaa kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden ohjauksesta sekä toiminnan ja talouden yhteensovittamisesta, kaupungin talouden suunnittelu- ja seurantaprosessien ohjauksesta, rahoituksesta ja maksuliikenteestä, sisäisen laskennan ohjauksesta, hankintojen ohjauksesta ja konserniohjauksesta.

Tietohallinto vastaa ICT-palveluiden järjestämisestä, laadunseurannasta ja ICT-toimittajayhteistyöstä sekä kokonaisarkkitehtuurin hallinnasta. Lisäksi tietohallinto edistää toimintaprosessien digitalisaatiota yhteistyössä kaupungin palveluyksiköiden kanssa.

Kuopion Tilapalvelut vastaa kaupunkitasoisesta toimitilajohtamisesta. Kuopion Tilapalvelut on erillinen taseyksikkö.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kuntatalouden toimintaympäristö säilyy epävarmana, vaikka yleisen talouskehityksen ennakoidaan vähitellen vahvistuvan. Valtiontalouden kiristyminen, kuntien korkea investointitaso sekä kasvavat tehokkuus- ja tuottavuusvaatimukset korostavat talouden ennakoinnin, riskienhallinnan ja vaikuttavan resurssien käytön merkitystä. Investointien rahoitus ja lainakannan hallinta ovat keskeisiä tekijöitä kaupungin taloudellisen liikkumavaran turvaamisessa. Kaupungin rahoitusaseman vahvistamisessa konserniyhteisöjen taloudellinen kehitys, omistaja-arvon kasvattaminen sekä konsernituloutukset muodostavat aiempaa tärkeämmän osan kokonaisuutta.

Yhteiset palvelut tukevat kaupungin toimialoja strategian toteuttamisohjelman toteuttamisessa ja vievät omalta osaltaan strategian tavoitteita käytäntöön. Lisäksi kaupunkiyhteisen hallinnon kehittäminen uusien toimialojen kanssa jatkuu. Henkilöstöpalvelun tehtäviin vaikuttaa edelleen myös operatiivisen johtamisjärjestelmäuudistuksen toimeenpanon seuranta sekä uusien tasopalkkamallien käyttöönotto ja kehittäminen.

Hankintalainsäädännön uudistaminen lisää tarvetta kehittää hankintojen strategista johtamista ja vaikuttavuutta. Omistajaohjauksen näkökulmasta mahdolliset sidosyksikköasemaan liittyvät muutokset voivat edellyttää konserniyhteisöissä omistus- ja rakennejärjestelyjä sekä tiivistä yhteistyötä muiden omistajien kanssa.

Tekoäly on tullut moneen käytössä oleviin palveluun ja tulee jatkossa yhä laajemmin olemaan osa kaupungin toimintaympäristöä. Tekoäly tukiälyksi -hankkeessa tehdyn toimintamallin ja tekoälyosaamisen avulla työprosesseista löytyy yhä enemmän potentiaalia tekoälyn hyödyntämiseen. Tekoälyä voidaan jatkossa hyödyntää hallitusti ja sitä kautta uudistaa ja tehostaa kaupungin eri toimintaprosesseja laajemmin, mutta se vaatii kasvavaa resurssointia.

Kyberturvallisuus on vakiintunut keskeiseksi osaksi kuntien kokonaisturvallisuutta ja digitaalisten palveluiden jatkuvuuden varmistamista. EU:n NIS2-direktiivin kansallinen toimeenpano on tullut voimaan ja julkishallinnon osalta vaatimuksia on sisällytetty tiedonhallintalakiin. Sääntely korostaa riskienhallintaa, tietoturvapoikkeamien käsittelyä, tietojärjestelmien ja tietovarantojen turvallisuutta sekä henkilöstön osaamisen jatkuvaa kehittämistä.

Digitalisaation, pilvipalveluiden, data-alustojen ja tekoälyn käytön laajentuessa kaupungin palveluiden suojaaminen kyberuhilta edellyttää entistä suunnitelmallisempaa hallinnollisen ja teknisen tietoturvan kehittämistä, tilannekuvan ylläpitoa sekä varautumista häiriö- ja poikkeamatilanteisiin.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Hallinnon kehittämisessä hyödynnetään yhteisten palvelujen asiakaskyselyä ja asiakaspalautetta. Arkistopalvelujen kokonaisuutta viedään tiedonhallinnan suuntaan ja lakipalveluissa kehitetään asiakasprosesseja.

Henkilöstöpalvelun keskeisiä toiminnan painopisteitä ovat strategian toimenpideohjelman toteuttaminen ja johtamisjärjestelmäuudistuksen ja -kulttuurin kehittäminen sekä talouden tasapainotusohjelman toimenpiteet. Lisäksi toimialoja tuetaan mm. esihenkilöiden osaamisen kehittämisellä sekä rekrytoinnin ja työnantajamielikuvan kehittämisellä. Henkilöstöjohtamista vahvistetaan oikea-aikaisella viestinnällä sekä henkilöstön osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia vahvistavilla toimintatavoilla ja hyvällä henkilöstösuunnittelulla.

Esihenkilöille suunnattuja työkykyjohtamisen koulutuksia jatketaan vuonna 2027, jolloin sisältöjä syvennetään erityisesti valmistuvan ikäohjelman painopisteet huomioiden. Lisätään tietoisuutta eri työuran vaiheissa olevien työntekijöiden työkyvyn tukemisesta sekä ikään ja mielen hyvinvointiin liittyvistä erityispiirteistä. Työkyvyn tuen tiedolla johtamista kehitetään päivittämällä ohjeita ja toimintamalleja sekä vahvistamalla niiden yhtenäistä hyödyntämistä organisaatiossa. Lisäksi vahvistetaan työn kuormituksen tasapainottamiseen sekä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamiseen liittyviä toimintatapoja.

Henkilöstön osaamisen kehittämistä edistetään kartoittamalla osaamistarpeita ja lisäämällä toimialakohtaisia substanssikoulutuksia digitaaliseen oppimisympäristöön. Perehdyttämiskäytäntöjä yhtenäistetään osana kaupungin perehdytysohjelman kokonaisuudistusta. Vastuualueita tuetaan siten, että henkilöstöresursseja ja osaamista suunnataan strategian toimenpideohjelman ja tulevaisuuden tarpeiden mukaisesti.

Kaupunki on sitoutunut kehittämään toimintaansa ja talouttaan siten, että tulorahoitus turvaa palvelujen järjestämisen ja mahdollistaa välttämättömät investoinnit. Tavoitteena on saavuttaa kuntalain edellyttämä talouden tasapaino vuonna 2027 toteuttamalla talouden tasapainotusohjelman viimeisen vuoden toimenpiteet. Samalla vahvistetaan talouden ohjausta, investointien priorisointia sekä lainakannan hallintaa, jotta kaupungin rahoitusasema säilyy kestävänä myös pitkällä aikavälillä.

Hankintatoimessa otetaan käyttöön uusi hankintaohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa hankintojen strategista johtamista, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Sopimushallintaa ja hankintojen elinkaaren hallintaa kehitetään hyödyntämällä hankinnan elinkaarijärjestelmää.

Omistajaohjauksen painopisteenä on kaupunkikonsernin taloudellisen vaikuttavuuden vahvistaminen. Omistuksia kehitetään kaupungin strategisten tavoitteiden ja ydintehtävien näkökulmasta sekä varaudutaan hankintalainsäädännön mahdollisesti aiheuttamiin muutostarpeisiin. Yhtiökohtaiset omistajastrategiat laaditaan niille yhtiöille, joissa kaupungin omistusosuus on yli 10 prosenttia. Omistuksiin sitoutuneelle pääomalle asetettavat tuottotavoitteet sisällytetään omistajastrategioihin.

Tietohallinto hakee aktiivisesti toimialojen kanssa yhteistyössä ICT-palveluiden kustannustehokkuutta ja laadun parantamista toimintamallien kehittämisen avulla sekä hankintakanavien tehokkaammalla hyödyntämisellä.

Kaupungin kyberturvallisuutta vahvistetaan kehittämällä teknistä tietoturvaa sekä päivittämällä tietoturvaa koskevia linjauksia ja ohjeistuksia muuttuvan kyberuhkaympäristön edellyttämällä tavalla. Lisäksi kehitetään tietosuojaprosesseja palvelemaan paremmin rekisterinpitäjiä toteuttamaan tietosuoja-asetuksen vaatimat toimenpiteet mm. käyttöönottamalla tietosuojan dokumentoinnin kokonaisjärjestelmä.

Toimialojen operatiivisten tietojärjestelmien kehittämishankkeita tuetaan tietohallinnon asiantuntijaresurssien avulla. Suurin kehittämishanke on elinvoiman toimialalla käynnistynyt KATTO-hanke, jossa uudistetaan kaupunkiympäristön maankäytön, paikkatiedon ja rakennetun ympäristön tieto- ja toimintajärjestelmäkokonaisuutta. Hankkeen painopisteinä ovat prosessien digitalisointi, tiedonhallinnan yhtenäistäminen, automaation ja tekoälyn hyödyntäminen, tiedolla johtamisen kehittäminen sekä sähköisten palvelujen parantaminen.

Kaupungin yhteiset

Kaupungin yhteisiin sisältyvä toiminta palvelee koko kaupunkiyhteisöä. Talousarviokohta sisältää mm. kaupunginvaltuuston ja -hallituksen määrärahat, digikehittämisen, verotuskustannukset sekä keskitetysti maksettavat jäsenmaksut ja osuudet, henkilöstömenot, tukipalvelut ja avustukset.

Kaupunginvaltuusto

Valtuuston toimintamenoihin on varattu 0,6 milj. euroa. Toimintamenoihin sisältyy kaupunginvaltuuston puheenjohtajan käyttövarausmääräraha 5 000 euroa. Valtuutettujen ja valtuustoryhmien tukemiseen on varattu yhteensä 73 000 euroa.

Kaupunginhallitus

Kaupunginhallituksen, kaupunkirakennelautakunnan, sivistyslautakunnan ja hyvinvoinnin edistämisen lautakunnan sekä kaupungin ylimmän johdon toimintamenoihin on varattu yhteensä 2,3 milj. euroa. Toimintamenoihin sisältyy kaupunginhallituksen käyttövarausmääräraha 100 000 euroa ja kaupunginhallituksen puheenjohtajan käyttövarausmääräraha 5 000 euroa.

Digikehittäminen

Digikehittäminen sisältää keskitetyt strategiaa edistävät sekä teknisen infrastruktuurin kehittämiseen ja muihin teknologiaprojekteihin varattavat määrärahat. Määrärahaa varataan tekoälyn hallitun hyödyntämisen, datahallinnan, digiturvallisuuden, varautumisen ja tietosuojan kehittämiseen. Yhtenä merkittävänä toimialojen kehittämishankkeena on kaupunkirakennelautakunnan alaisen toiminnan kokonaisjärjestelmähankinta, jolla pyritään korvaamaan useita vanhentuneita järjestelmiä ja uudistamaan laajasti toimintaprosesseja. Digikehittämisen toimintamenoihin on varattu yhteensä 1,85 milj. euroa.

Henkilöstö ja henkilöstön kehittäminen

Keskitettyihin henkilöstöpalveluihin on varattu keskitetty tuloarvio 0,2 milj. euroa ja määräraha 1,8 milj. euroa, jotka sisältävät varaukset mm. palvelussuhdepalveluiden, työsuojelun ja yhteistoiminnan sekä työhyvinvoinnin edistämisen, palkitsemisen, virkistäytymisen ja henkilöstön kehittämisen osalta. Lisäksi henkilöstöpalvelun keskitetyt korotusvaraukset sisältävät kunta-alan eri sopimusalojen paikallisen järjestelyerän ja paikallisen kehittämisohjelmaerän osittain keskitettyä määrärahavarausta 0,5 milj. euroa sekä tavoitteeksi asetetut palkattomat vapaat ja lomarahojen vapaaksi vaihtamiset yhteensä 0,5 milj. euroa.

Muut kaupungin yhteiset

Muut kaupungin yhteiset sisältää keskitetysti maksettavat jäsenmaksut ja osuudet 2 milj. euroa, josta Kuopion, Nilsiän ja Juankosken kaupunkikeskustojen kehittämisyhdistysten avustusten osuus on yhteensä 85 000 euroa. Keskitettyjen talous- ja palkkahallinnon tukipalveluiden määrärahavaraus on 1,6 milj. euroa ja ict-palveluiden varaus 2,8 milj. euroa, joista ict-palveluihin kohdistuu lisäksi 0,2 milj. euron tuloarvio. Verotuskustannuksiin on varattu 1,4 milj. euroa.

Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelu on osa toiminnan kokonaisvaltaista tarkastelua, joka pohjautuu palvelutarpeeseen ja tarvittavaan osaamiseen. Vuonna 2027 yhteisten palveluiden henkilötyövuosissa tapahtuvat muutokset liittyvät uusiin tehtäviin, hankkeiden muutoksiin sekä työtehtävien uudelleen organisointiin, kun luonnollisen poistuman kautta jätetään täyttämättä avoimeksi tulevia työtehtäviä.

Määrärahat vastuualueittain

Kaupungin yhteiset 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT		1 058	1 379	321	30,3 %
TOIMINTAMENOT		-14 734	-17 070	-2 336	15,9 %
TOIMINTAKATE		**-13 676**	**-15 691**	**-2 015**	**14,7 %**

Hallinto 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT		369	534	165	44,7 %
TOIMINTAMENOT		-4 514	-4 663	-149	3,3 %
TOIMINTAKATE		**-4 145**	**-4 129**	**16**	**-0,4 %**

Henkilöstöpalvelu 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT		4	74	70	1 750,0 %
TOIMINTAMENOT		-1 736	-1 758	-22	1,2 %
TOIMINTAKATE		**-1 732**	**-1 684**	**49**	**-2,8 %**

Talous- ja omistajaohjaus 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT		113	144	31	27,4 %
TOIMINTAMENOT		-1 925	-1 967	-42	2,2 %
TOIMINTAKATE		**-1 812**	**-1 823**	**-11**	**0,6 %**

Tietohallinto 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT		55	109	54	98,2 %
TOIMINTAMENOT		-1 808	-1 982	-174	9,6 %
TOIMINTAKATE		**-1 753**	**-1 873**	**-120**	**6,9 %**

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025.

Elinvoimajaosto

Toiminnan kuvaus

Elinvoimajaoston alaiseen toimintaan kuuluvat strategia ja viestintä -vastuualue sekä elinvoiman toimialalta yrityspalvelu (Business Kuopio) ja työllisyyspalvelu -vastuualueet.

Strategia ja viestintä vastaa kaupunkistrategian valmistelusta ja koordinoinnista sekä edistää Kuopion kasvua, vaikuttavuutta ja asukkaiden hyvinvointia viestinnän, markkinoinnin, tiedolla johtamisen, kehittämistoiminnan, asukaskokemuksen sekä edunvalvonnan ja verkostotyön keinoin.

Yrityspalvelu (Business Kuopio) vastaa elinkeinorakenteen vahvistamisesta tukemalla yritysten kasvua ja kehittymistä sekä luomalla kilpailukykyinen toimintaympäristö yrityksille kaupungin ja sen verkostokumppaneiden käytettävissä olevin keinoin.

Työllisyyspalvelu vastaa työllisyyden edistämisestä, työllisyysasioiden kaupunkitasoisesta koordinoinnista sekä kaupungin omien työllisyyspalveluiden tuottamisesta ja työllisyyshankkeiden toteuttamisesta. Lisäksi vastuualue vastaa maahanmuuttaja-asioiden kaupunkitasoisesta koordinoinnista, ohjaus- ja neuvontapalveluista ja kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta. Työllisyyspalvelu vastaa myös eriytettynä seurattavan Kuopion työllisyysalueen työvoimapalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kaupunkien menestys rakentuu yhä vahvemmin kyvylle yhdistää kestävä kasvu, vahva identiteetti, laadukas asukaskokemus, vaikuttava viestintä sekä strategisesti johdettu kehittämis- ja verkostotyö. Kuopion asema suomalaisessa kuntakentässä on vahva: kaupunki on noussut valtakunnallisesti tunnistetuksi kasvukeskukseksi, jonka veto- ja pitovoimaan liittyvät vahvuudet rakentuvat erityisesti turvallisuuden, yhteisöllisyyden, luonnonläheisyyden, sujuvan arjen ja hyvän elämänlaadun varaan. Samalla Kuopion kansallista ja kansainvälistä tunnettuutta on edelleen vahvistettava, jotta kaupungin kilpailukyky näkyy nykyistä vahvemmin osaajien, opiskelijoiden, yritysten, investoijien ja kumppaneiden päätöksissä.

Kuntien toimintaympäristöä muovaavat samanaikaisesti talouden niukkuus, väestörakenteen muutos, työvoiman saatavuus ja kohtaantohaasteet, kaupungistumisen ja alueellisen eriytymisen jatkuminen, digitalisaatio ja tekoälyn nopea kehitys, geopoliittinen epävarmuus sekä luottamusta ja osallisuutta haastava yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri. Muutosten keskellä kaupunkien on kyettävä tekemään aiempaa selkeämpiä strategisia valintoja, kohdentamaan voimavaroja vaikuttavimpiin toimenpiteisiin ja uudistamaan toimintatapoja. Talouden tasapaino ei synny pelkästään sopeuttamalla, vaan myös vahvistamalla kasvua, elinvoimaa, verotulopohjaa ja tuottavuutta.

Vuonna 2027 Suomen talouden odotetaan jatkavan elpymistään. Talouskasvua tukevat korkotason lasku, investointien asteittainen elpyminen sekä kotitalouksien ostovoiman vahvistuminen, mutta kansainväliseen talouskehitykseen liittyy yhä epävarmuustekijöitä. Geopoliittiset jännitteet, kansainvälisen kaupan epävarmuus sekä Euroopan talouskehityksen hitaus voivat edelleen vaikuttaa Suomen vientiin ja yritysten investointihalukkuuteen.

Kuopiossa yritysten toimintaympäristössä on nähtävissä varovaisia myönteisiä signaaleja. Yritysten liikevaihdon kehitys on vuonna 2026 ollut koko maata vahvempaa ja yritysrahoituksen kysynnän kasvu ennakoi investointien lisääntymistä lähivuosina. Pohjoissavolaiset yritykset arvioivat liiketoimintansa näkymät aiempaa myönteisemmiksi, vaikka rakentamisen toimialalla tilanne on edelleen haastava.

Vihreän siirtymän investoinnit, energiaintensiivisen teollisuuden hankkeet ja puhtaan energian ratkaisut luovat edelleen uusia mahdollisuuksia Kuopion alueelle. Tämä näkyy lisääntyneinä sijoittumis-, tontti- ja yhteistyötiedusteluina. Investointien toteutuminen edellyttää riittävää tonttitarjontaa, toimivaa infrastruktuuria sekä alueiden huomioimista maankäytön suunnittelussa.

Työmarkkinoiden toimintaympäristö on muuttunut nopeasti viime vuosina. Heikko suhdannetilanne, työvoiman kysynnän väheneminen ja epävarma talouskehitys ovat lisänneet työttömyyttä ja hidastaneet rekrytointeja. Samalla

avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt, mikä vaikeuttaa erityisesti nuorten, vastavalmistuneiden ja pitkään työttömänä olleiden työllistymistä. Nuorten työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat kasvaneet voimakkaasti, vaikka Kuopion työllisyysalue sijoittuu edelleen valtakunnallisessa vertailussa työllisyyden kokonaiskehityksessä kohtuullisesti vastaavan kokoisiin kaupunkeihin nähden.

Samaan aikaan pitkän aikavälin kehitys korostaa osaavan työvoiman saatavuuden merkitystä. Väestön ikääntyminen, työvoiman eläköityminen ja alueen investoinnit lisäävät työvoiman tarvetta useilla toimialoilla. Työllisyyspalvelujen merkitys osana kaupungin elinvoimapolitiikkaa kasvaa edelleen, sillä työvoiman saatavuus muodostuu yhä useammin yritysten kasvun keskeiseksi edellytykseksi.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Vuonna 2027 strategia ja viestintä -vastuualueen toiminta tukee Kuopion vetovoimaa, luottamusta ja uudistumiskykyä. Toiminnassa vahvistetaan kaupungin tunnettuutta, vetovoimaa ja houkuttelevuutta sekä luodaan edellytyksiä kasvulle, uudistumiselle ja investoinneille.

Vaikuttamista ja vaikuttamisviestintää vahvistetaan kaupungin strategisten tavoitteiden edistämiseksi, erityisinä painopisteinä kaupungin kasvuun, toimintaedellytyksiin ja saavutettavuuteen liittyvät kysymykset. Vaikuttamistyötä tuetaan suunnitelmallisella sidosryhmäyhteistyöllä, viestinnällä sekä verkostotyöllä, jotta Kuopion näkökulmat näkyvät valtakunnallisessa päätöksenteossa. Kansainvälisiä verkostoja ja kumppanuuksia kehitetään tavoitteellisesti kaupungin strategisten päämäärien tukemiseksi.

Asukaskokemuksen kehittäminen sekä vuoropuhelun ja osallisuuden vahvistaminen ovat keskeinen osa vuoden 2027 toimintaa. Kaupunkitasolla kehitetään yhteisiä osallistumisen ja dialogin toimintamalleja, joita voidaan hyödyntää kaupungin toiminnassa ja merkittävissä kehittämiskokonaisuuksissa. Tavoitteena on vahvistaa asukkaiden kokemusta kuulluksi tulemisesta, parantaa osallistumismahdollisuuksia ja lisätä päätöksenteon avoimuutta.

Vahvistetaan strategian ohjaavuutta, seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia. Samalla kehitetään ennakointia, jotta toimintaympäristön muutoksia ja tulevaisuuden kehityssuuntia voidaan hyödyntää päätöksenteossa nykyistä systemaattisemmin. Tavoitteena on parantaa tiedolla johtamista ja luoda yhtenäisiä käytäntöjä strategisten tavoitteiden seurantaan, arviointiin ja toiminnan suuntaamiseen.

Kaupungin strategisten hankkeiden ja ulkopuolisen rahoituksen koordinointia vahvistetaan. Tavoitteena on muodostaa kaupunkitasoinen kokonaiskuva hanketoiminnasta, tukea rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämistä ja varmistaa, että kehittämishankkeet edistävät kaupungin strategisia tavoitteita, uudistumista ja kasvun edellytyksiä.

Yrityspalvelun keskeisiä painopisteitä ovat yritysten kasvun ja investointien mahdollistaminen, yritysalueiden kehittäminen, yritystonttien tarjonnan monipuolistaminen sekä yritysasiakkuuksien ja sijoittumispalveluiden kehittäminen. Samalla jatketaan palveluiden sujuvoittamista ja tonttien myyntiprosessien kehittämistä. Seudullista yhteistyötä kehitetään edelleen muun muassa yritysten sijoittumiseen, toimitiloihin, työvoiman saatavuuteen sekä yrityspalveluihin liittyvissä kokonaisuuksissa. Yhteistyöllä vahvistetaan koko kaupunkiseudun kilpailukykyä ja investointien houkuttelevuutta.

Yrityksen perustamispalveluiden toteuttaminen Business Kuopion omana palveluna aloitetaan 1.1.2027. Muutos mahdollistaa entistä sujuvammat palvelupolut koko yritystoiminnan elinkaaren aikana, asiakastiedon paremman hallinnan ja asiakasprosessien kehittämisen entistä vaikuttavammiksi ja tehokkaammiksi.

KYVYKÄS-kehittämishankkeessa (2025–2027) jatketaan yritysneuvonnan ja proaktiivisen neuvontatyön kehittämistä ja suunniteltuja pilotointeja hankkeen viimeisenä toimintavuonna. Loppuvuodesta digitaalisia ratkaisuja ja yhteistyökäytäntöjä juurrutetaan osaksi normaalia toimintaa. Erityistä huomiota kiinnitetään yritys- ja työllisyyspalveluiden yhteistyöhön, asiakastiedon hyödyntämiseen sekä palveluprosessien vaikuttavuuteen.

Tapahtumakaupungin kehittämisessä painotetaan tapahtumien vaikutusten mittaamista, asiakaslähtöisten palveluprosessien kehittämistä sekä tapahtumien mahdollistamista osana kaupungin elinvoimaa. Tavoitteena on selkeä, tehokas ja asiakaslähtöinen toimintamalli tapahtumajärjestäjille.

Työllisyyspalvelun toiminnan painopisteenä on työllisyysohjelman toimeenpano ja kaupungin elinvoimaa vahvistavien työllisyyspalvelujen kehittäminen. Työnantajapalveluja vahvistetaan ja rekrytointien tukemiseen rakennetaan uusia toimintamalleja yhteistyössä yritysten kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään osaavan työvoiman saatavuuteen, opiskelijoiden ja nuorten työllistymiseen, kansainvälisten osaajien pitovoimaan sekä työvoiman kohtaannon parantamiseen.

Digitaalisten palvelujen ja StudioNavigaattorin toimintaa kehitetään tukemaan työnantajapalveluja, rekrytointeja ja työmarkkinaviestintää. Samalla vahvistetaan tiedolla johtamista sekä tekoälyn hyödyntämistä palvelujen suunnittelussa, viestinnässä ja asiakasohjauksessa. Lisäksi osallistutaan aktiivisesti kaupungin osaamis- ja elinvoimaverkoston kehittämiseen sekä työllisyysohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Strategiset kehittämishankkeet

Kuopion kaupungilla on vuosittain toteutuksessa noin 50–60 ulkoista rahoitusta saavaa hanketta. Lisäksi kaupunki osarahoittaa muiden toteuttamia hankkeita. Suurin osa hankkeista rahoitetaan toimialojen omista määrärahoista. Strategisten kehittämishankkeiden rahoitus on pääosin varattu Kuopion strategian mukaisten EU-hankkeiden sekä Kuopion innovaatioekosysteemisopimuksen hankkeiden kuntarahoitukseen.

Strategisista kehittämishankkeista on vuonna 2027 varauduttu rahoittamaan seuraavia käynnissä ja päätöksenteossa olevia hankkeita.

Kuopion ja valtion välisen innovaatioekosysteemisopimuksen käynnissä olevia ja uusia hankkeita. Sopimuksessa painopisteinä ovat terveys- ja hyvinvointiteknologia sekä vesiklusteri ja kokonaisturvallisuus läpileikkaavana.

- Kuopion vesiosaamisesta kansainväliseen näkyvyyteen ja liiketoimintaa (Kuve) (Savonia, UEF, GTK)
- Vesisektorin kyberturvallisuusosaamisen kehityshanke Savilahteen (Savonia)
- Digitaalinen simulaatio-, harjoitus- ja koulutusympäristö suomalaisesta väestönsuojelusta (Kuopion kaupunki/Hallinnon vastuualue)

Innovaatioekosysteemisopimuksen vetovastuuhankkeet:

- Suomalaiset Innokaupungit ja alueet vauhdittamassa ruokaratkaisujen vientiä (Savonia)
- Vesiosaamisen temaattinen vetovastuuhanke (Veto) (Savonia)

Muut hankkeet:

- PROTO – Prosessikehittämisen toimintamallit (Kuopion kaupunki/Strategian ja viestinnän vastuualue)
- Talent Hub Eastern Finland -hanke (Itä-Suomen yliopisto)
- Pohjois-Savon digitaalinen EU-rahoituskyvykkyyden kehittämismalli (Kuopio Health)

Muu rahoitettu toiminta:

- Maaseudun kehittämiseen kohdistuvaa Leader-toimintaa (Kehittämisyhdistys Kalakukko ry)
- Itä-Suomen yliopiston tekniikan lahjoitusprofessuuria (teknillinen fysiikka, sulautetut järjestelmät) 120 000 euroa/vuosi, yhteensä 600 000 euroa vuosina 2023–2027
- Viksu Kuopio -ohjelman pienet hankkeet (yhteensä 20 000 euroa)
- Kaupunginjohtajan innovaatiopalkintoa, kaupungin hanketoiminnan kehittämistä sekä muita mahdollisia pieniä kehittämishankkeita

Määrärahasta sitomatonta vuodelle 2027 on yhteensä 311 000 euroa ja se kohdennetaan pääsääntöisesti kaupungin omiin strategian mukaisiin kehittämishankkeisiin.

Strategisten kehittämishankkeiden toimintakate on yhteensä 0,72 milj. euroa.

Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelu on osa toiminnan kokonaisvaltaista tarkastelua, joka pohjautuu palvelutarpeeseen ja tarvittavaan osaamiseen. Vastuualueiden työtä kehitetään monialaisessa yhteistyössä siten, että henkilöstön asiantuntemus voidaan kohdentaa mahdollisimman vaikuttavasti kaupungin elinvoiman vahvistamiseen. Vuonna 2027 elinvoimajaoston alaisen toiminnan henkilötyövuosissa tapahtuvat muutokset liittyvät uusiin tehtäviin ja hankkeiden muutoksiin.

Määrärahat vastuualueittain

Strategia ja viestintä	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		343	191	-152	-44,3 %
TOIMINTAMENOT		-3 654	-3 705	-51	1,4 %
TOIMINTAKATE		-3 311	-3 514	-203	6,1 %

Yrityspalvelu	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		219	224	5	2,3 %
TOIMINTAMENOT		-3 514	-3 772	-258	7,3 %
TOIMINTAKATE		-3 295	-3 548	-253	7,7 %

Työllisyyspalvelu	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		3 081	2 460	-621	-20,2 %
TOIMINTAMENOT		-35 524	-36 968	-1 445	4,1 %
TOIMINTAKATE		-32 443	-34 508	-2 066	6,4 %

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025.

Kaupunkirakennelautakunta

Toiminnan kuvaus

Kaupunkirakennelautakunnan alaiseen toimintaan kuuluvat kaupunkisuunnittelu, kaupunkitekniikka, maaomaisuuden hallinta sekä ympäristö- ja rakennusvalvonta -vastuualueet sekä strategiset kaupunkikehityshankkeet -yksikkö.

Kaupunkisuunnittelu vastaa kaupungin maankäytön, asumisen ja liikennejärjestelmän kehittämisestä, kaavoituksesta, palveluverkostosuunnittelun koordinoimisesta sekä joukkoliikenteen järjestämisestä.

Kaupunkitekniikka vastaa kaupungin ja sen liitoskuntien katu-, puisto- ja muiden yleisten alueiden suunnittelusta, rakennuttamisesta, kunnossapidosta ja kehittämisestä.

Maaomaisuuden hallinta vastaa tonttipalveluista, kaupungin omistamien metsä- ja vesialueiden kestävästä hoidosta, käytöstä ja kehittämisestä sekä kiinteistönmuodostus- ja paikkatietopalveluista.

Ympäristö- ja rakennusvalvonta vastaa alueellisesta ympäristönsuojelusta, ympäristöterveydenhuollosta, alueellisesta rakennusvalvonnasta sekä jätehuollon viranomaispalveluista.

Kaupunkikehityksen kärkihankkeet ovat kaupunkitasoisia, poikkihallinnollisia, laajoja ja monitoimijaisia kokonaisuuksia. Strategiset kaupunkikehityshankkeet -yksikön perustehtävä on nimettyjen kärkihankkeiden toteuttamisen edistäminen ja koordinointi sekä hankkeisiin liittyvien tahojen yhteistoiminnan tukeminen kaupunkitasoisesti.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kaupunkirakennelautakunnan alainen toiminta toteuttaa merkittävältä osin kaupungin kasvu- ja kilpailukykystrategian tavoitteita infrastruktuurin, tonttitarjonnan, liikennejärjestelmän sekä kaupunkiympäristön toimivuuden ja laadun osalta. Toiminta vaikuttaa merkittävästi kaupungin vetovoimaisuuteen ja asiakastyytyväisyyteen.

Kukoistava Kuopio -strategiaohjelmassa on kasvatettu strategisten kaupunkikehityshankkeiden merkitystä. Kärkihankkeiden avulla tavoitellaan aiempaa suurempaa vaikuttavuutta kaupungin kehityksessä.

Yleisessä suhdanne- ja taloustilanteessa on signaaleja käänteestä parempaan, mutta parantunut markkinanäkymä ei vielä näy merkittävästi esimerkiksi uusien rakennushankkeiden lisääntymisenä. Matalasuhdannetta kannattaa hyödyntää alueiden pidemmän aikavälin investointivalmiuksien parantamiseen. Tavoitteena on, että suunnittelu, kaavoitus ja muut toteutuksen edellytykset ovat riittävän pitkällä silloin, kun markkinatilanne vahvistuu ja investointeja on mahdollista käynnistää.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmää koskeva laki on tullut voimaan 1.1.2024. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä (Ryhti) kokoaa kuntien ja valtion viranomaisten tietojärjestelmissä olevat alueidenkäytön ja rakentamisen tiedot yhteen. Kuntien tulee toimittaa kaavatiedot kansallisessa kaavatietomallimuodossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään viimeistään 1.1.2029 alkaen.

Korjattu rakentamislaki tuli voimaan 1.1.2025. Rakentamisluvan käsittelyaikatakuu, rakennuksen hiilijalanjälkilaskenta sekä tietomallimuotoinen rakentamislupa tulivat voimaan 1.1.2026 alkaen.

Alueidenkäytön lainsäädännön uudistus etenee kahdessa vaiheessa. Uusi alueidenkäyttölaki sisältää valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ja kaavoitusjärjestelmää koskevat säännökset. Hallitus antoi esityksen uudesta alueidenkäyttölaista eduskunnalle 16.4.2026.

Kaavojen toteuttamisen ja katujen kunnossapidon säädösten uudistus sisältää maankäyttö- ja rakennuslain kuntien maapolitiikkaa, tonttijakoa, katuja ja muita yleisiä alueita, kunnalle yhdyskuntarakentamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamista, maan luovuttamista ja lunastamista, hulevesiä, yleiskaavan ja asemakaavan toteuttamisesta

johtuvaa korvausta sekä kehittämisalueita koskevat säännökset. Tavoitteena on, että hallitus voi antaa lakiesitykset eduskunnalle vuoden 2026 aikana.

Kuopion sisällä on kasvavia ja kehittyviä alueita sekä taantuvia alueita. Kuopion keskeisen kaupunkialueen ja maaseutualueiden väestökehitys on kulkenut eri suuntiin aikavälillä 2010–2023 tarkasteltuna. Kaupunkialueen väkiluku on kasvanut aikavälillä yli 14000 asukkaalla, mikä tarkoittaa n. 17,5 % kasvua. Maaseutualueiden väestömäärä on laskenut yli 3000 asukkaalla, mikä tarkoittaa n. 10,6 % vähentymistä aikavälillä. Kuopion väestönkasvu perustuu muuttovoittoon ja siirtolaisuuteen. Väestörakenteessa tapahtuu merkittäviä muutoksia vanhimpien ikäluokkien suurentuessa ja nuorimpien pienentyessä.

Taloudellinen matalasuhdanne ja valtion rahoituksen väheneminen vaikuttavat toimintaympäristöön. Nykyinen suhdannetilanne ja heikko uusien asuntojen kysyntä ovat vähentäneet asuntotuotantoa. Matalasuhdanne on pudottanut asuntotuotannon edeltävien vuosien 1200 asunnon tasolta noin 300 asuntoon. Vuonna 2026 valmistuu noin 550 uutta asuntoa, mutta vuonna 2027 tuotannon odotetaan jälleen vähenevän. Kohtuuhintaisen asumisen eli valtion korkotuettujen vuokra-asuntojen ja asumisoikeusasuntojen rakentaminen vähenee merkittävästi, koska valtion korkotukivaltuuksia ei riitä isojen kasvukeskusten ulkopuolelle. Taloudellisen epävarmuuden vuoksi asuntotuotannon elpymistä on erittäin vaikea ennustaa tulevalle viisivuotiskaudelle. Rakentamisen matalasuhdanne vaikuttaa myös rakennusvalvonnan ja maaomaisuuden hallintapalvelujen toimintaan.

Kuopion tavoitteena on jo pitkään ollut vahva asuntotuotanto ja hyvät tonttireservit. Kerrostalotonttien varanto on valmistuneissa ja valmistelussa olevien kaavojen kautta hyvällä tasolla. Kysynnän ennustetaan jatkuvan vähäisenä myös vuonna 2027. Viimeiset omakotitontit Hiltulanlahdesta tulee haettavaksi vuonna 2027. Tämän jälkeen pientalojen painopiste siirtyy täydennysrakentamiseen kaavoitettaville alueille.

Elinkeinoalueiden lisäämiseen panostetaan edelleen merkittävästi. Kaupunkisuunnittelussa on vireillä useita uusia yritysalueiden kaavahankkeita. Maanhankintatyötä jatketaan ja kaupungin maanhankintaa on suunnattu tuleviin yritysalueisiin eteläisessä Kuopiossa. Yritystonttien osalta kysyntää on varsinkin suuriin teollisuustontteihin, joihin rakentamista tulisi pinta-alaan nähden mahdollisesti vähän. Tällaiseen kysyntään vastataan käynnissä olevissa Matkuksen ja Hiltulanlahden asemakaavahankkeissa.

Kaupungin maanhankinnassa on viime vuosina onnistuttu hyvin, jonka myötä raakamaavaranto on hyvällä tasolla. Tätä maapoliittista linjaa jatketaan. Valtakunnan tasolla lainsäädäntöön on tullut muutoksia, joiden seurauksena kunnan vahva ja hyvissä ajoin hankittu maanomistus muodostuu entistä tärkeämmäksi.

Kaupungin metsien hoidossa ja käytössä korostuvat metsien kestävä talouskäyttö, virkistyskäyttö, luonnon monimuotoisuus ja hiilinieluista huolehtiminen. Metsien seurantajärjestelmällä seurataan kaupungin metsien hoidon ja käytön kokonaiskestävyyttä. Metsien seurantajärjestelmään kerättävällä tiedolla saadaan tuloksia mm. metsien monimuotoisuuden ja puuston kehittymisestä pitkällä aikavälillä.

Luonnon monimuotoisuusohjelman yhtenä tavoitteena on lisätä kaupungin metsien suojelupinta-alan määrä kymmeneen prosenttiin. Lisäksi tavoitteena on lisätä lehtipuuston, lahopuuston ja vanhojen metsien määrää. Metsien hoitoon laaditulla urakoitsijoille suunnatulla ohjeistuksella parannetaan käytännön työssä metsäluonnon monimuotoisuutta mm. lehti- ja lahopuustoa lisäämällä. Lisääntyvien luonnonsuojelualueiden ja metsien monimuotoisuuden positiivisen kehityksen parantamiseksi on tärkeää pitää hakkuusuunnite kestävällä tasolla. Kestävällä hakkuusuunnitteella turvataan myös metsien hiilinielut pitkällä aikavälillä.

Ilmastonmuutos synnyttää uusia ja kasvavia haasteita kaupunkisuunnittelulle. Maankäytön ja liikkumisen suunnittelussa on pyrittävä kestäviin, päästöjä vähentäviin ratkaisuihin sekä varauduttava ilmaston lämpenemiseen ja sään ääri-ilmiöihin.

Ympäristönsuojelussa näkyvät kaupunkiin suunniteltavat isot elinkeinohankkeet, mm. YVA:n alaisia hankkeita useampia suunnitteilla. Samoin vireillä tai tulossa vuoden 2027 aikana useita isoja kaavoitushankkeita, joissa luontotiedolla on iso merkitys. Suunnittelukäytäntöjä on tarpeen kehittää, jotta kaavoissa voidaan toteuttaa kaupungin luontositoumuksia.

Kuopio oli vastuussa 16 kunnan yhteistä Kestävät viranomaispalvelut 2030-hankkeesta, jonka tulosten perusteella käynnistellään jatkoneuvotteluja loppuvuodesta 2026, ja neuvottelut sekä uuden toiminnan suunnittelu jatkuvat vuonna 2027. Tavoitteena on riskien pienentäminen sekä kustannusnousun maltillistaminen tai kustannussäästöt pitkällä aikavälillä. Yhtenä vaihtoehtona ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvassa eläinlääkintähuollon järjestämisessä tarkastellaan edelleen siirtymistä ostopalveluista omaan palvelutuotantoon. Muutoksen taustalla on eläinlääkintähuoltolain uudistuksen vaatimukset, säästöpaineet sekä palvelun saatavuuden varmistaminen tulevina vuosina.

Kunnallisen jätehuollon toimintaympäristöä muuttaa jatkuvat jätelainsäädäntöön tehtävät uudistukset. Tällä hetkellä on vireillä kaksi eri muutosta jätelakiin, jäteasetuksen muuttaminen sekä jätelain kehittäminen kiertotalouslaiksi. Lainsäädäntömuutokset ja mahdolliset muutokset kunnallisen jäteyhtiön toiminnassa edellyttävät myös jätehuoltoviranomaisessa laajasti toimenpiteitä, kuten jätehuoltomääräysten ja taksojen uudistamista.

Ulkoisten häiriötekijöiden riskit toimintaympäristössä ovat kasvaneet.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupunkiympäristön tieto- ja toiminnanohjausjärjestelmä uudistetaan osin tietojärjestelmää koskevan lain sanelemana ja osin alan teknisen kehityksen vuoksi. Tavoitteena on korvata nykyiset erilliset järjestelmät kokonaisjärjestelmällä, joka perustuu paikkatietoon. Kokonaisjärjestelmän käyttöönotto etenee vaiheittain vuoden 2027 aikana. Käyttöönoton myötä uudistetaan prosesseja, työtapoja ja järjestelmävastuita. Muutokset edellyttävät henkilöstöltä uusien toimintatapojen opettelua.

Kuopio Plus – Kuopion sydämen kehittämishankkeessa toteutetaan kaupungin ydinalueen kokonaisvaltaista kehittämistä. Hankealueella toimintaa kohdennetaan voimakkaammin muutamiin aluekokonaisuuksiin, joissa voidaan saada aikaan selkeä eteneminen suunnittelusta kohti toteutusta ja mahdollisimman suuri vaikutus kaupungille. Priorisointiin on vaikuttanut koko kaupunkiorganisaation tuotantoketjun resurssit. Hankkeen toteuttamista konkretisoidaan ja integroidaan kaupunkiorganisaation toimintaan mm. tekemällä suunnittelun, kaavoituksen ja investointien pidemmän aikajänteen aikataulutusta eri yksiköiden työohjelmien pohjaksi.

Savilahti-Neulamäki-yhdistelmää suunnitellaan ja siihen liittyviä hankkeita viedään eteenpäin. Kokonaisuuteen liittyy mm. asuntomessujen hankesuunnittelu, Vanhan Varikon asuntorakentaminen ja Neulamäki-Savilahti-yhteysreitti. Marikonrannan ja Savisaaren yleissuunnitelmia jatketaan ja alueelle käynnistetään arkkitehtikilpailu. Savilahden ja Vanhan varikon alueella jatketaan tonttien luovutusta suunnitellun mukaisesti. Yksittäisten hankkeiden rinnalla tavoitteena on muodostaa Savilahdesta ja Neulamäestä toisiinsa kytkeytyvä ainutlaatuinen kokonaisuus sekä vahvistaa alueen edellytyksiä uusille investoinneille ja rakentamiselle pitkälle tulevaisuuteen.

Keskustan kehittämiskokonaisuus muodostetaan ja siihen liittyviä hankkeita viedään eteenpäin, mm. kaupunkikeskustan kehittämissuunnitelma, Torin länsilaita sekä tarvittavat investoinnit. Keskeistä on muodostaa yksittäisistä toimenpiteistä yhteinen projekti ja etenemispolku, jolla vahvistetaan keskustan kehittämisen pitkäjänteisyyttä, elinvoimaa ja investointiedellytyksiä. Keskustan kaupallista elinvoimaa edistetään torin länsireunan asemaavan muutoksella.

Liikenne- ja infrarakentamiskokonaisuuksien suunnitteluvalmiutta parannetaan hankerahoitusneuvottelujen pohjaksi (MAL, EU) yhteistyössä liittyvien osapuolien kanssa. Yleisesti selvitetään hankerahoitusmahdollisuuksia tarpeelliseen kehittämiseen ja investointeihin, esim. Kallaveden rantaraitti.

Vuonna 2027 toiminnan painopisteitä ovat erityisesti elinkeinotoiminnan, luontopositiivisuuden ja hiilineutraaliuden edistäminen strategisen maankäytön suunnittelun ja liikennejärjestelmäsuunnittelun kautta sekä maaseutualueiden ja -taajamien rakentamisen ja yleiskaavojen edistäminen. Aloitusvaiheessa olevalla Kuopion yleiskaava 2050:llä ratkaistaan strategisella tasolla koko kaupungin alue ja tarkemmalla tasolla keskustaajaman alue lähiympäristöineen. Kuopion yleiskaava toteuttaa kaupunkistrategiaa maankäytön ja liikennejärjestelmän kehittämisessä. Maaseutualueille on vireillä useita osayleiskaavoja, joilla ohjataan maaseutukeskusten, kylien ja muun maaseudun kehittämistä.

Asemakaavoituksen painopisteinä ovat viime vuoden tapaan elinkeinokaavoitus, täydennysrakentaminen ja kaupungin omien kiinteistöjen kehittäminen. Elinkeinokaavoituksen osalta jatketaan Rasinmäkeen, Sorsasaloon, Hepomäkeen ja Hiltulanlahteen sijoittuvia laajoja asemakaavahankkeita. Lisäksi käynnistetään kaksi uutta asemakaavatyötä

Hiltulanlahden ympäristöön; Matkuksen itäosa ja Korsujärvi. Pienen Neulamäen alueelle laaditaan vuoden 2026 aikana kattavat luontoselvitykset, joiden perusteella määritetään Pienen Neulamäen kehittämisen seuraavat vaiheet. Täydennysrakentamista edistetään joukkoliikenteen runkolinjojen varrelle sijoittuvilla asemakaavatöillä. Vuonna 2027 keskitytään erityisesti Neulamäen ja Savilahden kehittämiseen. Lisäksi täydennysrakentamista tutkitaan mm. Särkiniemen, Niuvan ja Julkulan alueille.

Kuopion asuntorakentaminen on edelleen hyvin vähäistä. Kuopiossa on runsaasti kerrostalojen kaavavarantoa, ja tästä suurin osa Savilahdessa sekä Lehtorinteen ja Kivilammen alueilla. Asuntotuotannon merkittävin alue lähivuosina on Savilahti. Pientalojen kaavavaranto on vähenemässä. Syksyllä 2026 Hiltulanlahdesta luovutetaan viimeiset omakotitalotonttierä kesän 2027 rakentajille, jonka jälkeen luovutettavana on vielä muutamia hajatontteja. Tavoitteena on riittävän pientalotuotannon turvaaminen täydennysrakentamisena vanhoille asuntoalueille. Maaseutukeskusten ja kylien tontit ovat edelleen jatkuvassa haussa.

Joukkoliikenteen matkustajamäärien kasvutavoite edellyttää jatkuvaa panostusta joukkoliikenteen kehittämiseen. Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenteen kehittämistyötä ohjaavat joukkoliikenteen tarjonnan lisääminen, digitalisaation kehittäminen ja siirtyminen ympäristöystävällisempiin käyttövoimiin. Toisen vaiheen runkolinjojen suunnittelu käynnistetään vuonna 2027, ja runkolinjaston kehittäminen osana kestävää kaupunkiuudistusta nostetaan yhdeksi kärkiteemoista MAL-neuvotteluissa tulevalle sopimuskaudelle 2028–2031. Maaseutuliikenteet liikennöidään kesäkuusta 2027 alkaen uusien liikennöintisopimusten myötä kokonaan uusiutuvalla biodieselillä. Tämän jälkeen Kuopion ja Siilinjärven avoimet joukkoliikennepalvelut liikennöidään 100 % puhtailla käyttövoimilla eli sähköllä tai uusiutuvalla biodieselillä.

Kunnallistekniikan suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito vievät eteenpäin mallipohjaisuutta, joka mahdollistaa suunnitelmien visualisoinnin ja muodostaa perustan infrarakenteiden toteutukselle ja laadunvarmistukselle sekä myös ylläpidon digitalisoinnille. MAL-hankkeita edistetään suunnittelemalla kaupunkivetoisesti Kellolahdentien eritasoliittymän ja Sisustajantien katujärjestelyjä sekä osallistumalla Itä-Suomen elinvoimakeskuksen vetämään valtatie 5:n Puijonkadun rampin suunnitteluun. Myös Hiltulanlahden eritasoliittymän ympäristön MAL-hanke etenee.

Infrarakentamisen keskeisiä kohteita vuonna 2027 ovat Keskustan, Savilahden, Leväsen sekä Hiltulanlahden alueille sijoittuvat rakennushankkeet. Keskustassa alkaa peruskorjaus Puijonkadulla välillä Asemakatu – Tulliportinkatu sekä Karjalankadun siltojen saneeraus. Karjalankadun sillat ylittävät moottoritien ja Puijonlaaksontien. Siltahankkeen laajuuden vuoksi, hanke on jaksotettu kahdelle vuodelle. Leväsentien peruskorjaus välillä Särkiniementie - Rauhalahdentie jatkuu vuoden 2027 aikana. Hiltulanlahdessa rakennetaan uusi Peukaloisenpuisto, jonka kokonaisuuteen kuuluu leikkipaikka, lähiliikuntapaikka ja urheilukenttä.

Kunnossapidon osalta on huomioitava, että kunnossapidettävät alueet laajenevat vuosittain kaupungin kasvun myötä. Kunnossapidettävien alueiden hallinta edellyttää omaisuudenhallintajärjestelmän ja urakoiden yhteensopivuutta. Omaisuuden hallintaa varten tarvitaan järjestelmä, jonka avulla määritellään kunnossapidon työtehtävät. Lisäksi jatketaan kunnossapidon tilannekuvajärjestelmän selvittämistä. Kierrätyssepelin ja sahanpurun käyttö liukkaudentorjunnassa järjestetään rajattuna pilottihankkeena kahdella urakka-alueella, hankkeelle on saatu EAKR tukea.

Ympäristöterveydenhuollossa yhteisinä painopisteinä ovat tietoperusteinen valvonta (rekisterit ajan tasalla, kohdennetaan valvontaa riskiperusteisesti ja vaikuttavasti seurataan tuloksia ja kehitetään toimintaa), osaamisen vahvistaminen ja ylläpito sekä varautuminen sisältäen toiminnan häiriötilanteissa ja viranomaisyhteistyön.

Ympäristönsuojelussa painopistettä muuttavat isot elinkeinohankkeet sekä kaupungin kaavoitushankkeiden luonto- ja ympäristöselvitykset kaupungin strategian mukaisesti. Maatilojen investoinnit ovat kasvaneet merkittävästi edeltävien vuosien tasosta, mikä lisää ympäristönsuojelussa monenlaista toimintaa.

Ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelma tulee hyväksyttäväksi ja sen toimeenpano käynnistetään. Suunnitelman pohjalta laaditaan vähintään yhdelle uudelle vastuualueelle ilmastonmuutoksen sopeutumisen tarkistuslista tukemaan käytännön varautumis- ja sopeutumistyötä. Kiertotalouden green dealin sitoumusten edistämiseksi tuetaan yhteistyötä ja hankintakriteerejä, jotta voidaan edistää ilmastokestäviä rakennushankintoja sekä ilmastoviisaan (lähi)ruoan käyttöä ruokapalveluhankinnoissa.

Luonnonsuojelusuunnitelma vahvistetaan ja sen toimeenpano aloitetaan. Uusien luonnonsuojelualueiden perustamista edistetään - ensivaiheessa toteutukseen ovat tulossa kaavojen suojelualuevaraukset ja korpikohteet. Luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi toteutetaan aktiivisesti luonnonhoito- ja ennallistamistöitä sekä vieraslajien torjuntaa.

Jätehuollon viranomaispalveluissa päivitetään kunnalliset jätehuoltomääräykset vastaamaan uudistuvaa jätelainsäädäntöä sekä tiukentuvia kierrätystavoitteita. Jätehuollon seurannassa painopiste on edelleen saostus- ja umpisäiliölietteiden tyhjennysten kartoittamisessa ja rekisteritietojen päivittämisessä.

Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelun painopiste on ennakoivassa varautumisessa, osaamisen turvaamisessa ja tehtävien organisoinnissa siten, että palvelutuotanto, kehittämistoimet ja lakisääteiset tehtävät voidaan hoitaa muuttuvassa toimintaympäristössä.

Henkilöstösuunnitelma on tehty useammalle vuodelle eteenpäin ja suunnitelmaa tarkennetaan vuosittain. Tehtävien jakoa yksiköiden välillä on mietitty uudelleen ja resursseja kohdennetaan strategisesti tärkeisiin palveluihin. Henkilöstössä on vaihtuvuutta eläköitymisten vuoksi. Tämä vaatii paljon perehdyttämistä ja oppimista työyhteisöltä. Henkilöstösuunnittelussa huomioidaan tehtävänkuvien uudelleenjärjestely ja mahdollisiin henkilöiden sijoittamiset uusiin tehtäviin ainakin osittain.

Kaupunkiympäristön tuotantoketjun pullonkaulat ja niihin liittyvät resurssitarpeet kaupungin kasvutavoitteiden edistämiseksi on tunnistettu. Htv-lisäyksillä vahvistetaan sekä kokonaisuuksien johtamista että konkreettista suunnittelu- ja valmistelukykyä. Resurssit kytkevät kärkihankkeet tiiviimmin kaupungin tuotantoketjuun ja tukevat etenemistä suunnittelusta kaavoitukseen, investointipäätöksiin ja toteutukseen. Htv-lisäykset tukevat erityisesti Kuopio Plus -kokonaisuuden tavoitteiden saavuttamista sekä kaupungin kasvun ja investointien edellytysten vahvistamista.

Mikäli Kuopion kaupunki päättää ottaa eläinlääkintähuollon palveluiden järjestämisen omaksi toiminnaksi pieneläinten hoidon ja päivystyksen osalta, kaupungille on palkattava ensin vastaava eläinlääkäri valmistelemaan praktiikkaa ja myöhemmin lisää eläinlääkäreitä sekä eläinten hoitajia. Tätä valmistellaan vuoden 2027 aikana.

Osaavan työvoiman saatavuus jatkuu tulevaisuudessakin haasteellisena, joten nykyisestä henkilöstöstä ja sen osaamisesta pidetään hyvää huolta. Henkilöstön kouluttamisesta huolehditaan kannustamalla osallistumaan sekä sisäiseen että ulkoiseen ammatilliseen täydennyskoulutukseen, ammattiryhmäkohtaisiin tapaamisiin ja yhteydenpitoon. Ammatillista kehitystä ja ajankohtaisia asioita seurataan verkostoitumalla valtakunnallisesti. Henkilöresurssien lisäksi tarvitaan jatkuvasti asiantuntijapalveluita ostopalveluna.

Määrärahat vastuualueittain

Kaupunkisuunnittelu	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		19 767	19 934	167	0,8 %
TOIMINTAMENOT		-30 467	-32 833	-2 366	7,8 %
TOIMINTAKATE		**-10 700**	**-12 899**	**-2 199**	**20,6 %**

Kaupunkitekniikka	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		8 481	8 548	67	0,8 %
TOIMINTAMENOT		-26 516	-26 348	168	-0,6 %
TOIMINTAKATE		**-18 035**	**-17 800**	**235**	**-1,3 %**

Maaomaisuuden hallinta	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		39 057	39 708	651	1,7 %
TOIMINTAMENOT		-5 507	-5 382	124	-2,3 %
TOIMINTAKATE		**33 550**	**34 326**	**775**	**2,3 %**

Ympäristö- ja rakennusvalvonta	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		3 314	3 425	111	3,3 %
TOIMINTAMENOT		-6 724	-6 960	-236	3,5 %
TOIMINTAKATE		**-3 410**	**-3 535**	**-125**	**3,7 %**

Kaupunkirakenteen yhteiset	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		100	100	0	0,0 %
TOIMINTAMENOT		-916	-1 342	-426	46,4 %
TOIMINTAKATE		**-816**	**-1 242**	**-426**	**52,1 %**

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025.

Sivistyslautakunta

Toiminnan kuvaus

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään 50 kunnallisessa varhaiskasvatusyksikössä, 23 yksityisessä päiväkodissa. Esiopetusta järjestetään lisäksi 18 koulun tiloissa. Kunnallisia perhepäivähoitajia on työssä 34 ja yksityisiä 9. Laajennettua aukioloa järjestetään kahdeksassa yksikössä. Varhaiskasvatuksessa arvioidaan olevan vuoden 2026 lopulla noin 5600 lasta, joista 22 % on yksityisissä päiväkodeissa.

Kuopion kaupungin perusopetuspalveluihin kuuluvat kaupungin ylläpitämät perusopetusta tarjoavat koulut sekä iltapäivätoiminta. Opetusta järjestetään 34 koulussa, joissa on yhteensä 38 kouluyksikköä. Lisäksi Kuopiossa toimii kaksi yksityistä perusopetuksen järjestäjää. Vuoden 2026 lopussa kaupungin omissa kouluissa opiskelee noin 10800 peruskouluikäistä lasta ja nuorta. Vuosiluokkien 1–6 koulujen (alakoulut) oppilasmäärä on vähentynyt viime vuosina ja väheneminen tulee jatkumaan myös seuraavina vuosina. Vuosiluokkien 7–9 koulujen (yläkoulut) oppilasmäärä on viime vuosina pysynyt samalla tasolla, mutta alkaa vähentyä 2030-luvulle tultaessa. Oppilasmäärän väheneminen Kuopiossa on kuitenkin maltillista verrattuna muihin Pohjois-Savon kuntiin tai vastaavan kokoisiin verrokkikuntiin. Oppilasmäärä vähenee kaupungin sisällä epätasaisesti ja painottuu maaseutualueeseen.

Kuopion lukiokoulutus tarjoaa monipuolisen opintopolun ja hyvät valmiudet jatko-opintoihin yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Kuopion lukiokoulutukseen kuuluu kuusi nuorten lukiokoulutusta tarjoavaa päivälukiota ja aikuislukio. Kuopion lukiokoulutuksessa toteutetaan valtakunnallista erityistä koulutustehtävää musiikissa ja tanssissa Kuopion taidelukio Lumitissa, urheilussa Kuopion klassillisessa lukiossa sekä englanninkielisenä IB-opetuksena Kuopion Lyseon lukiossa. Lisäksi kaupungin omarahoitteisena painotuksen toimii ilmaisutaidon linja Lumitissa, bisneslinja Kallaveden lukiossa ja alppihiihtolinja Nilsiän lukiossa. Kuopion kaupungin tutkintokoulutukseen valmistava TUVA-koulutus toteutetaan osana Kuuopin aikuislukion toimintaa. Lukion opiskelijamäärä on kasvanut pääosin 4. vuoden opiskelijoiden määrän lisääntymisen johdosta. Vuonna 2027 pyritään päättämään Kuopion tulevasta lukioverkosta.

Kuopion alueen urheiluakatemia on Kuopion kaupungin hallinnoima alueellinen huippu-urheiluverkosto, joka sitoo yhteen urheilijoiden opintopolut, valmennuksen ja tukijärjestelmät. Yhteistyössä alueen oppilaitosten, urheiluseurojen sekä muiden asiantuntijatahojen kanssa urheiluakatemia mahdollistaa urheilun ja opiskelun yhdistämisen aina yläkoulusta korkeakouluihin saakka ja tukee nuorten urheilijoiden menestymistä urheilussa, opinnoissa ja muilla elämän osa-alueilla. Kuopion alueen urheiluakatemia toimii osana Suomen olympiakomitean koordinoimaa valtakunnallista urheiluakatemiaverkostoa. Lukioiden ja perusopetuksen urheilulinjat tekevät yhteistyötä Kuopion alueen urheiluakatemian kanssa.

Nuorisopalvelut edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia, osallisuutta ja turvallista kasvua tarjoamalla monipuolisia vapaa-ajan, kohtaamisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Toiminnan tavoitteena on tukea nuorten arjen hallintaa, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Nuorisopalveluilla on tällä hetkellä 15 nuoriso-/ nuorten harrastetilaa (sisältäen bändikeskus ja skeittihalli) kaupunkikeskustassa, lähiöissä ja maaseututaajamissa. Lisäksi nuorisotyötä tehdään kouluissa, oppilaitoksissa sekä digitaalisessa ympäristössä. Etsivää nuorisotyötä tehdään kahdeksan työntekijän voimin. Nuorten tieto- ja neuvontatyötä tehdään moniammatillisesti ohjaamolla, joka sijaitsee työllisyyspalveluiden tiloissa matalan kynnyksen periaatteella.

Kuopion kansalaisopisto on kaupungin elinikäisen oppimisen, osallisuuden ja kulttuurisen sivistyksen palvelu, joka vahvistaa asukkaiden hyvinvointia, osaamista ja yhteisöllisyyttä kaikissa elämänvaiheissa. Kansalaisopisto toteuttaa kaupungin sivistystehtävää järjestämällä vapaan sivistystyön koulutusta, lasten taiteen perusopetusta sekä aikuisten perusopetusta ja tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia oppimiseen, luovuuteen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Kansalaisopistossa opiskelee vuosittain n. 12 000 opiskelijaa, opetusta järjestetään n. 140 toimipaikassa. Toimintaa toteutetaan koko Kuopion alueella ja sopimuskunnissa (Kaavi, Rautavaara ja Tuusniemi).

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuonna 2027 kansainvälistä toimintaympäristöä leimaavat edelleen geopoliittinen epävarmuus, turvallisuuspoliittiset jännitteet, energian ja kustannustason vaihtelut sekä julkisen talouden sopeutustarpeet. Vaikka Suomen talouden

arvioidaan elpyvän maltillisesti, epävarmuus, työllisyyskehitys ja kotitalouksien ostovoiman vaihtelut heijastuvat perheiden arkeen ja jaksamiseen. Samalla polarisaatiokehitys, sosiaalisen median ilmiöt, lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet sekä perheiden kuormittuminen lisäävät tuen tarvetta kasvatus- ja nuorisopalveluissa. Varhaiskasvatuksessa lasten tuen tarpeet ovat monimuotoistuneet, mikä lisää jatkuvien lakimuutosten, mitoitusvaatimusten ja palvelutarpeen muutosten ohella palveluiden kustannuksia. Kuopion kaupungin laajan ja saaristomaisen alueen vuoksi palvelujen tarve jakautuu alueellisesti hyvin epätasaisesti. Työvoiman saatavuus on maaseutualueilla edelleen haasteellista, ja kelpoisen henkilöstön saatavuus on heikentynyt koko kaupungin alueella. Erityisesti varhaiskasvatuksen opettajista, erityisopettajista ja sosionomeista on pulaa. Sen sijaan nuorisopalveluissa osaavan henkilöstön saatavuus on edelleen hyvä.

Varhaiskasvatuspalveluiden kysyntään vaikuttavat vuonna 2027 edelleen yleinen lapsimäärän ja syntyvyyden lasku, joita Kuopion positiivinen muuttoliike osaltaan tasapainottaa. Asiakasmaksujen aleneminen on nostanut varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, ja perhevapaauudistuksen vaikutuksesta yhä pienempiä lapsia tulee palveluiden piiriin. Tämä näkyy erityisesti pienten lasten paikkatarpeen kasvuna. Näistä syistä varhaiskasvatuspalveluihin osallistuvien lasten määrän arvioidaan pysyvän kokonaisuutena lähellä nykyistä tasoa, vaikka alueelliset erot palvelutarpeessa säilyvät merkittävinä.

Kiristyvä taloustilanne ja talouden tasapainotusohjelman toimenpiteet edellyttävät vuonna 2027 varhaiskasvatuspalvelujen toiminnan, työjärjestelyjen, johtamisrakenteiden ja palveluverkon jatkuvaa tarkastelua. Varhaiskasvatuksen täyttöastetta pyritään edelleen nostamaan, ja henkilöstön työssäolopäiviä vahvistetaan erillisten toimenpiteiden avulla. Aukioloaikoja ja loma-aikojen päivystysjärjestelyjä tiivistetään palvelutarpeen mukaisesti siten, että henkilöstöresurssi kohdentuu paremmin ajankohtiin, jolloin lasten läsnäolo on suurinta. Palveluverkon tarkastelussa huomioidaan lasten määrän alueellinen kehitys, tilojen tarkoituksenmukainen käyttö, varhaiskasvatuksen laatu sekä palvelujen saavutettavuus koko kaupungin alueella.

Vähenevä oppilasmäärä ja kaupungin taloustilanne edellyttävät myös perusopetuksen palveluverkon jatkuvaa tarkastelua. Perusopetuksen oppilaiden ja nuorten kokonaismäärän ennakoidaan edelleen vähenevän ja alueiden väliset erot ovat suuret. Väheneminen on voimakkainta maaseutualueilla. Muilla alueilla lasten ja nuorten määrä pysyy melko tasaisena tai vähenee hieman. Samanaikaisesti opetuspalveluihin kohdistuu merkittäviä säästövelvoitteita talouden tasapainotusohjelmakaudella. Keväällä 2026 valmistuneen palveluverkkosuunnitelman perusteella valmistellaan esityksiä päätöksentekoon syksyllä 2026.

Suuremmat ikäluokat ovat perusopetuksen yläluokilla ja toisella asteella. Lukiokoulutukseen on merkittävästi enemmän hakijoita kuin aloituspaikkoja, mihin pyritään vastaamaan kasvattamalla sisäänottoa. Syksyllä 2025 voimaan tullut oppimisen tuen uudistus vaatii vahvemman oppimisen tuen toimintakulttuurin kehittämistä perusopetukseen ja lukiokoulutukseen. Toimintakulttuurin muutoksen juurruttaminen kaikkiin peruskouluihin ja lukioihin vaatii edelleen työtä ja henkilöstön kouluttamista. Saatu oppimisen tuen lisärahoitus mahdollistaa lakisääteisten palveluiden tarjoamisen kaikissa yksiköissä. Vahvaa tukea tarjoavaa TUVA-koulutusta kehitetään edelleen yhteistyössä muiden muassa nuorisopalvelujen kanssa. Kaikki lukiolaiset ovat maksuttoman toisen asteen koulutuksen piirissä.

Pohjois-Savon hyvinvointialue aloitti toimintansa vuoden 2023 alusta. Hyvinvointialueen organisaatiota on muutettu useita kertoja. Rakenteiden keskeneräisyys ja toistuva uudistaminen sekä resurssipula hankaloittavat edelleen yhteistyötä ja siten lasten ja nuorten palvelujen toteuttamista.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen asiantuntijoiden tehtävänkuvien uudistaminen edesauttaa opetuksen ja oppimisen pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kehittämistä. Aikaisemmin kehittämistoiminta oli usein hankerahoituksesta riippuvainen, mikä aiheutti haasteita toiminnan systemaattiselle ja pitkäkestoiselle kehittämiselle. Asiantuntijoiden koordinoimat toiminnan prosessit (kuten oppimisen tuki tai opiskeluhuolto) pyritään ulottamaan aina varhaiskasvatuksesta perusopetuksen kautta lukiokoulutukseen.

Nuorten määrä etenkin maaseutualueella on laskenut merkittävästi, mikä vaikuttaa laskevina kävijämäärinä nuorisotilojen iltakäytössä. Yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa on lisätty ja nuorisopalveluita on enemmän saatavilla kouluaikaan. Nuorisopalveluiden organisaatiota uudistetaan niin, että tiimejä vetävät jatkossa vastaavat nuoriso-ohjaajat, jotka toimivat lähiesihenkilöinä tiimeissään. Nuorisopalveluiden palveluverkkoselvitys on aloitettu. Siinä selvitetään nuorisotiloja ja palvelutarjontaa kokonaisuutena ja luodaan visiota seuraaviksi vuosikymmeniksi.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustaville lapsille ja nuorille annetaan kohdennettuja palveluja ja tukea. Kotikansainvälisyyden lisäksi toteutetaan erilaisia kansainvälisyyshankkeita ja -yhteistyötoimintoja.

OPH:n rahoittamassa S2-opetuksen kehittämishankkeessa (OPSista arkeen - S2-opetuksen kehittämishanke) kehitetään Kuopion perusopetuksen S2 opetuksen käytäntöjä vastaamaan opetussuunnitelman muutoksia sekä yhtenäistämään oppimäärän valintaa ja arviointia. Tavoitteena on luoda pysyvät toimintamallit, jotka vahvistavat opettajien osaamista ja koulujen välistä yhdenvertaisuutta. Hanketyöntekijät toimivat asiantuntijoina ja mentoreina suunnittelemalla ja toteuttamalla koulutuksia, tukemalla kouluja paikan päällä sekä edistämällä S1 ja S2 opettajien yhteistyötä ja yhteisopettajuutta. Hanke päättyy 31.12.2027.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavien lasten ja nuorten määrä on kääntynyt laskuun. Migri lakkautti Kuopion vastaanottokeskus Kotokunnan toiminnan v. 2026, millä on todennäköisesti vaikutuksia valmistavan opetuksen ja aikuisten perusopetuksen opiskelijamääriin. Myös alaikäisyksikkö on lakkautettu.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Väestöennusteiden mukaan lasten määrä vähenee tulevina vuosina Kuopion kaupungissa muuttoliikkeestä huolimatta. Suhteessa eniten lasten määrä vähenee maaseutualueilla, joilla lapsi- ja oppilasmäärät jo ovat pieniä. Tällä on vaikutuksia laadukkaan kasvatus- ja opetussuunnitelman mukaisen opetuksen järjestämiseen, kustannuksiin, henkilöstön työllistymiseen ja haasteisiin saada osaavaa henkilökuntaa.

Varhaiskasvatuksessa opettajien ja sosionomien rekrytointi on haasteellista koko kaupungin alueella. Varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta koskeva muutos tulee voimaan 1.1.2030 alkaen, jolloin kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivasta mitoitukseen laskettavasta henkilökunnasta kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, joista vähintään puolella tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Kolmasosalla työntekijöistä tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus. Lakimuutos on huomioitu henkilöstösuunnittelussa ja rekrytointiprosesseissa. Samalla yhteistyötä alan korkeakoulujen kanssa tiivistetään erilaisten koulutuspolkujen rakentamiseksi varhaiskasvatuksen opettajan ja sosionomin tutkintoihin. Kaupungin henkilöstön osaamisen kehittämisen toimintamallin rinnalle varhaiskasvatuksessa valmistellaan omaa henkilöstörakenteen muutosta tukevaa toimintamallia.

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen palveluverkostoa, sen tehokkuutta ja palvelevuutta tarkastellaan eri palvelutoimintojen näkökulmat ja alueiden kehitys huomioiden sekä toteuttaen hyväksyttyä palveluverkkosuunnitelmaa. Samalla pyritään kehittämään myös palvelukonsepteja tilojen yhteiskäytön mahdollistamiseksi ja tilatarpeen optimoimiseksi. Kuntayhteistyön mahdollisuudet selvitetään aina suunniteltaessa palveluja Kuopion rajakuntien kanssa sekä asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Yksityisen varhaiskasvatuksen palvelusetelin sääntökirjan päivityksen yhteydessä tarkastellaan varhaiskasvatuksen palveluverkko kokonaisuutena mukaan luettuna kunnallinen sekä yksityinen päiväkotihoito, tavoitteena yhteistyössä tehostaa täyttöastetta sekä vähentää investointitarpeita. Palvelusetelien käytöstä ja yksityisestä varhaiskasvatusverkostosta tehdään strateginen arviointi osana kunnan palveluverkostoa ennen merkittäviä muutoksia palvelusetelien myöntämiseen.

Saarikellon päiväkodin uudisrakennuksen valmistuu loppuvuodesta 2026. Hiltulanlahden uusi kunnallinen Peukaloisen päiväkoti aloittaa toimintansa syksyllä 2027. Mölymäelle rakennettava koulu (7–9) valmistuu syksyllä 2027. Tarkastelemme nykyisiä tiloja, niin että tavoitteena on tilatehokkuuden parantaminen. Pyritään luopumaan tyhjistä tiloista ja tehostaa vajaakäyttöisten tilojen tilankäyttöä. Vuonna 2027 laaditaan Särkiniemen lähipalvelukeskuksen hankesuunnitelma, jossa suunnitellaan koko lähipalvelukeskus sisältäen koulun ja päiväkodin. Hankesuunnitelman yhteydessä arvioidaan investointihankkeen rahoitus- ja toteutusvaihtoehdot. Laaditaan tarveselvitys Lippumäen ja Etelä-Kuopion yläkoulujen rakentamisesta, aikataulusta sekä mitoituksesta.

Päivitetään Kasvatus- ja koulutuspoliittinen ohjelmaa, joka ohjaa varhaiskasvatuksen, opetuksen, koulutuksen ja nuorisopalvelujen toimintaa. Ohjelmaa toteutetaan lukuvuosittain priorisoitujen toimenpiteiden avulla.

Varhaisen tuen kysyntä kasvaa kaikissa lasten ja nuorten palveluissa. Yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa tiivistetään ja kehitetään varhaisen tuen palvelujen kehittämiseksi. Lasten ja nuorten palveluissa on käytössä Yhdessä aika -toimintamalli (Perhekeskus). Varhaiskasvatuksessa panostetaan varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn sekä osaamisen

vahvistamiseen tuen järjestämisessä kouluttamalla henkilöstöä ja lisäämällä varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrää vuosien 2027–2030 aikana.

Kuopion varhaiskasvatuksen SMARTER-hankkeessa (2025–2029) kehitetään päiväkotien pihoja ilmastokestävimmiksi, luonnonmukaisemmiksi ja pedagogisesti laadukkaammiksi oppimisympäristöiksi. Hanke yhdistää varhaiskasvatuksen, kaupunkisuunnittelun, tilapalvelut ja tutkimusorganisaatiot tavoitteenaan löytää käytännön ratkaisuja siihen, miten lasten arkiympäristöt voivat tukea sekä hyvinvointia että ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Toimintaympäristön voimakas muuttuminen edellyttää henkilöstön osaamisen kehittämistä. Ajantasaisesta osaamisesta pyritään huolehtimaan muodostamalla tiimejä, jotka kehittävät ja jakavat osaamista. Pohjois-Savon kuntien OKKU-verkoston yhteisessä SISU-hankkeessa etsitään moderneja ratkaisuja opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen.

Perusopetuksen yhteisiä kehittämiskohteita ovat liikunnallisen toimintakulttuurin edistäminen sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin ja osallisuuden vahvistaminen. Lisäksi kouluilla tulee olla koulukohtaisia kehittämiskohteita, jotka nousevat koulun arviointien tuloksista. Kaikilla kouluilla on vastuuhenkilöt, jotka varmistavat, että oppilaiden tunne- ja turvataitoja edistetään tunne- ja turvataitokalenterin mukaisesti.

Sivistyspalvelut työskentelevät yhteistyössä kaavoitusohjelman ja asuntotuotannon suunnittelun kanssa kaupungin kehittämisen ja palvelutuotannon yhteensovittamiseksi. Kaupungin palvelutuotanto, kuten nuorisopalvelut ja lukiokoulutus liittyvät vahvasti Kuopio plus -ohjelmaan osana Savilahden alueen kokonaisuutta. Alueella oppilaitosyhteistyö on vahvaa ja nuorten määrä suuri, mistä johtuen lukiokoulutuksen ja nuorisopalvelujen käynnistämisen mahdollisuus on ensisijaisen tärkeää tutkia. Tällä hetkellä nuorisopalvelut tekevät jo yhteistyötä HUMAK:n kanssa yhteisöpedagogi-tutkinnon kehittämisessä sekä työharjoittelujen järjestämisessä.

Perusopetus, nuorisopalvelut, lukiokoulutus, urheiluakatemia ja kansalaisopisto toimivat vahvasti kansallisissa ja mahdollisuuksien mukaan kansainvälisissä verkostoissa. Yhteistyössä kaupungin eri palveluiden kanssa kehitetään Kuopiosta kansainvälisten osaajien kiinnittymisen kilpailukykyinen ympäristö, joka tukee kansainvälisten osaajien työllistymistä ja alueelle jäämistä. Yhdessä tekeminen verkostoissa on yksi painopiste kansalaisopiston toiminnassa. Hyvinvointi- ja työllisyysalueiden yhteistyötä vahvistetaan alueellisten ja valtakunnallisten hankkeiden kautta.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevat ennaltaehkäisevät toimenpiteet sekä päihde- ja mielenterveysongelmia ennaltaehkäisevät toimenpiteet sisältyvät vuosien 2026–2030 hyvinvointisuunnitelmaan. Perusopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma päivitetään vastaamaan kaupungin hyvinvointisuunnitelman tavoitteita. Opiskeluhuoltosuunnitelmaan liittyvät kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen työ Kuopion kaupungin perusopetuksessa –opas sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Kuopion kaupungin perusopetuksessa –opas ja kouluun sitouttamisen malli on päivitetty ja niiden juurruttaminen osaksi jokaisen peruskoulun toimintaan jatkuu. Nuorisopalveluiden perustoiminta on päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisevää toimintaa. Nuorisopalveluille Männistön alueella haetaan korvaavat tilat ja toimintamuodot kesältä 2027 alkaen, alueella olemassa olevien tilojen monikäyttöisyyttä hyödyntäen.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen vuoden 2027 yhtenä suurena kehittämistehtävänä on tiedolla johtamisen kehittäminen. Perusopetukseen ja lukiokoulutukseen luodaan tiedolla johtamista tukeva järjestelmä, johon saadaan reaaliaikaista tietoa muun muassa Primus -järjestelmästä ja kaupungissa tehtävistä toiminnan laatua koskevista kyselyistä.

Lukion vastaavien suunnitelmien päivittäminen toteutetaan kuluvan lukuvuoden aikana tarvittavilta osin. Kuopion lukiot ovat ottaneet käyttöön School to Belong –ohjelman. Ohjelman tavoitteena on vähentää yksinäisyyttä ja vahvistaa yhteisöllisyyttä oppilaitoksissa.

Perusopetuksen oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ovat muun muassa koulunkäynninohjaajaresurssi, jakotunnit pienempiin ryhmiin, kielitietoinen opetus, samanaikaisopetus, eriyttäminen ja oppimateriaalien muokkaus tarkoituksenmukaiseksi ja selkotekstejä käyttäen. Oppimateriaalihankinnoissa huomioidaan erilaiset oppimisen tavat ja erilaiset tehtävien vaikeusasteet. Kaiken kivijalkana on osallisuutta ja kouluun kiinnittymistä vahvistava toimintakulttuuri. Ryhmäkohtaisena tukena tarjotaan yleistä tukiopetusta ja opetuskielen tukiopetusta, erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä sekä joustavia ryhmittelyjä. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaista tukea. Tuen tulee olla oikea-aikaista ja sopivaa suhteessa tuen tarpeeseen. Tuki tarjotaan oppilaan osoitteen mukaisessa lähikoulussa lukuun ottamatta vaativan tuen erityisluokkia. Oppimisen tuen tarjoaminen on koko

opetushenkilöstön tehtävä. Kuopion perusopetuksen oppimisen tuen lisärahoitus mahdollistaa oppimisen tuen lainsäädännön toteutumisen.

Perusopetuksen arjessa tunnistetaan ja poistetaan koettuja liikkumisen esteitä, kehitetään ja tuetaan saavutettavia ja vaikuttavia yhdessä liikkumisen toimintamalleja ja tuetaan liikkuvan elämäntavan omaksumista. Kuopion peruskouluissa liikkuminen tuodaan entistä vahvemmin osaksi koulupäivän arkea. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi toiminnallisempia oppitunteja, oppituntien aikaisia liikuntataukoja sekä aktiivisempia välitunteja. Taustalla on 1.8.2026 voimaan tullut perusopetuslain muutos sekä opetussuunnitelmauudistus, jotka velvoittavat edistämään liikunnallista elämäntapaa koulujen arjessa. Kuopiossa muutosta toteutetaan Lisää liikettä Kuopion kouluihin -hankkeen avulla, joka kattaa koko perusopetuksen. Liikkuva koulu -toimintaa on kehitetty kaupungissa jo vuodesta 2013 lähtien.

Lukiokoulutuksessa tukitoimia ovat aineenopettajan antama tukiopetus, aineenopettajan ja erityisopettajan antama opetus sekä erityisopettajan, opinto-ohjaajan ja muun henkilöstön antama tuki ja ohjaus. Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos oppimisen tuki ei ole riittävää opiskelijan tuen tarpeeseen nähden ja hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimia on annettava riittävästi ja oikea-aikaisesti. Kuopion lukiokoulutuksen erityisopetusresurssia vahvistettiin lakimuutoksen yhteydessä.

Kuopion lukiokoulutuksen saavutettavuutta kehitetään digitaalisin ja monimuoto-opetuksen keinoin. Lukio-opiskelijan yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelujen ohjausta sekä muissa lukion toiminnoissa kehittämällä erityisesti monipuolisia lukion ja työelämän sekä lukion, yritysten ja kolmannen sektorin välisiä yhteistyömuotoja. Kevätlukukaudella järjestettävän TYKO-viikon aikana lukiolaisilla on mahdollisuus suorittaa korkeakouluopintoja ja toteuttaa työelämään tutustuminen joko työpaikalla tai hybriditoteutuksena.

Lukiokoulutuksen palveluverkkoselvitystyö jatkuu ja viedään päätöksentekoon kevätlukukaudella 2027. Kallaveden lukion yrittäjyyslinjan opetussuunnitelmaa on kehitetty valtakunnallisen yrittäjyyden erityistehtävän saamista varten. Opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemista jatketaan muun muassa LUPA-pajan uudella toimintamallilla. Ylioppilaskokeiden järjestelmämuutokseen ja haavoittuvuuden hallintaan varaudutaan. Lukioiden laatutyö jatkuu yhteistyössä muiden kuntien kanssa (laatuapila).

Lukiokoulutuksen palveluverkkoselvityksessä sekä päivitettävässä kasvatus ja koulutuspoliittisessa ohjelmassa pyritään vahvistamaan valtakunnallisten erityislinjojen ja omien painotustenlinjojen toimintaedellytyksiä. Selvityksen yhteydessä tarkastellaan Savilahden alueelle sijoittuvan lukiokoulutuksen mahdollisuutta strategian painopisteen mukaisesti. Tämän yhteydessä pyritään kehittämään erityislinjojen tarjontaa.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeet järjestetään kuvataiteessa, musiikissa ja liikunnassa syksyn 2029 tutkinnosta alkaen. Kuopion lukiokoulutukseen on perustettu työryhmä, jonka vastuulla on valmistautuminen taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeisiin.

Kehitetään Kulttuuri kuuluu kaikille -kehittämislinjan mukaisesti taide- ja kulttuuripalveluja/-toimintaa painottaen yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Urheiluakatemiatoimintaa kehitetään Kuopion kaupungin strategian mukaisesti kohti Kuopiota johtavana urheilukaupunkina. Tavoitteena on luoda Savilahden urheilukampusta yhdessä sitoutuneiden oppilaitos-, urheilutoimija-, ja tutkimuskumppaneiden kanssa. Savilahden urheilukampuksen kehittämiselle ei ole saatu rahoitusta. Määritellään ja edistetään Urheilun TKIO-toiminnan rakennetta Savilahteen.

Kansalaisopisto-opetuksen keskiössä ovat kansalaistaidot eri muodoissaan, yhdessä oppimisen ja opiskelijoiden omien vahvuuksien tunnistamisen kautta tuetaan kuntalaisten taitoja osallistua ja vaikuttaa kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Erityisesti ikääntyneiden suhteellisen osuuden lisääntyminen väestössä lisää elinikäisen oppimisen palvelutarvetta. Verkkokurssitarjontaa ja monimuotoista opetusta kehitetään edelleen osallistujien tarpeita vastaaviksi.

Palvelujen tuottamisessa toiminnan laadun seuraamiseksi ja parantamiseksi toistettavaa asiakaskyselyä kehitetään eri palveluissa.

Kehitetään kuopiolaisten osallisuuden mittaamista muiden muassa huoltajien osallistujamäärän, kansalaisopiston opiskelijakyselyihin vastaajamäärien ja nuorisopalveluiden osallistujamäärien perusteella. Servican kanssa neuvotellaan mahdollisuudesta toteuttaa ilmastoviisasta ruokaa lisäten lähiruoan osuutta. Tarjoamme kaupungin ruokapalveluissa ravitsemussuositusten mukaista.

Henkilöstösuunnittelu

Varhaiskasvatuksen henkilötyövuosien määrän muutos vuodelle 2027 koostuu talousarviossa esitetyistä talouden tasapainotustoimien säästötoimista: -2 htv johtajuusjärjestelyistä, -6 htv käyttöasteen tehostamisesta, -2 htv sairauspoissaolojen vähentäminen, -10 htv Rantapuiston lakkauttamisesta, -3 htv Vehkalammen yksikön lakkautumisesta, -3 Palonurmen ryhmäperhepäivähoidon lakkautumisesta, -1 htv avoimen varhaiskasvatuksen supistaminen ja loma-ajan hoidon sanktiomallista -2 htv.

Perusopetuksen henkilötyövuosien määrän muutos koostuu vuoden 2027 talousarviossa esitetyistä säästötoimista: -4 htv 1.8.2026 lakkautuvista kouluista ja -3 htv oppilasmäärästä laskusta johtuvasta henkilöstömäärän vähentymisestä. Lukiokoulutuksen Lupa-pajaan lisätään + 1 HTV erityisopettajaresurssia.

Määrärahat vastuualueittain

Varhaiskasvatus	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		4 105	4 105	0	0,0 %
TOIMINTAMENOT		-102 140	-104 847	-2 707	2,7 %
TOIMINTAKATE		**-98 035**	**-100 742**	**-2 707**	**2,8 %**

Opetus ja nuorisopalvelut	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		10 919	11 039	120	1,1 %
TOIMINTAMENOT		-172 940	-175 951	-3 011	1,7 %
TOIMINTAKATE		**-162 021**	**-164 912**	**-2 891**	**1,8 %**

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025.

Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta

Toiminnan kuvaus

Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelut edistävät asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä ehkäisee asukkaiden sosiaalista eriarvoistumista. Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelut tuottavat ennaltaehkäiseviä palveluita, joilla vahvistetaan hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä kaupungin elinvoimaisuutta, vetovoimaisuutta ja pitovoimaa. Palveluihin kuuluvat kirjastopalvelut, museopalvelut, liikuntapaikkapalvelut, yhteisöpalvelut, kaupunginteatteri sekä musiikkikeskus ja kaupunginorkesteri.

Kirjastopalvelut kuuluvat perustuslain sivistyksellisiin perusoikeuksiin ja niistä säädetään tarkemmin lailla yleisistä kirjastoista (1492/2016). Kirjastopalvelujen tehtävänä on pääsyn tarjoaminen aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, monipuolisen ja uudistuvan kokoelman ylläpitäminen, tietopalvelun, ohjauksen ja tuen tarjoaminen tiedonhankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon, tilojen tarjoaminen oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen.

Kuopion kaupunginkirjasto tarjoaa kirjastopalvelut pääkirjastossa, 13 lähikirjastossa, kahdessa kirjastoautoissa sekä verkkokirjastossa. Kaavi ja Tuusniemi ostavat kirjastopalvelut Kuopiolta ja Kaavin ja Tuusniemen kirjastot ovat Kuopion kaupunginkirjaston lähikirjastoja. Kuopion kaupunginkirjasto toimii opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (660/2017) alueellisen kehittämistehtävän kirjastona alueenaan Etelä- ja Pohjois-Savo.

Museopalvelut koostuvat Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta, Kuopion luonnontieteellisestä museosta ja Kuopion taidemuseosta sekä museoiden yhteisestä yleisötyön tiimistä. Museot tuottavat tutkimukseen perustuvaa tietoa ja tarjoavat monipuolisia asiantuntijapalveluita. Museot ovat hyvinvointia edistäviä, helposti saavutettavia, toiminnallisia ja elämyksellisiä oppimisympäristöjä, kulttuurilaitoksia ja asiantuntijaorganisaatioita. Ne tuottavat monipuolisia näyttelyitä ja tapahtumia, jotka osaltaan vahvistavat Kuopion kaupungin vetovoimaa ja palveluita. Kuopion kaupungin museot ovat oman toimialansa alueellisia vastuumuseoita Pohjois-Savossa, luonnontieteellisen museon vastuualueeseen kuuluvat lisäksi Etelä-Savo, Pohjois-Karjala ja Etelä-Karjala. Alueellisilla vastuumuseoilla on museolakiin perustuvat, valtionosuusrahoitetut alueelliset tehtävänsä.

Kuopion museon, Kuopion pääkirjaston ja Kahvila Kantin palvelut muodostavat yhdessä Kantin palvelukokonaisuuden.

Liikuntapaikkapalvelut edistävät kuopiolaisten hyvinvointia, terveyttä ja aktiivista elämäntapaa tarjoamalla monipuolisia, laadukkaita ja saavutettavia liikuntapalveluja sisä- ja ulkoliikuntapaikoilla. Palvelut mahdollistavat kuntalaisten omatoimisen liikkumisen sekä seuratoiminnan, ohjatun liikunnan ja tavoitteellisen urheilun harrastamisen kaikissa ikäryhmissä.

Liikuntapaikat palvelevat paikallisten käyttäjien lisäksi valtakunnallisia ja kansainvälisiä urheilijoita, joukkueita sekä tapahtumajärjestäjiä. Liikuntapaikat muodostavat merkittävän osan kaupungin elinvoimaa mahdollistamalla liikunta-, urheilu-, kulttuuri- ja yleisötapahtumien järjestämisen erilaisissa toimintaympäristöissä ympäri vuoden.

Yhteisöpalvelut innostavat yhteistyössä kaupungin muiden palveluiden, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa asukkaita toimimaan oman ja toistensa hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä. Yhteisöpalvelut koostuvat liikunnan ja kulttuuritoiminnan edistämisen palveluista, avustus- ja järjestöpalveluista, asukas- ja yhteisötoiminnasta, hyvinvoinnin, terveyden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön, sekä hyvinvointitiedolla johtamisen koordinoinnista, maaseutualueiden pitäjäraatitoiminnan koordinoinnista sekä Kino Kuvakukon ja Kino Mantun elokuvatoiminnasta.

Kaupunginteatteri edistää Kuopion ja ympäristökuntien asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia järjestämällä teatteri- ja muita kulttuurielämyksiä ja tapahtumia sekä kokous- ja kongressitoimintaa. Teatterin strategiaa jalkauttavassa ohjelmassa teatterin toiminta kiteytettiin "taiteen ja tapahtumien taloksi".

Musiikkikeskus ja kaupunginorkesteri edistävät Kuopion ja ympäristökuntien asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia järjestämällä musiikki- ja muita kulttuurielämyksiä ja tapahtumia sekä kokous- ja kongressitoimintaa.

Liikunta-, kulttuuri- ja yhteisöpalvelut edistävät kuopiolaisten hyvinvointia monialaisesti Hyvinvoiva Kuopio, Liikkuva Kuopio ja Kulttuuri Kuopio –ohjelmien linjausten ja Meidän Kuopio –osallisuusmallin mukaisesti.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalveluiden toimintaa ohjaa kaupungin strategia ja siitä johdettu Kukoistava Kuopio -ohjelma sekä erilliset toteuttamisohjelmat. Palveluiden toiminnan ja palvelutarjonnan kehittämistä linjaa erityisesti Kuopion kaupungin hyvinvointikertomus ja –suunnitelma. Hyvinvointikertomuksessa ja –suunnitelmassa noudatetaan Hyvinvoiva Kuopio –ohjelman mukaisia kaupunkitasoisia periaatteita.

Hyvinvoiva Kuopio -ohjelman mukaisella, pitkäjänteisellä ja tutkittuun tietoon perustuvalla toimintakulttuurin sekä toiminnan kehittämisellä tähdätään kuopiolaisten nykyistä parempaan hyvinvointiin. Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalveluilla on keskeinen rooli, kun toimintaa kehitetään kaupunkitasoisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja painopisteiden linjassa muun muassa vuonna 2023 valmistuneiden Liikkuva Kuopio ja Kulttuuri Kuopio -ohjelmien toimenpiteissä. Näiden rinnalle toimintaa ohjaamaan on rakennettu Meidän Kuopio -osallisuusmalli, joka tähtää asukkaiden osallistumiseen kaupunkia kehitettäessä sekä kaupungin palvelutarjontaa suunniteltaessa ja toteutettaessa ja lähidemokratiatoimintaa kehitettäessä kaupungin eri alueilla.

Kuopiolaisten hyvinvoinnin tila, ikärakenteen muutos ja muut toimintaympäristön muutokset edellyttävät palveluiden kehittämistä. Tavoitteena on ennaltaehkäisevien palveluiden käytön lisääminen. Hyvinvoinnin edistämisen palvelut edistävät edellä mainittujen strategisten tavoitteiden lisäksi myös kaupungin tunnettuutta ja veto- ja pitovoimaa, mikä näkyy asukastyytyväisyytenä, muuttovoittona sekä matkailun lisääntymisenä ja kansainvälistymisenä. Palvelujen kehittämiseen vaikuttaa lisäksi yleisen vaatimustason nousu ja eri kohderyhmien muuttuvat palvelutarpeet. Kuopion hyvinvointia edistävät palvelut palvelevat koko maakuntaa ja laajemminkin koko Itä-Suomea.

Eri toimintoja ja palveluja kehitetään yhdessä asukkaiden ja asiakkaiden kanssa sekä kumppanuuteen perustuvissa yhteistyöverkostoissa. Kehittämistyössä painotetaan ennaltaehkäisyä, varhaista tukemista ja poikkihallinnollista sekä monitoimijaista yhteistyötä. Asukkaiden ja sidosryhmien osallistuminen suunnitteluun ja toteutukseen on toimintatapa kaikkien palvelujen kehittämisessä.

Digitalisaatio muuttaa palveluiden tuottamista ja käyttöä kaikissa palveluprosesseissa. Palvelujen digitalisoituminen lisää neuvonnan, opastuksen ja digituen tarvetta, jotta palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa myös niille asiakasryhmille, joilla on puutteelliset digitaidot tai muita palvelujen käyttöön liittyviä esteitä.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palveluja kehitetään Meidän Kuopio -osallisuusmallin mukaisesti mahdollistaen asukkaiden, sidosryhmien ja muiden toimijoiden osallistuminen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Viime vuosina kaupunki on investoinut liikunta- ja kulttuuritiloihin merkittävästi. Kaupungin omat investoinnit tiloihin vähenevät. Suurempia tulevia investointitarpeita ovat Keskuskentän jalkapallostadion, museoiden kokoelmatilaratkaisut, Korttelimuseon peruskunnostus ja konseptiuudistus, Väinölänniemen stadionin peruskorjaus, Musiikkikeskuksen peruskorjauksen loppuun saattaminen ja pääkirjaston peruskorjaus sekä kirjastoauto Elinan uusiminen. Puijon mäkikeskus tarkastellaan erilliskysymyksenä.

Kaupungin tuottamien liikuntapaikkapalvelujen lisäksi asukkaiden kysyntään vastaavat myös yksityiset palveluntuottajat. Kaupunki on edistänyt yksityisen palvelutuotannon kehittymistä harkinnanvaraisesti tukemalla investointiavustuksin ja hankkimalla käyttöaikaa kaupungin tuottamien palveluiden tarpeisiin.

Liikunta-, kulttuuri- ja yhteisöpalveluiden kehittämistä jatketaan, ja niiden yhteistä tiedotusta, markkinointia ja viestintää lisätään. Tavoitteena on saada palvelut kohtaamaan erityisesti ne kuntalaiset, jotka niitä eniten tarvitsevat. Tämä huomioidaan palveluverkoston kehittämistyössä ja palvelutarjonnassa.

Digitaalisuutta kehitetään asiakaspalvelun parantamiseksi, palvelujen tehostamiseksi ja resurssiviisaan toiminnan edistämiseksi. Resurssiviisaus huomioidaan mm. kirjastoautopalveluiden kehittämisessä. Tilanhallinta-,

kulunvalvonta- ja älylukitusjärjestelmien sekä verkkomaksamisen kehittämistä jatketaan ja tuetaan tiedolla johtamisen ratkaisuiden kautta. Toimintaympäristön muuttuessa henkilöstön osaamista ja digikyvykkyyttä kehitetään jatkuvasti. Kumppanuus viranomaisten, yritysten, tutkimuslaitosten ja järjestöjen kanssa lisääntyy. Asukkaiden osallistumismahdollisuudet palvelujen kehittämiseen ja toteuttamiseen kasvavat myös virtuaalisten palvelukanavien ja alustojen myötä.

Avustus- ja maksupolitiikan toimintamalleja uudistetaan huomioiden erityisesti nuorten kohderyhmä sekä alueellinen kehittämisyhteistyö. Asukkaiden hyvinvointiin liittyvän tiedonkeruun ja analysoinnin menetelmiä sekä hyvinvointiviestintää kehitetään systemaattisesti tukemaan kaupungin hyvinvointityötä.

Henkilöstösuunnittelu

Toiminnan kehittämisen ja palveluiden laadun varmistamisen edellytyksenä on henkilöstön osaamisen jatkuva ylläpito ja kehittäminen. Henkilöresurssit ovat tiukat, joten eläköityvien ja muutoin poislähtevien tilalle on tarve palkata uusi työntekijä.

Kirjastopalvelut ovat saaneet vuodelle 2027 hankerahaa 0,5 henkilötyövuotta varten, mikä on huomioitu lisäyksenä henkilöstösuunnitelmassa. Mieliteko 2.0 hankkeen päättymisen myötä liikunta kulttuuri ja yhteisöpalveluiden yhteisten henkilötyövuodet vähenevät 6 henkilötyövuotta.

Määrärahat vastuualueittain

Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelut	TP	TA+M	TA	Muutos €	Muutos-%
1000 €	2025	2026	2027	2026–2027	2026–2027
TOIMINTATULOT		11 945	11 580	-365	-3,1 %
TOIMINTAMENOT		-60 371	-58 566	1 804	-3,0 %
TOIMINTAKATE		**-48 426**	**-46 986**	**1 439**	**-3,0 %**

Kaupungin johtamisjärjestelmän muutoksen vuoksi vertailutietoja ei esitetä vuodelta 2025.

Kuopion Tilapalvelut

Toiminnan kuvaus

Kuopion Tilapalvelut vastaa Kuopion kaupungin omistamien ja hallitsemien rakennettujen kiinteistöjen ja toimitilojen hallinnasta, ylläpidosta ja kehittämisestä. Kuopion Tilapalvelut on kirjanpidollinen taseyksikkö, jonka tavoitteena on nollatulos ja kaupunginhallituksen asettama 14,55 milj. euron peruspääoman korkotuotto. Vuoden 2027 tuottotavoite poikkeaa kaupunginhallituksen asettamasta pääoman korkotuotosta ja on vuoden 2027 talousarviossa 23,25 milj. euroa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kuopion Tilapalvelut on vuokrannut kaupungin omistamissa rakennuksissa olevia sotetiloja Pohjois-Savon hyvinvointialueelle. Vuokrattujen tilojen kokonaismäärä vuoden 2026 kesäkuun loppuun oli 37 000 brm2, jossa on huomioitu kahdeksan pela-kiinteistön myynti 2.7.2026 Pohjois-Savon hyvinvointialueelle. Vuokratulo noin 7,6 milj. euroa vuodessa. Myytyjen pela-kiinteistöjen kokonaisneliö määrä oli 5 203 brm2. Kuopion Tilapalveluille jää 17 sote-rakennusta, joita Tilapalvelut vuokraa Pohjois-Savon hyvinvointialueelle.

Rakennusalan matalasuhdanne jatkuu myös vuonna 2027 johtuen enimmäkseen asuntorakentamisen vähäisestä määrästä. Tämä näkyy positiivisesti kilpailun lisääntymisenä julkisissa rakennushankkeissa ja mm. alhaisten purkukustannusten jatkumisena. Yhteistoiminnallisilla hankemuodoilla voidaan hyödyntää suhdanteiden muutoksen takia lisääntynyt tarjonta, hallitsemaan hankkeisiin liittyviä kustannusriskejä ja hyödyntämään mahdolliset tulevat rakennuskustannusten alentumiset.

Energiakustannusten nousun ennustetaan edelleen jatkuvan ja tämä vaikuttaa eniten rakennusten lämmityskustannuksiin. Energiahinnan nousun vaikutusta pyritään vähentämään energiasäästöohjelman toimenpiteillä.

Monipaikkainen työskentely on alentanut toimistotilojen käyttöastetta, mikä mahdollistaa toimistotilojen tilatehokkuuden nostamisen. Työskentely-ympäristöjen suunnitellussa otetaan huomioon monipaikkaisen työskentelymallin vaikutukset.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Viksu Kuopio -ohjelman tavoitteet ja vähähiilisyyden edistäminen huomioidaan rakentamisessa ja rakennusten ylläpidossa. Tavoitteena on energian käytön vähentäminen kaikissa toimitiloissa ja uusiutuvan energian osuuden lisääminen energiantuotannossa. Lisäksi puun käyttöä rakennushankkeissa pyritään edistämään.

Kuopion kaupunki on sitoutunut valtakunnalliseen Kiertotalouden green dealiin. Kuopio noudattaa resurssitehokkuutta rakentamisessa, mikä tarkoittaa, että palvelutuotannon käytössä olevien rakennusten elinkaarta pyritään pidentämään oikea-aikaisilla korjauksilla. Olemassa olevan rakennuskannan säilyttämistä tarkastellaan aina ensisijaisena vaihtoehtona purkamisen ja uudisrakentamisen sijaan. Uusia toimitiloja rakennettaessa tavoitteena on tehdä rakennuksista monikäyttöisiä ja muokattavia.

Talouden tasapainotusohjelman toimenpiteet kohdentuvat mm. tilankäytön tehokkuuteen ja kaupungin palvelutuotannolle tarpeettomista rakennuksista luopumiseen myymällä tai purkamalla niitä. Kunnossapitotoimenpiteet tullaan kohdentamaan pääosin kaupungin palvelutuotannolle tärkeisiin toimitiloihin.

Tilojen suunnitteluratkaisuissa korostuvat esteettömyys, monikäyttöisyys ja muuntojoustavuus.

Parannamme päätöksentekoon valmisteltavien materiaalien laatua.

Kehitämme yhteisöllisyyttä ja kaupungin sisäistä yhteistyötä parantaaksemme henkilöstön työhyvinvointia ja jaksamista. Samalla varmistamme riittävän henkilöstöresursoinnin ja varaudumme henkilöiden eläköitymiseen.

Henkilöstösuunnittelu

Kuopion Tilapalveluiden henkilöstön eläköityminen huomioidaan henkilöstösuunnittelussa ja tulevien rekrytointien käynnistämisessä. Henkilöstösuunnittelussa huomioidaan tehtävien sisältö, vastuut, muuttuva toimintaympäristö sekä avoimien tehtävien täyttäminen oikea-aikaisesti. Tavoitteena on varmistaa toiminnan vaatima osaaminen ja henkilöstöresurssit.

Työhyvinvointiin panostetaan, henkilöstön monitaitoisuutta ja osaamista edistetään sekä mahdollistetaan monipaikkainen työskentelymalli.

Määrärahat

Kuopion Tilapalvelut 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT	112 763	106 592	107 541	949	0,9 %
TOIMINTAMENOT	-62 068	-61 815	-61 916	-101	0,2 %
TOIMINTAKATE	**50 695**	**44 777**	**45 625**	**848**	**1,9 %**

Kuopion Tilapalvelut
(sisältää sisäiset erät)

TULOSLASKELMA 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026 - 2027	Muutos-% 2026 - 2027
Liikevaihto	112 499	106 205	107 333	1 128	1,1 %
Liiketoiminnan muut tuotot	264	387	208	-179	-46,3 %
	112 763	**106 592**	**107 541**	**949**	**0,9 %**
Materiaalit ja palvelut					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat					
Ostot tilikauden aikana	-12 249	-11 750	-11 679	71	-0,6 %
Palvelujen ostot	-27 971	-27 737	-28 666	-929	3,3 %
Materiaalit ja palvelut yhteensä	**-40 220**	**-39 487**	**-40 345**	**-858**	**2,2 %**
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	-2 110	-2 410	-2 452	-42	1,7 %
Henkilösivukulut					
Eläkekulut	-362	-421	-422	-1	0,2 %
Muut henkilösivukulut	-64	-83	-79	5	-5,8 %
Henkilöstökulut yhteensä	**-2 536**	**-2 914**	**-2 952**	**-38**	**1,3 %**
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-28 332	-22 732	-22 932	-200	0,9 %
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	**-28 332**	**-22 732**	**-22 932**	-200	0,9 %
Liiketoiminnan muut kulut	-19 312	-19 414	-18 619	795	-4,1 %
Liikeylijäämä (-alijäämä)	**22 363**	**22 045**	**22 693**	**648**	**2,9 %**
Rahoitustuotot ja -kulut					
Muut rahoitustuotot	3	0	0	0	
Muille maksetut korkokulut	401	250	557	307	122,8 %
Korvaus peruspääomasta	-17 700	-31 355	-23 250	8 105	-25,8 %
Muut rahoituskulut		0	0	0	
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	**-17 297**	**-31 105**	**-22 693**	**8 412**	**-27,0 %**
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	**5 066**	**-9 060**	**0**	**9 060**	-100,0 %
Satunnaiset tuotot ja -kulut					
Satunnaiset tuotot	0	9 420	0	-9 420	-100,0 %
Satunnaiset kulut	0	-360	0	360	-100,0 %
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	**5 066**	**0**	**0**	**0**	
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**5 066**	**0**	**0**	**0**	

Kuopion työllisyysalue

Toiminnan kuvaus

Kuopion työllisyysalue on kirjanpidollinen taseyksikkö, jonka tavoitteena on nollatulos. Kuopion työllisyysalueen tavoitteena on huolehtia laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023) säädettyjen työvoimapalveluiden ja niihin liittyvien tehtävien järjestämisestä Kuopion työllisyysalueella.

Kuopion työllisyysalue vastaa julkisten työvoimapalvelujen järjestämisestä yhdentoista kunnan alueella. Työllisyysalueen tehtävänä on edistää työnhakijoiden työllistymistä, turvata osaavan työvoiman saatavuutta, vahvistaa työnantajien rekrytointimahdollisuuksia sekä tukea alueen elinvoimaa vaikuttavien työvoimapalvelujen avulla.

Vuonna 2027 toimintaa ohjaa syyskuussa 2026 työllisyysaluelautakunnassa hyväksytty työllisyysohjelma, joka kokoaa työllisyysalueen yhteiset tavoitteet ja suuntaa palvelujen kehittämistä vuoteen 2029 saakka. Työllisyysalueen toiminta perustuu vaikuttavaan työnvälitykseen, työnantajalähtöisiin palveluihin, tiedolla johtamiseen sekä tiiviiseen yhteistyöhön kuntien, oppilaitosten, yritysten, hyvinvointialueen ja muiden kumppaneiden kanssa.

Tavoitteena on rakentaa toimivat työmarkkinat, joissa työnhakijat työllistyvät nykyistä nopeammin, työnantajat löytävät tarvitsemansa osaajat ja palvelut tukevat sekä alueen elinvoimaa että kuntatalouden kestävyyttä.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Työllisyysalueen toimintaympäristö säilyy vuonna 2027 haastavana. Työttömyys on kasvanut nopeasti, työvoiman kysyntä on heikentynyt ja työttömyysjaksot ovat pidentyneet. Erityisesti pitkäaikaistyöttömyys ja nuorten työttömyys ovat lisääntyneet merkittävästi. Samalla palvelujen kysyntä kasvaa ja asiakkaiden palvelutarpeet monipuolistuvat.

Työttömyyden pitkittyminen kasvattaa kuntien työttömyysturvan rahoitusvastuuta. Kustannusten nousu johtuu erityisesti heikosta suhdannetilanteesta, avoimien työpaikkojen vähenemisestä sekä pitkäaikaistyöttömyyden kasvusta. Vaikuttavien työvoimapalvelujen merkitys korostuu, sillä oikea-aikaiset palvelut, onnistunut työnvälitys ja työmarkkinoille siirtymisen nopeutuminen vähentävät sekä inhimillisiä että taloudellisia kustannuksia.

Samaan aikaan väestörakenteen muutos, työvoiman eläköityminen ja osaajatarpeiden kasvu lisäävät työvoiman saatavuuden merkitystä pitkällä aikavälillä. Työllisyysalueen on kyettävä vastaamaan samanaikaisesti kasvaneeseen työttömyyteen ja tulevaisuuden osaajatarpeisiin kehittämällä palveluja, jotka tukevat sekä nopeaa työllistymistä että työmarkkinoiden toimivuutta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Vuonna 2027 toimeenpannaan työllisyysohjelman strategisia tavoitteita. Painopisteenä on työnvälityksen vaikuttavuuden vahvistaminen, palvelujen kohdentaminen nykyistä paremmin asiakkaiden palvelutarpeiden mukaan sekä työnantajapalvelujen kehittäminen tukemaan työvoiman saatavuutta.

Asiakastyötä suunnataan aiempaa vahvemmin työllistymistä edistäviin palveluihin. Työnantajayhteistyötä vahvistetaan, palveluprosesseja yhtenäistetään koko työllisyysalueella ja tiedolla johtamista kehitetään toiminnan ohjauksen perustaksi. Digitaalisia palveluja ja tekoälyä hyödynnetään asiakasohjauksessa, työnvälityksessä, toiminnan analysoinnissa ja johtamisessa. Erityistä huomiota kiinnitetään pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen, nuorten työllistymiseen, työvoiman saatavuuden parantamiseen sekä kansainvälisten osaajien työllistymisen edistämiseen.

Henkilöstösuunnittelu

Työllisyysalueen henkilöstösuunnittelun tavoitteena on turvata laadukkaiden lakisääteisten palvelujen toteuttaminen sekä varmistaa henkilöstön osaaminen muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimintaa kehitetään ensisijaisesti prosesseja uudistamalla, hyödyntämällä tiedolla johtamista sekä lisäämällä digitaalisten työvälineiden ja tekoälyn käyttöä.

Vuonna 2027 painopisteenä ovat työnvälityksen osaamisen vahvistaminen, työnantajapalvelujen kehittäminen, tiedolla johtamisen osaaminen sekä henkilöstön kyky hyödyntää uusia digitaalisia ratkaisuja asiakastyössä. Samalla huolehditaan työhyvinvoinnista ja henkilöstön työkyvystä, jotta palvelujen laatu ja vaikuttavuus voidaan turvata myös kasvaneen palvelutarpeen tilanteessa.

Määrärahat

Kuopion työllisyysalue 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026–2027	Muutos-% 2026–2027
TOIMINTATULOT	14 891	19 640	20 095	455	2,3 %
TOIMINTAMENOT	-14 891	-19 640	-20 095	-455	2,3 %
TOIMINTAKATE	**0**	**0**	**0**	**0**	

Kuopion työllisyysalue

(sisältää sisäiset erät)

TULOSLASKELMA 1000 €	TP 2025	TA+M 2026	TA 2027	Muutos € 2026 - 2027	Muutos-% 2026 - 2027
Liikevaihto	14 409	19 270	19 635	365	1,9 %
Liiketoiminnan muut tuotot	482	370	460	90	24,3 %
	14 891	**19 640**	**20 095**	**455**	**2,3 %**
Materiaalit ja palvelut					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat					
Ostot tilikauden aikana	-15	-84	-30	54	-64,3 %
Palvelujen ostot	-2 766	-5 335	-4 801	534	-10,0 %
Materiaalit ja palvelut yhteensä	**-2 780**	**-5 419**	**-4 831**	**588**	**-10,9 %**
Henkilöstökulut					
Palkat ja palkkiot	-6 469	-7 119	-7 746	-627	8,8 %
Henkilösivukulut					
Eläkekulut	-1 128	-1 239	-1 330	-91	7,3 %
Muut henkilösivukulut	-210	-245	-248	-3	1,3 %
Henkilöstökulut yhteensä	**-7 808**	**-8 603**	**-9 324**	**-721**	**8,4 %**
Liiketoiminnan muut kulut	-4 303	-5 618	-5 940	-322	5,7 %
Liikeylijäämä (-alijäämä)	**0**	**0**	**0**	**0**	
Rahoitustuotot ja -kulut					
Muut rahoituskulut	0	0	0	0	
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	**0**	**0**	**0**	**0**	
Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä	**0**	**0**	**0**	**0**	
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	**0**	**0**	**0**	**0**	
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	**0**	**0**	**0**	**0**	

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelman lukuohje

Tuloslaskelmaosan määrärahat sisältyvät vähennyslaskukaavan muotoiseen tuloslaskelmaan, joka on esitetty viereisellä sivulla.

Toimintatulot sisältävät tuloarviot, jotka kohdistetaan talousarviovuodelle suoriteperusteisesti. Toimintatulot saadaan joko vastikkeena annetuista palveluista tai avustuksena, tukena tai korvauksena tehtävien suorittamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Talousarviossa sisäiset tulot ovat tuloarvioissa mukana.

Toimintamenojen yhteenlaskettu määrä sisältää menomäärärahat. Tavaroiden ja palvelujen hankinnasta aiheutuvat menot budjetoidaan pääsääntöisesti arvonlisäverottomina. Toimintakate osoittaa paljonko käyttötalouden menoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Talousarviossa sisäiset menot ovat määrärahoissa mukana.

Toimintakate on palvelutoiminnan osalta miinusmerkkinen.

Vuosikate on kokonaistulorahoitusta kuvaava välitulos. Vuosikate osoittaa riittääkö kunnan tulorahoitus kattamaan pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuneet menot eli käyttöomaisuuden poistot. Ennen vuosikatetta esitetään vain säännönmukaisen toiminnan tulot ja menot. Satunnaisten tulojen ja menojen siirtämisellä vuosikatteen jälkeen pyritään vuosikatteen vertailtavuuteen eri vuosien ja eri kuntien välillä.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan varauksia tai vapaata omaa pääomaa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään tuloksen käsittelyerät eli vapaaehtoisten varausten ja rahastojen muutokset.

Tuloslaskelma 2027

(sisältää sisäiset erät)

	Ydinkaupunki									Taseyksiköt		
	Keskusvaali-lautakunta	Tarkastus-lautakunta	Konserni-jaosto	Elinvoimajaosto		Kaupunki-rakenne-lautakunta	Sivistys-lautakunta	Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta	Ydinkau-punki	Kuopion Tilapalvelut	Kuopion työllisyysalue	Ydinkaupunki ja taseyksiköt yhteensä
				Strategia ja viestintä	Yrityspalvelu ja työllisyyspalvelu							
	1 000 €		1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €	1 000 €
TOIMINTATULOT	**230**		**2 240**	**191**	**2 684**	**71 715**	**15 144**	**11 580**	**103 784**	**107 541**	**20 095**	**231 420**
Myyntitulot	230		867	60	2 080	24 493	5 291	1 072	34 093	352	19 635	54 080
Maksutulot					2	9 217	5 548	6 561	21 328			21 328
Tuet ja avustukset			361	83	602	3 234	3 779	417	8 476	8	460	8 944
Vuokratulot			690			26 304	494	3 004	30 492	106 481		136 973
Muut toimintatulot			322	48		8 467	32	526	9 395	700		10 095
TOIMINTAMENOT	**-465**	**-376**	**-27 439**	**-3 705**	**-40 740**	**-72 866**	**-280 798**	**-58 566**	**-484 956**	**-61 916**	**-20 095**	**-566 967**
Henkilöstömenot	-312	-225	-10 800	-1 993	-3 961	-15 390	-153 457	-19 487	-205 626	-2 952	-9 324	-217 902
Palvelujen ostot	-106	-142	-12 063	-823	-17 098	-53 138	-54 555	-6 723	-144 648	-28 666	-4 801	-178 115
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1	-1	-71	-20	-34	-2 002	-4 621	-2 136	-8 886	-11 679	-30	-20 595
Avustukset			-180	-683	-19 452	-1 172	-4 022	-3 704	-29 213		-5 420	-34 633
Vuokramenot	-46	-8	-3 740	-121	-184	-953	-63 970	-26 370	-95 392	-18 503	-517	-114 412
Muut toimintamenot			-585	-65	-11	-211	-173	-147	-1 191	-116	-3	-1 310
TOIMINTAKATE	**-235**	**-376**	**-25 199**	**-3 514**	**-38 056**	**-1 151**	**-265 654**	**-46 986**	**-381 172**	**45 625**	**0**	**-335 547**
Verotulot									326 400			326 400
Valtionosuudet									52 065			52 065
Rahoitustulot												
Korkotulot									12 000			12 000
Muut rahoitustulot									13 196			13 196
Rahoitusmenot												
Korkomenot									-14 065	557		-13 508
Muut rahoitusmenot									-40			-40
Peruspääoman tuotto / korvaus peruspääomasta									23 250	-23 250		
VUOSIKATE									**31 634**	**22 932**	**0**	**54 566**
Poistot ja arvonalentumiset									-31 139	-22 932		-54 071
TILIKAUDEN TULOS									**495**	**0**	**0**	**495**
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)									2			2
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ									**497**	**0**	**0**	**497**

Tuloslaskelmaosa

Vuoden 2027 talousarvion toimintatulojen ja -menojen erotuksena muodostuva toimintakate on 335,5 milj. euroa negatiivinen. Elokuun tilanteesta tehtyyn vuoden 2026 tilinpäätösennusteeseen verrattuna toimintakate kasvaa 3,0 %, noin 9,8 milj. euroa.

Vuoden 2026 tilinpäätösennusteeseen verrattuna verorahoitus kasvaa 9,1 milj. euroa. Verotulot nousevat talouskasvun ja työllisyyden kohenemisen myötä. Valtionosuudet vähenevät vuodesta 2026. Uusiin velvoitteisiin osoitetun rahoituksen hyötyjä vähentävät valtion budjettiesitykseen sisältyvä indeksijarru ja valtionosuusleikkaus. Lisäksi merkittävät muutokset perusopetuksen tiettyihin valtionosuustekijöihin johtivat rahoituksen putoamiseen.

Rahoitustulot muodostuvat mm. osingoista, takausmaksuista ja Tilapalvelujen peruspääoman tuotosta. Korkotulot ovat pääasiassa kaupungin tytäryhteisöille myöntämien lainojen korkoja. Korkotason noususta aiheutuvaa korkomenojen kasvua on kyetty hillitsemään onnistuneilla suojausratkaisuilla. Investointitason pitäminen maltillisena vaikuttaa lainanottoon, mikä sekin näkyy korkomenoissa.

Edellä mainittujen erien jälkeen muodostuva vuosikate on 54,6 milj. euroa vuonna 2027. Vuosikate kattaa poistot 101 %:sti.

Tuloslaskelmaan 2027 syntyy + 0,5 milj. euron ylijäämä.

KUOPION KAUPUNGIN TULOSLASKELMA (milj. euroa)
(sisältää taseyksiköt, sisältää sisäiset erät)

	Tilin-päätös	Muutettu talous-arvio	Talous-arvio	Muutos TA2025/ TA2026	Talous-suunnitelma	Talous-suunnitelma	Talous-suunnitelma
	2025	2026	2027		2028	2029	2030
	M€	M€	M€	%	M€	M€	M€
Toimintatulot	226,0	229,2	231,4	1,0 %	240,7	248,4	255,8
Myyntituotot	49,2	52,9	54,1	2,2 %			
Maksutuotot	19,5	22,4	21,3	-4,7 %			
Tuet ja avustukset	10,0	9,6	8,9	-6,6 %			
Vuokratuotot	141,3	135,3	137,0	1,2 %			
Muut tuotot	6,0	9,0	10,1	12,5 %			
Valmistus omaan käyttöön	1,0	0,0	0,0				
Toimintamenot	-529,2	-554,8	-567,0	2,2 %	-587,3	-604,9	-622,4
Henkilöstömenot	-203,5	-211,6	-217,9	3,0 %			
Palkat	-164,9	-170,5	-176,6	3,6 %			
Eläkemenot	-33,7	-35,2	-35,6	1,2 %			
Muut henkilösivukulut	-4,9	-5,9	-5,6	-3,7 %			
Palvelujen ostot	-159,7	-175,2	-178,1	1,6 %			
Aineet, tavarat ja tarvikkeet	-20,4	-21,0	-20,6	-1,8 %			
Avustukset	-31,2	-32,1	-34,6	7,8 %			
Vuokramenot	-113,0	-113,5	-114,4	0,8 %			
Muut toimintamenot	-1,4	-1,4	-1,3	-7,3 %			
TOIMINTAKATE	-302,2	-325,7	-335,5	3,0 %	-346,6	-356,5	-366,6
Verotulot	301,7	313,6	326,4	4,1 %	338,3	350,9	361,3
Valtionosuudet	46,7	55,3	52,1	-5,9 %	59,5	62,0	63,4
Rahoituserät, netto	11,3	9,9	11,6	17,2 %	6,9	5,4	4,0
Korkotulot	12,2	12,1	12,0				
Muut rahoitustulot	27,0	40,1	36,4				
Korkomenot	-10,1	-10,9	-13,5				
Muut rahoitusmenot	-17,9	-31,4	-23,3				
VUOSIKATE	57,5	53,2	54,6		58,2	61,8	62,1
Poistot	-60,4	-54,2	-54,1		-53,8	-54,6	-54,5
Satunnaiset	0,0	9,1	0,0		0,0	0,0	0,0
TULOS	-2,9	8,0	0,5		4,3	7,2	7,6
Poistoero	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-2,9	8,0	0,5		4,3	7,2	7,6

Investointiosa

Investointiosan esitystapa

Talousarvion investointiosassa esitetään ydinkaupungin ja Tilapalvelujen investoinnit hankkeittain. Hanke on pääsääntöisesti toimielimen vastuulla oleva käyttöomaisuuden hankinta- tai perusparannuskokonaisuus. Hankkeesta tai hankeyhdistelmästä on esitetty hankkeen kustannusarvio, aikaisemmin käytetyt määrärahat, myönnettävä määräraha sekä mahdollinen perustelu. Hankekokonaisuuksia on avattu suurimpien määrärahavaikutusten osalta koko suunnitelmakaudelle.

- Investointiesityksiä on sopeutettu ja hankkeita on ollut välttämätöntä lykätä, jotta kaupungin nettovelkaantumista on voitu hillitä.
- Talousarvion investointiosassa investointihankkeiden tai hankekokonaisuuksien menot esitetään bruttomääräisinä.
- Investointiosan tuloksi merkitään investointien rahoittamiseen arvioidut rahoitusosuudet sekä käyttöomaisuuden myyntien osalta myytävien kohteiden tasearvo.
- Arvioidut luovutusvoitot tai -tappiot budjetoidaan käyttötalousosaan ja ne vaikuttavat rahoituslaskelmaan.
- Investointiosassa kaupunginvaltuustoa sitovia ovat talousarviovuoden 2027 määrärahat ja tuloarviot.

Investointiosa

Investoinnit 1 000 €	TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
Bruttoinvestoinnit = investointimenot	-84 544	-67 220	-71 661	-85 153	-78 871	-302 905	Taseeseen kirjattavan uuden omaisuuden hankintameno.
Nettoinvestoinnit, investointien omahankintameno = investoinnit - rahoitusosuudet	-83 854	-67 020	-71 661	-85 153	-78 871	-302 705	Tunnusluvun Investointien tulorahoitusprosentti (100 * Vuosikate / Investointien omahankintameno) laskennassa käytettävä investointien euromäärä. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.
Investointien rahavirta = nettoinvestoinnit - omaisuuden myyntitulot (tasearvo + myyntivoitto/-tappio)	-53 042	-57 984	-67 456	-80 898	-74 066	-280 404	Rahoituslaskelman erä, joka täytyy kattaa tulorahoituksella, lainanotolla tai rahavaroja vähentämällä.

Kuopion kaupunki yhteensä	Tulot, rahoitusosuudet	690	200				200	
	Tulot, myynnit	15 916	1 805	1 205	1 255	1 805	6 070	
	Menot	-84 544	-67 220	-71 661	-85 153	-78 871	-302 905	
	Netto	-67 938	-65 215	-70 456	-83 898	-77 066	-296 635	
Ydinkaupunki yhteensä	Tulot, rahoitusosuudet	690	200				200	
	Tulot, myynnit	1 416	1 805	1 205	1 255	1 805	6 070	
	Menot	-50 129	-40 270	-41 151	-49 243	-41 361	-172 025	
	Netto	-48 023	-38 265	-39 946	-47 988	-39 556	-165 755	
Tietokoneohjelmistot	Menot	-20						
Kaupunginhallitus	Menot	-20						
Maa- ja vesialueet	Tulot, myynnit	500	250	300	350	400	1 300	
	Menot	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000	-12 000	
	Netto	-2 500	-2 750	-2 700	-2 650	-2 600	-10 700	
Yhdyskuntarakentaminen	Tulot, rahoitusosuudet	690	200				200	
	Menot	-30 390	-30 105	-33 720	-32 190	-29 940	-125 955	
	Netto	-29 700	-29 905	-33 720	-32 190	-29 940	-125 755	

Maanhankintaa jatketaan kaupungin tulevilla kasvualueilla. Lisäksi maata hankitaan yksittäisinä alueina täydennysrakentamisen turvaamiseksi asumista ja elinkeinotoimintaa varten.

Investoinnit 1 000 €		TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
Elinkeinoalueet	Tulot, rahoitusosuudet							
	Menot	-3 500	-4 250	-3 150	-5 000	-5 000	-17 400	
	Netto	-3 500	-4 250	-3 150	-5 000	-5 000	-17 400	
- josta kohdentamattomat elinkeinoalueet	Menot	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-8 000	Varataan mahdollisuus tehdä nopeaa valmistelua elinkeinoelämän tarpeisiin.
- josta Nilsiän-Tahkon matkailuympäristön kehittämisinvestoinnit	Menot	-500	-800	-600			-1 400	Alueen kehittäminen jatkuu Tahkon torin rakentamisena.
- josta Tehdaskadun ja Teollisuuskadun oikaisu	Menot		-1 300	-200			-1 500	Uuden kaupallisen alueen liikenneyhteyksien sujuvoittaminen.
- josta Sorsalon yritysalueet	Menot			-100	-3 000	-3 000	-6 100	Infran rakentaminen suunniteltuihin yrityshankkeisiin.
Uudet alueet	Tulot, rahoitusosuudet							
	Menot	-7 930	-3 120	-2 320	-5 620	-12 670	-23 730	
	Netto	-7 930	-3 120	-2 320	-5 620	-12 670	-23 730	
- josta Mölymäen alue	Menot	-300			-50	-2 200	-2 250	Sisältää infrarakentamisen viimeistelyä mahdollistetaan seuraavia asuntorakentamisen vaiheita. Rakentamisen arvioidaan olevan käynnissä ensi vuosikymmenelle. Asukkaita yhteensä Haapaniemen aluella noin 5000 vuonna 2035.
- josta Kinnulanmäen alue	Menot	-2 250	-700	-200			-900	Alueella toteutetaan yleisiä alueita sekä viimeistelytöitä alueen rakentumisen tahdissa. Asukasmäärä nousee noin 2800 asukkaaseen vuonna 2035.
- josta Savilahden alue	Menot	-2 850	-950	-150	-200	-4 600	-5 900	Savilahden alueella toteutetaan viimeistelytöitä ja parannetaan kevyen liikkumisen väyliä vuonna 2027. Savilahden rakentaminen jatkuu tulevat 20 vuotta.
- josta Itkonniemen alue	Menot	-300	-500			-200	-700	Vuoden 2027 investointivaraus koskee uuden leikkipuiston rakentamista päiväkodin rakentamisen yhteydessä puretun tilalle. Vuonna 2030 varaudutaan käynnistämään alueen rakentamista.
- josta Neulamäen alue	Menot	-100	-200	-350	-2 450	-3 400	-6 400	Asemakaavan muutoksia valmistelussa.
- josta Kelloniemen alue	Menot		-100	-200	-250	-2 000	-2 550	Sisältää Kelloniemen keskuksen palvelujen muutoksiin varautumisen sekä osayleiskaavaehdotuksen mukaisen asuin-, yritys- ja teollisuusalueen täydentymisen.

Investoinnit 1 000 €		TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
Uudet väyläinvestoinnit	Tulot, rahoitusosuudet							
	Menot	-500	-475	-8 750	-5 250		-14 475	
	Netto	-500	-475	-8 750	-5 250		-14 475	
- josta Puijonkatu, ramppi moottoritieltä	Menot	-200	-100	-2 500			-2 600	MAL-kohde.
- josta Sisustajantien ja Kellolahdentien järjestelyt	Menot	-200	-175	-2 500	-2 000		-4 675	Sisältää ramppien rakentamisen. MAL-kohde.
- josta Hiltulanlahden eritasoliittymän kehittäminen, Lapinmäentie	Menot	-100	-200	-3 250	-3 250		-6 700	Väylä logistiikka-alueelle. MAL-kohde.
Katu- ja tieverkon sekä siltojen saneeraus	Tulot, rahoitusosuudet							
	Menot	-10 360	-15 950	-10 200	-9 800	-5 750	-41 700	
	Netto	-10 360	-15 950	-10 200	-9 800	-5 750	-41 700	
-josta Karjalankadun sillat moottoritien ja Puijonlaaksontien yli	Menot	-200	-3 700	-3 300			-7 000	Toinen laaja noin 50 vuotiaiden siltojen saneeraus moottoritien yli.
-josta Leväsentie saneeraus välillä Särkiniementie - Rauhalahdentie	Menot	-3 950	-4 500	-1 500			-6 000	Keskeinen katusaneeraushanke yhteistyössä Kuopion Energian ja Kuopion Veden kanssa.
-josta Hulkontien liikenneturvallisuusparannukset	Menot	-50	-100	-1 500	-1 700		-3 300	Yleissuunnitelma välillä Viitostie-Pirtintie hyväksytty kaupunkirakennelautakunnassa 17.9.2025 § 175
-josta Puijonkadun saneeraus	Menot		-2 500				-2 500	
-josta Raviradantie, Urheilukatu	Menot		-100	-1 000			-1 100	
-josta Myllärintie, Tuuttikuja, Lesekuja	Menot			-150	-150	-1 500	-1 800	Leväsen alueen asuntokatuja
-josta Kullervonkadun ylikulkusilta, saneeraus	Menot				-1 500		-1 500	
-josta Kellolahdentien ylikulkusilta	Menot				-900		-900	
-josta Leväsen risteyssillan saneeraus (moottoritien yli)	Menot					-1 200	-1 200	
Yleisten alueiden saneeraus	Tulot, rahoitusosuudet							
	Menot	-1 780	-1 780	-3 980	-400	-1 000	-7 160	
	Netto	-1 780	-1 780	-3 980	-400	-1 000	-7 160	
-josta Brahenpuisto	Menot		-100	-1 300			-1 400	

Investoinnit 1 000 €		TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
Liikuntapaikat	Tulot, rahoitusosuudet	390						
	Menot	-5 000	-2 960	-3 650	-4 700	-4 100	-15 410	
	Netto	-4 610	-2 960	-3 650	-4 700	-4 100	-15 410	
- josta Puijon alue	Menot	-3 700	-600	-600	-1 000	-2 000	-4 200	Toteutetaan saapumisaukio urheilulaaksoon tekonurmikentän eteläpuolelle.
- Puijon reitistöt			-200	-100			-300	Kunnostetaan Puijon reitistöt luonnonsuojelualueen 100-vuotisjuhlan kunniaksi
- josta Väinölänniemen stadion peruskorjaus + urheilukenttä	Menot	-100	-200	-2 000	-2 000		-4 200	Talonrakennuksen investointiohjelma sisältää varauksen katsomorakenteisiin ja tarvittaviin muihin rakennuksiin.
- josta Hiltulanlahden alue	Menot	-400	-1 400	-500	-100	-100	-2 100	Kinnulanmäen alueelle rakennettavaan Peukaloisen puisto -kohteeseen tulee lähiliikuntapaikka, urheilukenttä ja leikkipuisto.
Muut	Tulot, rahoitusosuudet	300	200				200	
	Menot	-1 320	-1 570	-1 670	-1 420	-1 420	-6 080	
	Netto	-1 020	-1 370	-1 670	-1 420	-1 420	-5 880	
Tietoliikenneverkot	**Menot**	**-150**	**-140**	**-150**	**-150**	**-150**	**-590**	Tietoliikenneverkkojen rakentaminen yhdyskuntarakentamisen yhteydessä.
Kaupunginhallitus	Menot	-150	-140	-150	-150	-150	-590	
Koneet ja kalusto	**Menot**	**-5 782**	**-5 418**	**-2 824**	**-2 203**	**-5 895**	**-16 340**	Tietokone- ja viestintälaitteet sekä muut koneet ja kalusto.
Kaupunginhallitus	Menot	-60	-20	-20	-20	-20	-80	
Kaupunkirakennelau-takunta	Menot	-85	-65	-35	-35	-35	-170	
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta	Menot	-1 052	-773	-1 369	-723	-895	-3 760	Vuoden 2028 investoinnit sisältävät kirjastoauton uusimisen 0,65 milj. euroa.
Sivistyslautakunta	Menot	-4 585	-4 560	-1 400	-1 425	-4 945	-12 330	Sisältää Minna Canthin yläkoulun (Mölymäki) ensikertaisen kalustamisen vuonna 2027.
Muut aineelliset hyödykkeet	**Menot**	**-80**	**-80**	**-80**	**-80**	**-80**	**-320**	Taidemuseon taideteosinvestoinnit.
Osakkeet ja osuudet	**Tulot**	**916**	**1 555**	**905**	**905**	**1 405**	**4 770**	
	Menot	**-10 707**	**-1 527**	**-1 377**	**-11 620**	**-2 296**	**-16 820**	
	Netto	**-9 791**	**28**	**-472**	**-10 715**	**-891**	**-12 050**	
- josta SVOP-palautus Kuopion Energia Oy:ltä	Tulot	911	900	900	900	900	3 600	
- josta varautuminen Kuopion Pysäköinti Oy:n pääomittamiseen	Menot				-10 000		-10 000	

Investoinnit 1 000 €		TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
Tilapalvelut yhteensä	Tulot, rahoitusosuudet							
	Tulot, myynnit	14 500						
	Menot	-34 415	-26 950	-30 510	-35 910	-37 510	-130 880	
	Netto	-19 915	-26 950	-30 510	-35 910	-37 510	-130 880	
	Koko hanke							
Koulujen ja nuorisotilojen uudisrakentaminen		-22 380	-8 290	-8 000	-16 500	-14 950	-47 740	
Pirtin koulu	27 000	-8 880	-250				-250	Käyttöönotto 8/2026. Pihan lopputyöt 2027.
Minna Canthin yläkoulu (Mölymäki), 10-sarjainen	29 300	-13 500	-7 740				-7 740	Rakentaminen valmistuu 5/2027.
Hatsalan klassillinen koulu, 12-sarjainen	34 000		-300	-8 000	-16 000	-9 700	-34 000	Hankesuunnitelman päivitys aloitettu 5/2026.
Kettulan koulu ja esikoulu, 2-sarjainen	12 000				-500	-5 250	-5 750	Lisätty perusopetus 5/2025 varhaiskasvatuksen käynnistämään tarveselvitykseen. Ei ole vielä ratkaistu, tehdäänkö peruskorjaus vai uudisrakennus.
Koulujen ja nuorisotilojen peruskorjauskohteet						-4 750	-4 750	
Vehmasmäen koulu	5 250					-4 250	-4 250	Hyväksytyn palveluverkkosuunnitelman mukainen peruskorjaus ja rakennuslähtöinen tarve.
Lyseon lukio	17 500					-500	-500	Rakennuslähtöinen tarve, odottaa lukioverkkoselvitystä.
Päiväkotien uudisrakentaminen		-7 475	-8 600	-6 600	-3 500	-3 750	-22 450	
Saarikellon päiväkoti, 6 r	7 440	-3 975						Uusi päiväkoti avautuu 10/2026
Kinnulanmäen päiväkoti (Peukaloisen päiväkoti), 6 r	5 700	-3 300	-4 700				-4 700	Rakentamisen aloitus 2026 ja valmistuminen 2027.
Kaarenhovin päiväkoti, 8 r	7 400	-200	-3 600	-3 600			-7 200	Hankesuunnitelma hyväksytty 5/2026. Rakentaminen alkaa 2027.
Inkilänmäen päiväkoti, 6 r	6 000				-500	-3 000	-3 500	Tarveselvitys käynnissä.
Särkiniemen lähipalvelukeskus, päiväkoti + esiopetus 6r, koulu 2-sarjainen	17 500		-300	-3 000	-3 000		-6 300	Hyväksytyn palveluverkkosuunnitelman mukainen ja rakennuslähtöinen tarve. Särkiniemen lähipalvelukeskus vaihe 1 = päiväkoti 6-r (2027 - 2029) sis. esiopetus (2-r).
Neulamäen päiväkoti; 8 r	8 000					-750	-750	Rakennuslähtöinen tarve.
Päiväkotien peruskorjauskohteet				-500	-3 000	-3 500	-7 000	
Maljapuron päiväkoti, 6 r	7 000			-500	-3 000	-3 500	-7 000	Päätetty palveluverkkosuunnitelmassa. Sisältyy käynnissä olevaan keskeisen kaupunkialueen varhaiskasvatuksen tarveselvityksen päivitykseen.

Investoinnit 1 000 €		TA+M 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030	2027-2030	Perustelut
	Koko hanke							
Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelujen uudisrakentaminen		-500	-300	-6 350	-6 350		-13 000	
Keskuskentän jalkapallostadion	13 000	-500	-300	-6 350	-6 350		-13 000	Hankesuunnitelma hyväksytty
Liikunta, kulttuuri ja yhteisöpalvelujen peruskorjauskohteet		-300	-1 200	-500	-2 500		-4 200	
Lippumäen uima- ja sisäliikuntahalli	1 500	-300	-1 200				-1 200	Rakennuslähtöinen tarve.
Väinölänniemen stadionin katsomo	3 000			-500	-2 500		-3 000	Rakennuslähtöinen tarve; Väinölänniemen stadionin peruskorjaus. Kaavoitustustyö kesken.
Kaupungintalon peruskorjaus	27 500				-500	-7 000	-7 500	Rakennuslähtöinen tarve.
Väestönsuojien peruskorjaukset		-200	-5 000	-5 000			-10 000	Peruskorjaus väestönsuojakäyttöön erillisten selvitysten mukaisesti.
Kalusto- ja valmiussuunnitelmahankinnat		-60	-60	-60	-60	-60	-240	
Pienet peruskorjauskohteet		-3 500	-3 500	-3 500	-3 500	-3 500	-14 000	Sisältää useita vuoden aikana toteutettavia rakennuslähtöisiä korjauskohteita, joiden sisältöjä, aikatauluja ja kustannuksia voidaan tarkentaa talousarviovuoden kuluessa korjaustarpeiden ja kiireellisyysasteen mukaan.
Tulot		14 500						
Kiinteistöjen myynnit	Tulot, myynnit	14 500						

MAL=maankäytön, asumisen ja liikenteen kasvua ja kehitystä tukeva sopimus, jonka valtio on solminut 7 kaupunkiseudun kanssa, mukaan lukien Kuopio.
TS = tarveselvitys, lautakunnassa käsiteltävä
Hankeselvitys = taloteknisen kunnon selvitys, kevyempi kuin hankesuunnitelma

HS = hankesuunnitelma, kaupunginhallituksessa käsiteltävä
YTKVR = yhteistoiminnallinen kokonaisvastuurakentaminen

Rahoitusosa

Rahoituslaskelman lukuohje

Rahoituslaskelma jakautuu kahteen osaan.

Toiminnan ja investointien rahavirta pitää sisällään käyttötalouden ja investoinnit osoittaen rahavirran, joka on katettava rahoitustoiminnalla tai joka jää rahoituksen katteeksi. Rahoitussuunnitelman toiminnan rahavirta muodostuu tulossuunnitelmasta siirtyvästä vuosikatteesta ja satunnaisista eristä sekä tulorahoituksen korjauseristä.

Toiminnan rahavirta

Tulorahoituksen osatekijät eritellään yksityiskohtaisesti tuloslaskelmassa. Tästä syystä rahoituslaskelmaan otetaan vain varsinaisen toiminnan tulorahoitusjäämän osoittava vuosikate sekä satunnaiset erät, jotka tuloslaskelmassa esitetään vuosikatteen jälkeen.

Investointien rahavirta

Investoinneilla tarkoitetaan rahoituslaskelmassa pysyviin vastaaviin käytettyjä varoja tilivuoden aikana. Investointimenot ja niihin saadut rahoitusosuudet esitetään rahoituslaskelmassa bruttomääräisinä. Rahoituslaskelman Investointien rahavirta -nimikkeen alla esitetään myös investointien rahoitusosuudet ja pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntihintaiset myyntitulot.

Rahoituksen rahavirta

Antolainauksen muutokset

Kunnan myöntämät lainat, jotka taseessa esitetään pysyvien vastaavien ryhmässä Sijoitukset, käsitellään ryhmässä antolainauksen muutokset. Antolainojen lisäykset vähentävät rahavaroja ja antolainojen takaisinmaksut lisäävät rahavaroja. Antolainojen muutoksina esitetään erikseen lainojen lisäykset ja lainojen lyhennykset.

Lainakannan muutokset

Rahoituslaskelma osoittaa, miten kunnan rahoitusrakenne tilivuoden aikana muuttuu. Pitkäaikaisten lainojen lisäys osoittaa, kuinka paljon kunta tilivuoden aikana ottanut uutta pitkäaikaista lainaa tai uusinut niitä. Lyhytaikaisten lainojen lisäys osoittaa, kuinka paljon kunta on ottanut uutta lyhytaikaista lainaa tai uusinut sitä. Lyhytaikaisten lainojen vähennys osoittaa, kuinka paljon kunta on tilivuoden aikana lyhentänyt lyhytaikaisia lainojaan. Lyhytaikaisten lainojen lisäykset ja vähennykset esitetään rahoituslaskelmassa nettona.

Vaikutus maksuvalmiuteen

Rahoitusosa päättyy Vaikutus maksuvalmiuteen -erään, jonka positiivinen arvo tarkoittaa kunnan maksuvalmiuden vahvistumista ja negatiivinen sen heikkenemistä. Luku kertoo muutoksesta vuoden ensimmäisen ja vuoden viimeisen päivän välillä.

Rahoituslaskelma 2027

	Ydinkaupunki 1 000 €	Kuopion Tilapalvelut 1 000 €	Kuopion työllisyysalue 1 000 €	Ydinkaupunki ja taseyksiköt yhteensä 1 000 €
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	31 634	22 932		54 566
Tulorahoituksen korjauserät	-7 031	-200		-7 231
Toiminnan rahavirta yhteensä	24 603	22 732	0	47 335
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-40 270	-26 950		-67 220
Rahoitusosuudet investointimenoihin	200			200
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	8 836	200		9 036
Investointien rahavirta yhteensä	-31 234	-26 750	0	-57 984
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-6 631	-4 018	0	-10 649
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys				
Antolainasaamisten vähennys	6 950			6 950
Antolainauksen muutokset	6 950	0	0	6 950
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	70 000			70 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-66 800			-66 800
Lainakannan muutokset	3 200	0	0	3 200
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	10 150	0	0	10 150
VAIKUTUS MAKSUVALMIUTEEN	3 519	-4 018	0	-499

Rahoitusosa

Vuosien 2027–2030 rahoituslaskelman perusteet

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen määrän. Tavoitteen mukaisesti taloussuunnitelmakauden lopussa vuonna 2027 vuosikate kattaa poistot ja talous on tasapainossa.

Toiminnan ja investointien rahavirta vuonna 2027 on -10,6 milj. euroa, joka on rahoitettava joko kassa- tai pääomarahoituksella.

Pitkäaikaista lainaa otetaan vuonna 2027 bruttomääräisesti 70 milj. euroa. Pitkäaikaisia lainoja maksetaan takaisin yhteensä n. 67 milj. eurolla. Taloussuunnitelmakauden loppuvuosien lyhennystasoon vaikuttavat vuosikate ja -investointitaso.

Rahavarojen ennakoidaan olevan 0,5 milj. euroa pienemmät kuin vuoden 2027 alussa.

Bruttoinvestoinnit ovat 67,2 milj. euroa vuonna 2027 ja nettoinvestoinnit ovat valtuuston päättämien talouden tasapainotuslinjausten mukaiset. Suunnitelmakaudella erityisesti vuonna 2029 investointipaine kasvaa. Toiminnan ja investointien rahavirta on negatiivinen koko suunnitelmakauden, mikä tarkoittaa, että velkaantuminen jatkuu. Velkaantumista saadaan kuitenkin hillittyä merkittävästi ja arvio on, että vuonna 2030 pitkäaikaisten lainojen määrä on käytännössä samalla tasolla kuin vuoden 2025 tilinpäätöksessä. Ilman talouden tasapainotusohjelman toteuttamista, velkaantuminen olisi ylittänyt kaupungin kantokyvyn. Vuonna 2027 tulorahoitus riittää 81 %:iin investoinneista. Tulorahoitus kattaa tulevina vuosina strategiaohjelman mukaisesti yli 75 % investoinneista lukuun ottamatta vuotta 2029.

Pitkäaikaisten lainojen lisäykset sopeutetaan rahoitustuloksen ja lainojen lyhennysten mukaiseen tasoon.

Kaupungin lainamäärä muuttuu suunnitelmakauden tulorahoitus- ja investointitason vuoksi seuraavasti:

Kuopion pitkäaikaisen lainakannan kehitys 2022–2030, milj. euroa

	TP 2022	TP 2023	TP 2024	TP 2025	TPE* 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030
Lainakanta milj. euroa	453,0	463,4	502,6	514,5	507,2	510,5	518,5	531,0	533,9
Lainamäärän muutos %	3,8 %	2,3 %	8,5 %	2,4 %	-1,4 %	0,6 %	1,6 %	2,4 %	0,5 %
Lainat (euroa/asukas)	***3 695***	***3 737***	***4 010***	***4 066***	***3 973***	***3 965***	***3 997***	***4 064***	***4 060***
Lainamäärän kasvu (euroa/asukas)	103	42	273	56	-93	-8	32	66	-4

* 8/2026 kuukausiseurannan mukainen ennuste

KUOPION KAUPUNGIN RAHOITUSLASKELMA (milj. euroa)
(sisältää taseyksiköt, sisältää sisäiset erät)

	TP 2025	Enn 2026	TA 2027	TS 2028	TS 2029	TS 2030
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	57,4	53,3	54,6	58,2	61,7	62,1
Satunnaiset erät	0,0	9,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät	-10,5	-10,7	-7,2	-3,0	-3,0	-3,0
TOIMINNAN RAHAVIRTA YHT.	47,0	51,7	47,3	55,2	58,7	59,1
Investoinnit						
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-66,0	-82,4	-67,2	-71,7	-85,2	-78,9
Rahoitusosuudet	2,6	0,7	0,2	0,0	0,0	0,0
Käyttöom. myyntitulot	5,2	27,4	9,0	4,2	4,3	4,8
INVESTOINNIT NETTO	-58,3	-54,4	-58,0	-67,5	-80,9	-74,1
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-11,3	-2,7	-10,6	-12,2	-22,2	-15,0
Rahoituksen rahavirta						
Antolainojen muutokset						
Antolainojen lisäys	-0,3	9,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Antolainojen vähennys	6,5	6,5	7,0	6,8	8,8	6,5
Antolainojen muutokset yhteensä	6,2	16,4	7,0	6,8	8,8	6,5
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	100,0	70,0	70,0	90,0	90,0	70,0
Pitkäaikaisten lainojen väh.	-88,1	-77,3	-66,8	-82,0	-77,5	-67,1
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-7,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lainakannan muutokset yhteensä	4,0	-7,3	3,2	8,0	12,5	2,9
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	14,2	9,1	10,2	14,8	21,3	9,4
RAHAVAROJEN MUUTOS	2,9	6,4	-0,5	2,6	-0,9	-5,6
Investointien omarahoitusprosentti	91 %	65 %	81 %	81 %	72 %	79 %

Investointien tulorahoituksen riittävyyttä arvioidaan tunnusluvulla Investointien omarahoitusprosentti, joka lasketaan kaavalla 100 * Vuosikate / Käyttöomaisuusinvestoinnit – Rahoitusosuudet.

Liitteet

Kuopion väestö ja väestösuunnite

Kuopion väestö vuosina 2017–2025 (31.12) ja suunnite vuosille 2026–2040

Vuosi	0-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-39	40-64	65-74	75-84	85+	Yht.
2017	8 290	7 051	3 472	3 819	10 965	24 189	36 337	13 864	7 211	3 011	**118 209**
2018	8 109	7 099	3 578	3 746	10 812	24 534	36 057	14 358	7 330	3 041	**118 664**
2019	7 854	7 198	3 589	3 814	10 704	24 898	35 844	14 820	7 476	3 085	**119 282**
2020	7 656	7 370	3 573	3 751	10 760	25 386	35 612	15 051	7 894	3 157	**120 210**
2021	7 645	7 457	3 531	3 922	10 853	25 910	35 451	15 166	8 426	3 182	**121 543**
2022	7 404	7 520	3 556	4 005	10 972	26 308	35 592	15 086	8 913	3 238	**122 594**
2023	7 298	7 556	3 690	4 052	11 011	26 729	35 960	14 947	9 434	3 344	**124 021**
2024	7 385	7 479	3 863	4 087	11 161	27 030	36 302	14 892	9 968	3 499	**125 666**
2025	7 436	7 308	3 949	4 131	11 230	27 153	36 480	14 908	10 434	3 543	**126 572**

Väestöennuste, Kuopion kaupunki

2026	7 490	7 000	4 010	4 240	11 150	27 640	36 540	15 050	10 710	3 830	**127 660**
2027	7 530	6 900	4 010	4 370	11 260	27 790	36 610	15 110	11 360	3 800	**128 730**
2028	7 520	6 830	3 980	4 430	11 380	27 820	36 940	15 110	11 800	3 900	**129 700**
2029	7 630	6 720	3 850	4 500	11 500	27 990	37 130	15 080	12 240	4 020	**130 660**
2030	7 770	6 640	3 720	4 460	11 590	28 070	37 440	15 000	12 480	4 320	**131 490**
2031	7 820	6 670	3 550	4 430	11 670	28 110	37 870	14 840	12 630	4 720	**132 320**
2032	7 850	6 770	3 430	4 300	11 750	27 980	38 340	14 820	12 670	5 120	**133 010**
2033	7 870	6 790	3 440	4 150	11 750	28 070	38 700	14 800	12 630	5 500	**133 700**
2034	7 880	6 780	3 510	3 960	11 670	28 110	39 190	14 650	12 670	5 840	**134 250**
2035	7 900	6 880	3 520	3 820	11 470	28 160	39 750	14 440	12 760	6 090	**134 790**
2036	7 930	7 020	3 420	3 790	11 170	28 320	40 230	14 220	12 850	6 350	**135 290**
2037	7 960	7 070	3 390	3 850	10 830	28 440	40 860	13 790	12 950	6 670	**135 800**
2038	7 990	7 100	3 470	3 860	10 440	28 620	41 480	13 430	13 000	6 920	**136 290**
2039	8 020	7 130	3 600	3 760	10 140	28 730	41 980	13 200	13 030	7 150	**136 740**
2040	8 050	7 150	3 640	3 720	9 940	28 790	42 420	13 070	13 020	7 380	**137 200**

Lähde: Väestötiedot, Tilastokeskus, Väestöennuste, Kuopion kaupunki laatinut syksyllä 2024
Vuoden 2023 aluejako koko aikasarjassa